

ISSN 0125-0957

รัฐสภาสาร

ปีที่ ๗๑ ฉบับที่ ๓ เดือนพฤษภาคม - มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๖๖

รัฐสภา

ที่ปรึกษา

นางพรพิศ เพชรเจริญ
นางสาวโสเมอุษา บุรณะเหตุ

บรรณาธิการ

นางทิพย์มพร กาญจนภาค

ผู้จัดการ

นางสิวภาพร สุขเอียด

กองบรรณาธิการ

นางสาวอารีย์วรรณ พูลทรัพย์
นายพิษณุ จารีย์พันธ์
นางสาวจุฬีวรรณ เต็มผล
นางสาวอรทัย แสนบุตร
นายก้องเกียรติ ผือโย
นางสาวนิธิตา ประเสริฐภักดี
นางสาวสทวรรณ เพ็ชรไทย

ฝ่ายศิลปกรรม

นายมานะ เรืองสอน
นายนิทัศน์ องค์กรกิจชัย
นางสาวณัฐนันท์ วิจิตพงศ์เมธี

ฝ่ายธุรการ

นางสาวเสาวลักษณ์ ธนชัยอภิภัทร
นางสาวดลธิ์ จุลนานนท์
นางสาวจริยาพร ตีกล้า
นางสาวอาภรณ์ เนื่องเศรษฐ์
นางสาวสุรดา เข็นพานิช

พิมพ์ที่

สำนักการพิมพ์
สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร

วัตถุประสงค์

เป็นวารสารเพื่อเผยแพร่การปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข และเพื่อเสนอข่าวสารวิชาการในวงงานรัฐสภาและอื่นๆ ทั้งภายในและต่างประเทศ

การส่งเรื่องลงรัฐสภา

บรรณาธิการวารสารรัฐสภา
กลุ่มงานผลิตเอกสาร สำนักประชาสัมพันธ์
สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร
เลขที่ ๑๑๑ ถนนสามเสน แขวงถนนนครไชยศรี
เขตดุสิต กรุงเทพฯ ๑๐๓๐๐
โทร. ๐ ๒๒๔๒ ๕๙๐๐ ต่อ ๕๔๘๐ - ๒
e-mail: sapasarn2019@gmail.com
rattasapasarn@yahoo.com

การส่งบทความลงเผยแพร่ในวารสารรัฐสภา จะต้องเป็นบทความที่ไม่เคยลงพิมพ์ในวารสารใดมาก่อน การพิจารณาอนุมัติบทความที่นำมาลงพิมพ์ดำเนินการโดยกองบรรณาธิการ ทั้งนี้ บทความ ข้อความ ความคิดเห็น หรือข้อเขียนใดที่ปรากฏในวารสารเล่มนี้เป็นความเห็นส่วนตัว ไม่ผูกพันกับทางราชการแต่ประการใด

រដ្ឋសភា

ทรงพระเจริญ

อาศิรวาท

ในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา

สมเด็จพระนางเจ้าสุทิดา พัชรสุธาพิมลลักษณ พระบรมราชินี

วันที่ ๓ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๕๖๖

เทิดบรมราชินีศรีสง่า
พิลาสล้ำพระเมตตาน้ำพระทัย
พระปรีชาสัมปทานงานพระพันปีหลวง
ทวยเทพตลอดจรพิชิตผู้พร

เกริกพระเกียรติคู่ราชามุญญาสมัย
ประจักษ์ใจพระกรุณาทรงอาทร
ราษฎร์ทั้งปวงเชยฺยเทवासไมสร
ชุกดิกรขอพระองค์ทรงพระเจริญ

ด้วยเกล้าด้วยกระหม่อม

ข้าพระพุทธเจ้า ผู้บริหาร ข้าราชการ พนักงานราชการ ลูกจ้าง

สำนักงานเดชาธิการสภาผู้แทนราษฎร

และกองบรรณาธิการวารสารรัฐสภาสาร

(นางสาวสุปัญญา ช่มจินดา ประพันธ์)

บทบรรณาธิการ

พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๗ ทรงมีพระมหากรุณาธิคุณต่ออาณาประชาราษฎร์อย่างหาที่สุคติได้ พระองค์ทรงเป็นพระมหากษัตริย์ภายใต้ระบอบการประชาธิปไตยของไทยพระองค์แรก ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม พุทธศักราช ๒๔๗๕ ซึ่งเป็นรัฐธรรมนูญถาวร ฉบับแรกของไทย เมื่อวันที่ ๑๐ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๗๕ เพื่อเป็นการเฉลิมพระเกียรติพระองค์ ให้เป็นที่ประจักษ์แก่อนุชนรุ่นหลัง รวมทั้งเป็นการน้อมรำลึกในพระมหากรุณาธิคุณ คณะรัฐมนตรีได้มีมติเห็นชอบให้กำหนดวันที่ ๓๐ พฤษภาคม ของทุกปี ซึ่งเป็นวันคล้ายวันสวรรคตของพระองค์ เป็น “วันพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว” และในเดือนพฤษภาคม ๒๕๖๖ นี้ยังมีเหตุการณ์สำคัญทางการเมืองเกิดขึ้น นั่นคือมีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไทยเป็นการทั่วไป พ.ศ. ๒๕๖๖ ในวันอาทิตย์ที่ ๑๔ พฤษภาคม ๒๕๖๖ อันเป็นการแสดงออกที่สำคัญประการหนึ่งตามวิถีแห่งประชาธิปไตย

รัฐสภาสารฉบับเดือนพฤษภาคม - มิถุนายน ๒๕๖๖ จึงขอนำเสนอบทความที่เกี่ยวข้องกับพระราชกรณียกิจรวมทั้งเรื่องราวที่น่าสนใจในช่วงรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว และบทความเกี่ยวกับการเลือกตั้งและเรื่องที่น่าสนใจมานำเสนอดังนี้ **เรื่องทีหนึ่ง: ประชาธิปไตยการณียกิจเชิงการทูตสาธารณะ และกับภาคอุตสาหกรรมในยุโรป** เป็นบทความที่นำเสนอให้เห็นถึงพระราชกรณียกิจของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ในการเจริญพระราชไมตรีในยุโรป ทั้งที่เป็นในทางการทูตแบบดั้งเดิมและเชิงการทูตสาธารณะ ซึ่งได้ยังผลดีต่อความสัมพันธ์ระหว่างสยามไทยกับประเทศเหล่านั้นสืบต่อมา **เรื่องที่สอง: เรื่องเล่าจากจดหมายเหตุ...พระบรมราชานุสาวรีย์พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว** เป็นบทความที่นำเสนอเรื่องเล่าเกี่ยวกับประวัติความเป็นมา แนวคิด การออกแบบ การดำเนินการก่อสร้างและการบูรณะพระบรมราชานุสาวรีย์พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน **เรื่องที่สาม: บทบาทของหนังสือพิมพ์ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว** เป็นบทความที่นำเสนอให้เห็นถึงบทบาทหนังสือพิมพ์สมัยรัชกาลที่ ๗ ซึ่งมีอยู่มากมายหลากหลายฉบับ นอกจากการนำเสนอข่าวสาร เหตุการณ์สำคัญต่อความเป็นอยู่ของราษฎร ทั้งสภาพการเมืองเศรษฐกิจและสังคมแล้ว หนังสือพิมพ์กลุ่มหนึ่งยังได้แสดงออกถึงความคิดเห็นและความรู้เกี่ยวกับการปกครองระบอบใหม่ที่เกิดขึ้นเป็นกระแสทั่วโลกในขณะนั้นด้วย **เรื่องที่สี่: กระบวนการจัดการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นการทั่วไป ปี พ.ศ. ๒๕๖๖** เป็นบทความที่นำเสนอให้เห็นถึงกระบวนการจัดการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สามารถแบ่งขั้นตอนที่สำคัญได้ ๕ ขั้นตอน คือ ขั้นตอนเตรียมการก่อนมีพระราชกฤษฎีกา ขั้นตอนดำเนินการภายหลังมีพระราชกฤษฎีกายุบสภาผู้แทนราษฎร ขั้นตอนปฏิบัติงานในการออกเสียงลงคะแนนก่อนวันเลือกตั้ง ขั้นตอนปฏิบัติงาน

ในวันเลือกตั้ง และขั้นการปฏิบัติงานภายหลังวันเลือกตั้ง **เรื่องที่ห้า: กระบวนการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติที่จะตราขึ้นเพื่อดำเนินการตามหมวด ๑๖ การปฏิรูปประเทศ** เป็นบทความที่นำเสนอให้เห็นถึงกระบวนการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติที่จะตราขึ้นเพื่อดำเนินการตามหมวด ๑๖ การปฏิรูปประเทศ นับเป็นรูปแบบของกระบวนการนิติบัญญัติที่เพิ่มขึ้นใหม่ของประเทศไทยตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ที่กำหนดให้สภาเดียวคือที่ประชุมร่วมกันของรัฐสภาเป็นผู้พิจารณา ซึ่งการปฏิรูปประเทศแต่ละด้านมีการจัดทำหรือปรับปรุงกฎหมายกว่า ๒๑๕ ฉบับ โดยมีทั้งกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญ กฎหมายระดับพระราชบัญญัติ รวมถึงกฎหมายลำดับรอง และมีทั้งกฎหมายที่จัดทำแล้วเสร็จและกฎหมายที่อยู่ระหว่างดำเนินการ

ท้ายนี้กองบรรณาธิการวารสารรัฐศาสตร์หวังเป็นอย่างยิ่งว่าบทความทั้ง ๕ เรื่องที่นำมาเสนอในฉบับนี้จะเป็นประโยชน์แก่ท่านผู้อ่าน หากมีข้อเสนอแนะประการใดสามารถเสนอมาได้ที่ช่องทางต่าง ๆ ของวารสาร ทางกองบรรณาธิการยินดีน้อมรับและนำไปปรับปรุงวารสารให้ดียิ่งขึ้น แล้วพบกันใหม่ฉบับหน้าครับ

กองบรรณาธิการ

รัฐสภาสาร

ปีที่ ๗๑ ฉบับที่ ๓ เดือนพฤษภาคม - มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๖๖
Vol. 71 No. 3 May - June 2023

ประชาธิปไตยการศึกษากิจเชิงการทูตสาธารณะ **๙**
และกับภาคอุตสาหกรรมในยุโรป
ม.ร.ว. พงษ์ทิสาณ ชูมพล

เรื่องเล่าจากจดหมายเหตุ... **๒๓**
พระบรมราชานุสาวรีย์พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว
เชษฐา ทองยิ่ง
อรพรรณ สิ้นธุ์ศิริมานะ

บทบาทของหนังสือพิมพ์ในรัชสมัย **๓๖**
พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว
ฉัตรบงกช ศรีวิวัฒนสาร

กระบวนการจัดการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร **๕๓**
เป็นการทั่วไป ปี พ.ศ. ๒๕๖๖
กานต์ วรฉัตร

กระบวนการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติ **๘๐**
ที่จะตราขึ้นเพื่อดำเนินการตามหมวด ๑๖ การปฏิรูปประเทศ
ปิยะนาถ รอดม้วย

ประชาธิปกราชกรณียกิจเชิงการทูตสาธารณะ และกับภาคอุตสาหกรรมในยุโรป

ม.ร.ว. พศุทธิสาณ ชุมพล*

ความนำ

“ประชาชนพลเมืองทั้งหลาย
ในวันที่ ๑๒ เดือนนี้ ข้าพเจ้า พร้อมด้วยสมเด็จพระบรมราชินี จะได้เดินทางออกไปต่างประเทศ
ครั้งนี้ เป็นความจำเป็นเพื่อการรักษาร่างกายของข้าพเจ้า และข้าพเจ้าจะได้ถือโอกาสเจริญทางพระราชไมตรี
กับนานาประเทศให้สนิทสนมยิ่งขึ้นด้วย ... ”

* รองศาสตราจารย์ ภาควิชาการปกครอง คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (เกษียณอายุเมื่อ พ.ศ. ๒๕๕๑) ปัจจุบันศึกษาเรื่องราว ในสมัยรัชกาลที่ ๗ ในฐานะ “นักประวัติศาสตร์สมัครเล่น” e-mail : pjsan713@gmail.com

เป็นข้อความตอนต้นของ “พระราชบัญญัติสนธิสัญญาในโอกาสจะเสด็จฯ ต่างประเทศ วันที่ ๑๑ มกราคม พ.ศ. ๒๔๗๖” (บรรเจิด อินทุจันทร์ยง บก, ๒๕๓๖ : ๒๗๐)^๑ จึงเป็นการประกาศให้ทราบทั่วกันถึงวัตถุประสงค์ของการเสด็จ ประพาส ซึ่งเป็นสู่ทวีปยุโรป ตั้งแต่วันที่ ๑๒ มกราคม พ.ศ. ๒๔๗๖ (ซึ่งในสยามสมัยนั้นเป็นช่วงปลายปี ไม่ใช่ ต้นปี เพราะยังถือวันที่ ๑ เมษายน เป็นวันขึ้นปีใหม่)

การรักษาพระวรกาย

จดหมายเหตุเสด็จพระราชดำเนินประพาสยุโรป พ.ศ. ๒๔๗๖ - ๒๔๗๗ ของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว (วิจิตวงศ์วุฒิกโร, ๒๕๒๖) เฉลยให้ทราบตามลำดับเวลาที่ทรงประกอบพระราชกรณียกิจในยุโรปว่า เกือบจะทันทีที่เสด็จถึงทางตอนใต้ของประเทศฝรั่งเศสในเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๗๖ พระองค์ทรงได้รับการตรวจพระทนต์หลายขั้นตอนโดยเฉพาะอย่างยิ่งกับหมอบัคลีย์ (Dr. Buckley) ทันตแพทย์ผู้มีชื่อเสียงที่เมืองนีซ (Nice) (วิจิตวงศ์วุฒิกโร, ๒๕๒๖ : ๓๕ - ๓๗) และในกาลต่อมาเมื่อประทับที่ กรุงลอนดอน คือในวันที่ ๑๐ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๗๗ ทันตแพทย์ท่านเดียวกันนี้กับแพทย์ท่านอื่นๆ อีก ๒ ท่าน ได้ถวายการผ่าตัดนำพระทนต์กรามเบื้องล่างทั้งสองข้างออก ซึ่งใช้เวลาถึง ๒ ชั่วโมง ๔๐ นาที และ เนื่องจากพระแผลบอบช้ำมาก จึงประทับรักษาพระองค์อยู่ที่โรงพยาบาลลอนดอนคลินิก อีก ๗ วัน (วิจิตวงศ์ วุฒิกโร, ๒๕๒๖ : ๑๕๐ - ๑๕๑)

ครั้นวันที่ ๕ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๗ ที่ลอนดอนคลินิกเช่นกัน เซอร์สจวต ดุก เอลเดอร์ (Sir Stuart Duke - Elder) ผู้ชำนาญในการรักษาตา ได้ทำการผ่าตัดต่อกระจกในพระเนตรข้างขึ้นที่สอง ต่อจากชั้นที่หนึ่ง ซึ่งนายแพทย์วีเลอร์ (John M. Wheeler) ได้ทำถวายไว้ที่สหรัฐอเมริกา เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๔ โดยในสมัยนั้น การผ่าตัดต่อกระจกมักต้องทำสองครั้งเช่นนี้ “การผ่าตัดครั้งนี้ใช้เวลาไม่เกิน ๑๐ นาที เพราะไม่มีการชอกช้ำเลย ประทับอยู่ที่โรงพยาบาล ๓ วัน” (วิจิตวงศ์วุฒิกโร, ๒๕๒๖ : ๑๕๗)

การเจริญพระราชไมตรี

เกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของการทรงเจริญพระราชไมตรีนั้น พึงเกริ่นให้ตระหนักดังต่อไปนี้ **ประการแรก** พระองค์เสด็จฯ ไปในพระราชสถานะพระมหากษัตริย์ในระบอบรัฐธรรมนูญ ผู้มิได้ทรงเป็นหัวหน้ารัฐบาลแล้ว แต่ทรงเป็นองค์ประมุขของชาติ**พระองค์**เดิมจึงทรงถือเป็นพระราชภารกิจหน้าที่จะต้องทรงสร้างความมั่นใจให้เกิดขึ้นในประเทศที่เสด็จประพาสว่า แม้สยามจะได้มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองแล้วก็ตาม ไมตรีจิตที่มีต่อกันมาแต่เดิมนั้นจะยังคงดำเนินไปด้วยดี **ประการที่สอง** เพื่อทรงติดตามศึกษาด้วยพระองค์เองถึงระบอบการปกครองและแนวความคิดทางการเมือง ซึ่งกำลังเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วและซับซ้อนในทวีป ยุโรปขณะนั้น และประการสุดท้าย เพื่อทรงทราบถึงความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี การเกษตรกรรมและอื่นๆ เพื่อประโยชน์ที่อาจจะมิต่อสยามด้วย

ในการทรงเจริญพระราชไมตรีนี้ มีพระราชกรณียกิจซึ่งทรงประกอบด้วยพระราชอุตสาหะใน ๘ ประเทศในยุโรป คือ อิตาลี ฝรั่งเศส อังกฤษ เดนมาร์ก เยอรมนี เบลเยียม เชโกสโลวาเกีย และฮังการี

^๑ พึงสังเกตชื่อเรียกเอกสารนี้ ซึ่งแตกต่างอย่างเห็นได้ชัดไปจากปกติที่ใช้ว่า “พระบรมราชาบาท” หรือ “พระราชดำรัส”

โดยที่กรุงโรมได้เสด็จฯ ไปเฝ้าพระสันตะปาปาปิโอที่ ๑๑ (Pope Pius XI) ที่วังวาติกันด้วย อีกทั้งเดิมมีหมายกำหนดการจะเสด็จฯ ยังเนเธอร์แลนด์และออสเตรียด้วย หากแต่เมื่อจวนจะเสด็จฯ ไป สองประเทศนั้นต้องอยู่ในระหว่างไว้ทุกข์บุคคลสำคัญ จึงได้ทรงงดและเสด็จฯ ไปประเทศสวิตเซอร์แลนด์เป็นการส่วนพระองค์จริงๆ เป็นเวลา ๘ วันในช่วงท้ายของการเสด็จประพาส แล้วเสด็จฯ ถึงกรุงปารีส ประเทศฝรั่งเศส ในเวลาเช้าของวันที่ ๒๗ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๗๗ ซึ่งเป็นวันสุดท้ายที่จดหมายเหตุฯ รายงานถึง จึงถือวันนั้นเป็นวันสิ้นสุดของการเสด็จพระราชดำเนินประพาสยุโรป

ส่วนที่ว่าพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงดำเนินการอะไร และได้เสด็จฯต่อไปที่ใดหลังจากนั้น ขอยกไปเล่าไว้โดยสังเขปในช่วงท้ายของบทความนี้

โดยที่หนังสือจดหมายเหตุเกี่ยวกับพระราชกรณียกิจระหว่างที่เสด็จประพาสมีความยาวถึง ๓๐๐ หน้ากระดาษ เอ ๔ จึงยากและไม่เหมาะที่จะนำเนื้อหาทั้งหมดมาประมวลวิเคราะห์ไว้ในบทความเดียวกัน

ด้วยเหตุนี้กระมัง พรสวรรค์ วัฒนางกูร จึงได้เลือกวิเคราะห์เนื้อหาบางส่วนไว้ในบทความ “เบื้องหลังการเสด็จประพาสยุโรปของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว (พ.ศ. ๒๔๗๖ - ๒๔๗๗) กับการเมืองสยามหลังการปฏิวัติ ๒๔๗๕” (พรสวรรค์, ๒๕๖๔) ซึ่งเน้นว่าสถานการณ์ความขัดแย้งทางการเมืองระหว่างฝ่ายต่างๆ ในสยามเองเป็น “สาเหตุ” สำคัญของการที่ได้เสด็จฯ ออกไป^๒ แต่ก็ได้พิจารณาพระราชกรณียกิจการทรงเจริญพระราชไมตรีไว้ด้วย เฉพาะส่วนที่เป็นการทูตแบบดั้งเดิม (traditional diplomacy) คือกบองค์ประมุข (และพระราชวงศ์) ประมุขและบุคคลสำคัญๆ ในสถาบันการปกครองของประเทศต่างๆ ในยุโรปเป็นหลักใหญ่

ดังนั้น บทความนี้จึงจะเติมให้เต็มขึ้นด้วยการพิจารณาพระราชกรณียกิจเจริญพระราชไมตรีในส่วนที่ เรียกว่าเป็น “การทูตสาธารณะ” (public diplomacy) โดยเท่าความถึงความจำเป็นมาตั้งแต่การเสด็จ ประพาสต่างแดน ๓ ครั้งก่อนหน้า แล้วจึงพิจารณาในภาพรวมเกี่ยวกับการนี้ในขณะที่เสด็จประพาสยุโรป และ เป็นกรณีพิเศษถือพระราชกรณียกิจที่เกี่ยวกับภาคอุตสาหกรรมในยุโรป

^๒ ควรให้ข้อมูลเพิ่มเติมไว้ในที่นี้ด้วยว่า ประมุขและ/หรือหัวหน้ารัฐบาลมักไปเยือนมิตรประเทศเมื่อโอกาสอำนวย ในกรณีที่พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวนั้น ในช่วงของการเตรียมการเสด็จประพาสต่างแดนครั้งที่ ๓ ในรัชกาลเมื่อพ.ศ. ๒๔๗๓-๒๔๗๔ มีประเด็นท้วงติงโดย เสนาบดีบางท่านว่า ควรที่จะเสด็จประพาสทวีปยุโรปแทนที่จะเป็นยังสหรัฐอเมริกา แต่พระองค์ได้ทรงโต้แย้งว่า หากเสด็จประพาสยุโรป ก็จะต้องทรงมีพระราชกรณียกิจที่เป็นทางการในมิตรประเทศใกล้เคียงถึง ๕ -๖ ประเทศ จะกระทบต่อความจำเป็นที่จะต้องทรงเข้ารับ การผ่าตัดพระเนตร (พทุธิสาน ชุมพล, ๒๕๖๔ : ๗) นอกจากนี้ พรสวรรค์เองได้พบข้อมูลว่า การเตรียมการเสด็จประพาสยุโรปได้เริ่มต้นขึ้นเมื่อเดือนธันวาคม พ.ศ. ๒๔๗๕ หลังจากที่ได้พระราชทานรัฐธรรมนูญแล้ว ไม่ใช่โดยปัจจุบันทันด่วน ไม่นานก่อนที่จะเสด็จฯ ออกไปในวันที่ ๑๒ เดือนมกราคม พ.ศ. ๒๔๗๖ (ที่ในสยามยังนับเป็นปลายปี)

พระราชกรณียกิจเชิงการทูตสาธารณะ

ในทางวิชาการความสัมพันธ์ระหว่างต่างประเทศ การทูตสาธารณะ (public diplomacy) หมายถึง กิจกรรมใดๆ ที่รัฐของประเทศใดประเทศหนึ่งให้ความสนับสนุนในการสื่อสารกับสาธารณชนต่างประเทศ เกี่ยวกับประเทศของตน หวังผลโดยอ้อมเป็นอิทธิพลต่อการดำเนินความสัมพันธ์ของประเทศอื่นๆ เหล่านั้นต่อประเทศของตน ทั้งนี้ นอกเหนือไปจากการทูตแบบดั้งเดิม (traditional diplomacy) ซึ่งเป็นการดำเนินความสัมพันธ์โดยตรงระหว่างภาครัฐกับภาครัฐ ในขณะที่การทูตสาธารณะมีหน่วยงานนอกภาครัฐ (non-state actors) ตลอดจนผู้นำความคิดเห็นสาธารณะเป็นเป้าหมายการทูตสาธารณะนี้เริ่มมีความสำคัญและวิวัฒนาการ มาตั้งแต่ต้นคริสต์ศตวรรษที่ ๒๐ (คือราว ค.ศ. ๑๙๐๐) เป็นต้นมา (https://en.wikipedia.org/wiki/public_diplomacy)

ในปัจจุบันน่าจะกล่าวได้ว่าการทูตสาธารณะดำเนินไปคู่ขนานกับการดำเนินความสัมพันธ์ของหน่วยงาน นอกภาครัฐต่างประเทศระหว่างกันเอง โดยรัฐไม่ได้ให้ความสนับสนุน และอาจมีผลสอดคล้องหรือไม่สอดคล้อง กับความประสงค์ของรัฐก็ได้ เช่น ในประเด็นสิทธิมนุษยชน หรือการจัดการกับสภาวะความเปลี่ยนแปลงของ ภูมิอากาศ (Climate Change) เป็นต้น

ในกรณีของสยาม ธีระ นุชเปี่ยม นักรัฐศาสตร์ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศวิเคราะห์ว่ามีการใช้การทูตสาธารณะมาบ้างแล้วในสมัยรัชกาลที่ ๕ และได้มาเป็นทิศทางสำคัญประการหนึ่งของการต่างประเทศสยามเมื่อพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงดำเนินรอยตามเบื้องพระยุคลบาทในสมเด็จพระบรมชนกนาถของพระองค์ โดยได้ขยายขอบเขตเพิ่มขึ้น ทั้งเมื่อเสด็จประพาสชาว อินโดจีนของฝรั่งเศส และใน ยุโรป เช่น การแข่งขัน “ฟุตบอลกระชับมิตร” ที่ไซ่ง่อน “การแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรม” การดนตรีกับเขมร และในการสร้างความคุ้นเคยกับบุคคลฝ่ายต่างๆ ทั้งธุรกิจและอุตสาหกรรมเช่นบริษัทครูปป์ (Krupp) ที่ เยอรมนี เป็นต้น (ธีระ นุชเปี่ยม, ๒๕๕๙ : ๓๐๔ - ๓๖๕)

ในที่นี้ขอขยายความให้ชัดเจนว่า เมื่อเสด็จประพาสชาว เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๒ พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี พระบรมราชินีได้เสด็จฯ ไปเสวยพระกระยาหารที่บ้านนายอูย จองเหา (Oui Tjong Hauw) และที่บาหลี่ใต้เสด็จฯ ทอดพระเนตรแฟร์ม เดอ คามลี (Ferme de Camly) ซึ่งมีโรงโค โรงนม โรงทำเนยและเนยแข็ง การปลูกผัก ผลไม้ และดอกไม้ รวมทั้งสวนส่วนตัวของผู้จัดการ อีกทั้ง ได้โปรดเกล้าฯ ให้ชนเผ่าม็อย (Mois) คนพื้นเมืองดั้งเดิมเข้าเฝ้าฯ ถวายสิ่งของและเป่าแคน ร้องรำทำเพลงถวาย ระหว่างทางเสด็จพระราชดำเนิน เป็นต้น (พฤทธิสถาน ชุมพล, ๒๕๖๑ : ๑๔, ๑๖ และ ๒๔)

แต่การดำเนินการเชิงการทูตสาธารณะปรากฏเป็นพระราชประสงค์เด่นชัดในกรณีของการเสด็จประพาสสหรัฐอเมริกาผ่านญี่ปุ่น และเลยไปยังแคนาดาใน พ.ศ. ๒๔๗๓ - ๒๔๗๔

ด้วยได้โปรดเกล้าฯ ให้นายเรมอนต์ บี สตีเวนส์ (Raymond B. Stevens) ที่ปรึกษาการต่างประเทศของสยามชาวอเมริกันเดินทางล่วงหน้าไปก่อน เพื่อดำเนินการประชาสัมพันธ์ประเทศสยามและพระองค์ในสหรัฐอเมริกา โดยใช้เงินพระคลังข้างที่ ซึ่งถือเป็นเงินส่วนพระองค์ของพระมหากษัตริย์ผู้ทรงราชสมบัติ (พฤทธิสถาน ชุมพลและภาพิศุทธิ์ สายจำปา, ๒๕๐๒ : ๑๐ - ๑๒ และพฤทธิสถาน, ชุมพล ๒๕๖๔ : ๙) ซึ่งนายสตีเวนส์ และผู้ช่วยได้ทำข่าวแจก (Press Releases) ออกบรรยายตามสมาคมสโมสรต่างๆ ก่อนหน้า และติดต่อประสานงานกับผู้สื่อข่าวระหว่างการเสด็จประพาส แล้วทูลเกล้าฯ ถวายกฤตภาคจำนวนมาก

“

**การดำเนินการเชิงการทูตสาธารณะปรากฏ
เป็นพระราชประสงค์เด่นชัดในกรณีของการเสด็จประพาส
สหรัฐอเมริกาผ่านญี่ปุ่น และเลยไปยังแคนาดาใน พ.ศ. ๒๔๗๓
– ๒๔๗๔ ... นับเป็นการทูตสาธารณะที่สร้างความเข้าใจที่ถูกต้อง
ยิ่งขึ้นเกี่ยวกับประเทศสยาม...**

”

เป็นระยะๆ ในนาม “Committee of American Friends of Siam”^๓ เป็นข้อพิสูจน์ถึงผลงาน ครั้นเมื่อเสด็จฯ เข้าประทับ ณ คฤหาสน์โอฟีร์ฮอลล์ (Ophir Hall) ซึ่งเอกชนผู้หนึ่งถวายเป็นที่ประทับโดยไม่คิดค่าเช่าแล้ว ๒ – ๓ วัน ในวันที่ ๒๗ เมษายน พ.ศ. ๒๔๗๔ หนึ่งวันก่อนที่จะเสด็จฯ ยังกรุงวอชิงตัน ดี. ซี. (Washington D. C.) เพื่อทรง เริ่มประกอบพระราชกรณียกิจส่วนที่เป็นทางการ (official visit) ด้วยการทรงเยี่ยมประธานาธิบดี ได้พระราชทานสัมภาษณ์แก่ผู้สื่อข่าวหนังสือพิมพ์อเมริกัน ๔ ฉบับ วันรุ่งขึ้นหนังสือพิมพ์เช่น New York Times รายงานคำพระราชทานสัมภาษณ์แบบถามตอบโดยละเอียด เห็นได้ว่าเป็นความตั้งใจพระราชหฤทัยจะทรงสื่อสารกับสาธารณชนโดยผ่านสื่อมวลชน และเป็นการวางจังหวะเวลาที่ดีเยี่ยมในการทำให้ผู้อ่าน หนังสือพิมพ์สนใจติดตามข่าวพระราชกรณียกิจตลอดการเสด็จประพาส นับเป็นการทูตสาธารณะที่สร้างความเข้าใจที่ถูกต้องยิ่งขึ้นเกี่ยวกับประเทศสยาม และความมีมิตรไมตรีของประชาชนชาวอเมริกันหลาย หมู่เหล่า

สำหรับพระราชกรณียกิจที่ทรงประกอบเชิงการทูตสาธารณะกับภาคนอกภาครัฐนั้น (พฤกษศาสตร์ ชุมพลและภาพิศุทธิ์ สายจำปา, ๒๕๕๒ : ๒๕-๒๘) เสด็จยังตีเกา แพน-อเมริกันยูเนียน (Pan – American Union) ทรงรับการทูลเกล้าฯ ถวายปริญญาคุณวุฒิบัณฑิตกิตติมศักดิ์ สาขากฎหมาย ของมหาวิทยาลัยยอร์ค วอชิงตัน (George Washington University) โดยมีผู้แทนจากมหาวิทยาลัยอีก ๗ แห่งร่วมในพิธี ซึ่งเป็นพระราชกรณียกิจด้านการศึกษา

เมื่อทรงหายพระประชวรจากการผ่าตัดพระเนตรแล้ว มีพระราชกรณียกิจนันทนาการศึกษา สนทนา ความสนพระราชหฤทัยส่วนหนึ่ง คือในกิจการสื่อสารมวลชน วิทย์ และการสื่อสารทางไกล และมี

^๓ “เอกสารส่วนพระองค์พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ร.๗ ต. การเสด็จประพาสสหรัฐอเมริกา และแคนาดา พ.ศ. ๒๔๗๓-๒๔๗๔” ที่หอจดหมายเหตุจัดเก็บและให้บริการอ่านต้นฉบับอยู่ในปัจจุบัน และศูนย์ข้อมูลพระปกเกล้าศึกษา พิพิธภัณฑ์พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว มีสำเนาไว้ให้บริการ

แผนการที่จะพระราชทานสัมภาษณ์ออกวิทยุถ่ายทอดไปทั่วประเทศ แต่ได้ทรงยกเลิกไปเพราะทรงพระประชวรในวันดังกล่าว ในด้านการอุตสาหกรรม ได้เสด็จฯทอดพระเนตรกิจการเกี่ยวกับไฟฟ้าที่โรงงานของทอมัส เอ. เอดิสัน อินดัสตรี (Thomas A. Edison Industry) และทรงเยี่ยมนายเอดิสัน ผู้ชรา ผู้คิดค้นวิทยุการไฟฟ้าที่บ้านด้วย รวมทั้งยังห้องทดลองไฟฟ้าของบริษัท เยเนรัล อีเลคทริก จำกัด (General Electric Co. Ltd.) ส่วน กิจการภาพยนตร์ซึ่งสนพระราชหฤทัยเป็นการส่วนพระองค์ได้เสด็จฯ ยังโรงภาพยนตร์ของ บริษัทพาราเมาต์ (Paramount) เป็นสำคัญ

นอกจากนั้นยังได้มีพระราชปฏิสันถารกับบุคคลต่างๆ ในภาคธุรกิจ เช่นกับนายเพอร์ซี ไพน์ (Percy Pyne) นักธุรกิจการธนาคารและการลงทุนในตลาดหุ้นวอลล์สตรีท (Wall Street) แห่งนครนิวยอร์ก และกับ นายเนลสัน รอกกีเฟลเลอร์ ผู้บุตร (Nelson Rockefeller Jr.) ผู้เคยมาเยือนสยาม เพราะมูลนิธิรอกกีเฟลเลอร์ได้ให้การสนับสนุนการศึกษาทางการแพทย์ในสยามเป็นอันมากเป็นอาทิ

ส่วนที่**ประเทศแคนาดา**นั้น (พฤทธิสถาน ชุมพลและภาพิศุทธิ์ สายจำปา, ๒๕๕๒ : ๒๗- ๓๒) ประทับในจังหวัดควิเบก (Quebec) จากฝั่งตะวันออกของประเทศนั้นเป็นเวลาราวหนึ่งสัปดาห์แล้ว ในเส้นทางเสด็จฯ ไปทางทิศ ตะวันตกสู่เมืองแวนคูเวอร์ (Vancouver) เพื่อประทับเรือเดินสมุทรกลับสู่สยาม ได้ทรงแวะตามเมืองที่ทำการ จังหวัดต่างๆ

แต่ที่น่าสนใจเชิงการทูตสาธารณะคือ ได้ทรงร่วมกับคณะผู้เยี่ยมชมการเข้ามาในอุทยานแห่งชาติแบนฟ์ (Banff National Park) ในหุบเขาร็อกกี (The Rockies) ของจังหวัดอัลเบอร์ตา (Alberta) เป็นเวลาราวหนึ่ง สัปดาห์ และในการทรงเปิดงานแบนฟ์ชาวสก็อตประจำปี (Scottish Banf Festival) นายกสโมสร ได้ทูลเกล้าฯ ถวายเหรียญเงินแก่พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นเครื่องหมายว่าได้ทรงม้าได้ ๑๐๐ ไมล์ และเหรียญทองแดงแก่สมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี พระบรมราชินี ผู้ทรงได้ ๕๐ ไมล์ เห็นได้ว่าเป็นช่วงที่ทรงประกอบพระราชกรณียกิจส่วนพระองค์ในแคนาดา

รวมความได้ว่าทรงประกอบพระราชกรณียกิจทางการทูตแบบดั้งเดิมและเชิงการทูตสาธารณะในทางสร้างสรรค์มีมิตรภาพให้เกิดมีกับประเทศใหม่ซึ่งไม่เคยมีพระมหากษัตริย์สยามเสด็จฯ เยือนมาก่อน และ นอกจากนี้แคนาดายังไม่มีความสัมพันธ์ทางการทูตอย่างเป็นทางการกับสยาม

สำหรับที่**ประเทศญี่ปุ่น** ซึ่งทรงแวะเยือนในเส้นทางเสด็จฯ สู่สหรัฐอเมริกาทั้งที่ขาไปและขากลับนั้น (พฤทธิสถาน ชุมพลและภาพิศุทธิ์ สายจำปา, ๒๕๕๒ : ๑๖ - ๑๗ และ ๓๓ -๓๔) แม้ว่าจะไม่ได้โปรดเกล้าฯ ให้ทำการประชาสัมพันธ์การเสด็จประพาสเป็นพิเศษ แต่ก็ปรากฏว่ามีช่างภาพสื่อมวลชนญี่ปุ่นให้ความสนใจในพระองค์ผู้ซึ่งเสียยิ่งกว่าช่างภาพชาวอเมริกันเสียอีก ดังที่พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงไว้ในพระราชบันทึกความทรงจำ (พฤทธิสถาน ชุมพล, ๒๕๖๔ : ๑๕) อีกทั้งมีลูกเสือและนักเรียนชายหญิงมาโบกธง เปล่งเสียง “บันไซ” (Banzai) รับเสด็จฯ แน่นขนัดทั้งเมื่อเสด็จฯ ถึง และเมื่อจะออกจากท่าเรือเมืองโยโกฮามา (Yokohama)

สำหรับในทวีปยุโรปก็ไม่ได้มีการประชาสัมพันธ์ล่วงหน้าเฉกเช่นในกรณีของสหรัฐอเมริกา ซึ่งน่าจะเป็นเพราะประเทศในทวีปยุโรปส่วนใหญ่ นั้น สยามเป็นที่รู้จักกันดีมากกว่าในสหรัฐอเมริกา ทั้งนี้ อาจยกเว้นกรณีประเทศเชโกสโลวาเกียและประเทศฮังการี เพราะเป็นสองประเทศที่พระมหากษัตริย์สยามผู้ทรงราชสมบัติอยู่ไม่เคยได้เสด็จประพาสเป็นการเฉพาะมาก่อน

ฟังเกริ่นนำไว้ด้วยว่า การแยกแยะระหว่างพระราชกรณียกิจเชิงการทูตแบบดั้งเดิม กับเชิงการทูตสาธารณะอาจแยกกันไม่ได้ไม่เด็ดขาดนักในกรณีของบางประเทศ คือ อิตาลีและเยอรมนี ซึ่งปกครองตามแนวลัทธิเผด็จการฟาสซิสต์ (Fascism) ที่รัฐชั้นนำหรือเข้าแทรกแซงในกิจการของเอกชนหรือสาธารณชนมากกว่าในประเทศอื่น แต่ก็พอจะแยกแยะได้บ้าง

พระราชกรณียกิจเชิงการทูตสาธารณะในยุโรปอาจแบ่งเป็นประเภทๆ ได้ คือ ด้านอุตสาหกรรม ด้านการเกษตรและสหกรณ์ ด้านการศึกษา ด้านการแพทย์ การพยาบาล และด้านวัฒนธรรม

ในส่วนของด้านการศึกษาอบรมนั้นผู้เขียนได้นำเสนอไว้บ้างแล้วในบทความสั้น (พฤกษศาสตร์, ๒๕๖๕ ข.) มีความบางส่วนว่าสอดคล้องกับการที่เคยทรงเลี้ยงดูเยาวชนไว้ใกล้ชิดพระองค์หลายองค์หลายคน และรัฐ ประศาสน์นโยบายเร่งรัดพัฒนาการศึกษาในประเทศ และในกรณีประเทศอิตาลีนั้น น่าจะเป็นเพราะเคยมีพระราชกระแสเกี่ยวกับการศึกษาในอิตาลีภายใต้การนำของมุสโสลินี ที่สอนคนให้นิยมการปกครองแบบฟาสซิสต์นั้น ไม่เหมาะแก่กาลที่จะใช้ในสยาม จึงควรเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นพระมหากษัตริย์ในระบอบรัฐธรรมนูญโดยเร็วที่สุดเท่าที่จะทำได้ และให้การศึกษาในทางนั้น พระองค์จึงน่าจะต้องพระราชประสงค์จะได้ทอดพระเนตรการจัดการศึกษาอบรมในประเทศอิตาลี เพื่อที่จะได้ทรงเห็นเป็นประจักษ์มากขึ้นกว่าที่ได้ทรงทราบจากการทรงพระอักษร (อ่านหนังสือหรือเอกสาร) ที่ประเทศอิตาลีนี้เมื่อเสด็จฯ ยังโรงเรียนลูก กรรมกร ซึ่งรับเด็กตั้งแต่เล็กจนถึง ๔ ขวบ แบบเข้าไปเย็นกลับ มาเลี้ยงดูอย่างถูกหลัก สุขอนามัย ให้รู้จักความงามในธรรมชาติ มีสวนให้วิ่งเล่น สอนกีฬามวยและศาสนา ให้ร้องเพลงปลุกใจ พระองค์ได้พระราชทานเงินช่วยการกุศลนี้ ซึ่งแสดงถึงพระราชศรัทธาในวิธีการเลี้ยงดูเด็ก

ในด้านการเกษตรและการสหกรณ์นั้น เป็นพระราชประสงค์ที่โปรดเกล้าฯ ให้แจ้งไปล่วงหน้า ขอให้ทางรัฐเจ้าภาพประเทศอิตาลีจัดถวายทอดพระเนตรเป็นพิเศษ จึงได้เสด็จฯ ยังกองผสมสัตว์ของรัฐบาลที่มีม้า โค และสุกร ซึ่งจัดการในรูปแบบสหกรณ์ภายใต้การดูแลของรัฐบาลและที่ประเทศอิตาลีได้เสด็จฯ ไปยัง โรงเรียนครูกรรมกรสำหรับสตรีที่มีโรงนา สวนผัก สวนดอกไม้ การเลี้ยงสุกร ไก่ นม กระจ่าง ผึ้งและไก่ อีกทั้ง กิจการของกระทรวงสหกรณ์สำหรับบำรุงกรรมกร ศิลปหัตถกรรม และพาณิชย์กรรม และโรงเรียนกรรมกร ของคณะนักบวชคาทอลิก สำนักซาลาเซียน (Salasian) ที่มีนักบวชชาวไทยเรียนอยู่รวมตลอดถึงที่ประเทศเดนมาร์ก ได้เสด็จฯ ยังโรงงานนมวัว เนยและเนยแข็ง ซึ่งเจ้าของนารายใหญ่ร่วมกันจัดตั้งเป็นกิจการสหกรณ์ ทั้งหมดนี้สอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลที่พระองค์ทรงเป็นหัวหน้าอยู่ก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครองได้ พยายามเร่งส่งเสริมมาก่อน หรือเป็นการทรงกรุยทางเพื่อให้มีการนำมาปรับใช้ในประเทศ ดังจะเห็นได้ว่าใน กาลต่อมา มีการตั้งกิจการนมไทย - เดนมาร์ก ขึ้นในประเทศไทย

นอกจากนั้น สมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณีฯ น่าจะได้ทรงนำความทรงจำของพระองค์ในการเสด็จประพาสมาปรับใช้ในระยะเวลาหลังที่ “สวนบ้านแก้ว” เรือกสวนไร่นาที่ทรงบุกเบิกและประทับอยู่ในชนบทจังหวัด จันทบุรี ทั้งในเรื่องการเลี้ยงเป็ด ไก่ และวัว ตลอดจนการจัดให้มีสถานเลี้ยงเด็กลูกคนงานทอเสื้อจันทบุรี ซึ่งทรงพัฒนาที่สวนบ้านแก้ว จังหวัดจันทบุรี (พฤกษศาสตร์, ๒๕๖๕ ค.)

ส่วนพระราชกรณียกิจที่วิเคราะห์ได้ว่าเป็นการส่วนพระองค์มากกว่าอย่างอื่น คือที่ได้ทรงสนทนากับปัญญาชนนักประพันธ์ชาวอังกฤษผู้มีชื่อเสียงอยู่ในเวลานั้น .ทั้งเมื่อประทับอยู่ที่ประเทศฝรั่งเศส และประเทศอังกฤษ (ดู พฤกษศาสตร์ ชุมพล, ๒๕๖๖)

เหล่านี้เป็นตัวอย่างที่น่าจะเพียงพอในการแสดงให้เห็นว่าทั้งสองพระองค์ได้ทรงประกอบพระราชกรณียกิจเชิงการทูตสาธารณะในด้านต่างๆ มากมายเช่นใด แต่จะพิจารณาให้ละเอียดเป็นพิเศษในกรณีด้านอุตสาหกรรมในยุโรป

กิจการด้านอุตสาหกรรมที่เสด็จฯ ทอดพระเนตร

พระราชกรณียกิจส่วนนี้น่าสนใจ เพราะมีหลายบริษัทที่เสด็จฯ ทอดพระเนตรกิจการซึ่งปัจจุบันเป็นที่คุ้นเคยในประเทศไทย จึงเป็นไปได้ว่าการที่ได้เสด็จฯ ทอดพระเนตรด้วยความสนพระราชหฤทัยได้มีส่วนชักนำให้เขาสนใจประเทศของเรา และได้เข้ามาค้าขายให้บริการและลงทุนสร้างโรงงานในการนี้ น่าจะเป็นหลังจากที่สงครามโลกครั้งที่สองได้สงบลงแล้ว หากไม่เคยมีอยู่ก่อนหน้าที่จะเสด็จฯ ยุโรปแล้ว

ที่ตอนใต้ของ**ประเทศฝรั่งเศส** ประเทศยุโรปประเทศแรกที่เสด็จฯ ไปถึง ได้เสด็จฯ ไปทอดพระเนตรโรงงานกลั่นน้ำหอมที่เมืองกราสส์ (Grasse) ซึ่งกลั่นหัวน้ำหอมดอกไม้และผลไม้ในท้องถิ่น และหลังจากนั้นที่เมืองตูริน (Turin) ทางตอนเหนือของ**ประเทศอิตาลี** ได้เสด็จฯ ทอดพระเนตรโรงงานรถยนต์และอากาศยานของบริษัท**เฟียต (Fiat)** ส่วนที่**ประเทศเดนมาร์ก** เสด็จฯ ยังโรงเบียร์ของบริษัท**คาร์ลส์เบิร์ก (Carlsberg)** ทอดพระเนตรกระบวนการต่างๆ ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นโดยเครื่องจักรทั้งสิ้น ทั้งนี้ก่อนเสด็จฯ ยุโรปได้ทรงสนับสนุนให้พระยาภิรมย์ภักดี (บุญรอด) ตั้งโรงเบียร์ของไทยขึ้นแทนที่จะให้ชาวต่างประเทศมาทำ แต่ก็โดยการเรียนรู้จากต่างประเทศเป็นเบียร์สิ่งทีในปัจจุบัน

ที่**ประเทศเยอรมนี**พระราชกรณียกิจมีเป็นอันมากคละกันระหว่างกิจการของรัฐบาลและของเอกชน เช่น เสด็จฯ ยังสนามบินไปรษณีย์อากาศของ**บริษัทลูฟท์หันทสา (Lufthansa – “หงส์บิน”)** เสด็จฯ ขึ้นเครื่องบินเดินทางไกลขนาดใหญ่ชื่อว่า จอมพลหินเดนบวร์ค ตามนามของประธานาธิบดี มีใบพัด ๔ ใบพัดบินได้เร็ว ๑๕๐ กิโลเมตรต่อชั่วโมง บรรทุกผู้โดยสารได้ประมาณ ๒๐ คน พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวประทับคู่กับคนขับเครื่องบิน บินอยู่เหนือกรุงเบอร์ลิน ๓๐ นาที นับว่าพระองค์ได้ทรงมีพระประสพการณ์ในช่วงแรก แต่ไม่ใช่ครั้งแรกของการพัฒนาเครื่องบินโดยสาร โดยในเวลานั้น กำลังมีการปรับปรุงลานบินที่สนามบินดอนเมืองเป็นคอนกรีตเพื่อรองรับอยู่

ที่**บริษัทซีเมนส์ (Siemens)** บริษัทผลิตเครื่องใช้ไฟฟ้า นายซีเมนส์ผู้อำนวยการบริษัทและช่างหลายคนนำเสด็จทอดพระเนตรการผลิตเครื่องใช้ไฟฟ้าและเครื่องโทรเลขโทรศัพท์ รวมทั้งห้องทดลองแสงและลักษณะของไฟฟ้า ซึ่งน่าตื่นตาตื่นใจมาก รวมทั้งได้ทอดพระเนตรการจัดสวัสดิการแก่คนงาน ซึ่งมีประมาณ ๘,๕๐๐ คน ทั้งชายหญิง มีบ้านเรือนให้เขาเช่าอยู่อาศัยในราคาย่อมเยา มีสโมสรคนงาน ห้องครัว ห้องอาหาร และโรงพยาบาลพร้อมสรรพ ประทับเสวยพระกระยาหารกลางวันนั้น โดยมีคนไทยสองนายได้รับเชิญมาร่วมโต๊ะเสวยด้วย ทั้งนี้ บริษัท บี. กริมม์ (B. Grimm) ซึ่งเป็นบริษัทสัญชาติเยอรมัน ที่ตั้งอยู่ในสยามตั้งแต่สมัย รัชกาลที่ ๕ มีความเป็นหุ้นส่วนกับบริษัทซีเมนส์ มาตั้งแต่ต้น^๔

^๔ ดูรายละเอียดเพิ่มเติมใน https://en.wikipedia.org/wiki/B_Grimin เข้าถึงเมื่อวันที่ ๙ ธันวาคม ๒๕๖๕.

ในวันต่อๆ มา เสด็จฯ ไปทอดพระเนตรโรงทดลองวิทยาศาสตร์และโรงผสมยาของ **บริษัทเชอริง คาร์ล โบม เอ. จี^๕ (Schering – Kahlbaum A. G.)** ในกรุงเบอร์ลิน เสวยพระกระยาหารกลางวันกับผู้บริหาร บริษัท เช่นกัน

บ่ายวันนั้นเสด็จฯ ออกจากกรุงเบอร์ลินไปยังเมืองเดรสเดิน (Dresden) ด้วยพระราชนิมิตทรงถ่ายภาพนิ่งและภาพยนตร์ จึงได้ทอดพระเนตรโรงงานของบริษัทไอคอน (Ikon) ซึ่งผลิตกล้องถ่ายรูปผู้จัดการทูลเกล้าฯ ถวายกล้องถ่ายรูปขนาดเล็กแบบใหม่เป็นที่ระลึก

ในบ่ายวันเดียวกันเสด็จฯ ยังเมืองเยนา (Jena) คำวันนั้น คณะกรรมการมูลนิธิคาร์ลไซสส์ (Carl Zeiss Foundation) ซึ่งก่อตั้งและถือหุ้นใหญ่ใน **บริษัทคาร์ล ไชสส์** เชิญเสด็จฯ ทอดพระเนตรโรงงานแผนกเจียรระไนแก้วและแผนกผลิตเครื่องถ่ายรูปและกล้องต่างๆ แล้วตั้งเครื่องพระกระยาหารค่ำถวาย ก่อนที่จะนำเสด็จฯ ไป ทอดพระเนตรหอสอนดาราศาสตร์ (ท้องฟ้าจำลอง)

วันรุ่งขึ้นเสด็จฯ ที่นั่นอีก ทอดพระเนตรโรงงานแผนกเจียรระไนแก้ว ทำเลนส์ สำหรับกล้องส่องสนาม กล้องวัดแดด กล้องวัดดาว กล้องวัดระยะยิงปืนใหญ่ และทำแผนที่ เป็นต้น ปัจจุบันนี้บริษัทนี้จัดทำหน่วย เครื่องวัดเชิงอุตสาหกรรมและการแพทย์ เช่น เอ็กซเรย์สามมิติ เป็นต้น^๖

สายวันนั้นเสด็จฯ ไปยังเมืองมิวนิก (Munich) ณ เมืองนั้นเสด็จฯ ทอดพระเนตรโรงถ่ายภาพยนตร์ และโรงงาน อีกทั้งพิพิธภัณฑ์ ซึ่งรวบรวมสิ่งของต่างๆ เกี่ยวกับประวัติความเจริญทางวิทยาศาสตร์ และ วิทยาการต่างๆ เช่น แผนกไฟฟ้า เครื่องถ่ายรูป เครื่องเอกซเรย์ เครื่องดนตรี เครื่องกล เครื่องยนต์ เครื่องจักร และยานพาหนะต่างๆ และเครื่องพิมพ์และพิมพ์ดีด เป็นต้น พิพิธภัณฑ์เช่นนี้ก่อให้เกิดเยาวชนสนใจวิชา วิทยาศาสตร์ ซึ่งสนพระราชหฤทัยมากถึงกับเสด็จฯ ไปอีกครั้งใน ๒ วันต่อมา

ต่อมาที่เมืองเฟรดริกสฮาเฟิน (Fredrikshaven) ทอดพระเนตรโรงสร้างพโยมยานนาวาเซปเปลิน (Zeppelin) ซึ่งเมื่อสร้างเสร็จจะมีขนาดใหญ่มากและจะเดินทางจากยุโรปถึงสยามได้ภายใน ๔ วัน ทำด้วยอลูมิเนียมประสมซึ่งเหนียวและเบา รูปร่างคล้ายบุหรั่มวนป้อมๆ โรงงานนี้รัฐบาลไม่ได้ให้ผู้ใดไปชมเพื่อรักษาความลับ และทอดพระเนตรโรงงานผลิตเรือบินทะเลของบริษัท ดี. โอ. เอกซ์ (D. O. X.) และประทับบนเรือบิน บินรอบทะเลสาบคอนสแตนส (Lake Constance)

จากนั้นเสด็จฯ ยังเมืองสตuttgart (Stuttgart) ที่ซึ่งทอดพระเนตรโรงงานผลิตรถยนต์ยี่ห้อ **เมอร์เซเดส เบนซ์ (Mercedes Benz)** ประธานกรรมการบริษัทเดินทางจากกรุงเบอร์ลินมารับเสด็จฯ แล้วเชิญเสด็จฯ ทอดพระเนตรรถยนต์แบบต่างๆ ที่บริษัทสร้างขึ้นในรอบ ๓๐ ปี จนถึงแบบใหม่ที่สุด ซึ่งทำแกนล้อหมุนได้อย่างข้อเสื่อ มีแขนรับน้ำหนักรถ ล้อละสองแขนบ ซึ่งเป็นความคิดใหม่และเป็นความพิเศษของรถยนต์ยี่ห้อนี้ ซึ่งเป็นที่นิยมในประเทศไทยในปัจจุบัน

^๕ ปัจจุบันในประเทศไทย มีบริษัทที่มีคำว่า Schering เป็นส่วนหนึ่งของชื่ออยู่หลายบริษัท เช่น Bayer – Schering Thai Co. Ltd. เป็นต้น

^๖ ปัจจุบันประเทศไทยมีบริษัทที่มีคำว่า Schering เป็นส่วนหนึ่งของชื่ออยู่หลายบริษัท เช่น Bayer – Schering Thai Co. Ltd. เป็นต้น

ในช่วงท้ายของการเสด็จประพาสในเยอรมนี **บริษัทกรุปป์ (Krupp)** เชิญเสด็จฯ พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวจากที่ประทับเมืองโคโลญ (Cologne หรือ Kohn) ไปทอดพระเนตรโรงงานเหล็กของบริษัทที่เมืองเอสเซน (Essen) โดยบริษัทไม่ได้เชิญเสด็จฯ สมเด็จพระบรมราชินี เพราะสภาพภายในโรงงานร้อนจัด มีฝุ่นละอองมาก และมีบันไดขึ้นลงที่ชัน ไม่เหมาะแก่สตรีเพศจะเข้าชม พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทอดพระเนตรโรงอัดและหล่อเหล็กแดงทั้งแท่ง โรงถลุงแร่ โรงอัด ริดเหล็กแดง โรงอัดแม่ เป็นสำคัญ แล้วเสวยพระกระยาหารกลางวันที่คฤหาสน์ของเจ้าของบริษัทผู้รับเสด็จฯ ตั้งแต่ต้น

บริษัทนี้นำเหล็กกล้าไปผลิตรถบรรทุกขนาดใหญ่ ท่อ สะพาน เครื่องรถไฟ เครื่องจักรทำไร่ ตลอดจน อาวุธต่างๆ และให้การสนับสนุนรัฐบาลนาซีเยอรมันที่มีนายอดอล์ฟ ฮิตเลอร์ เป็นผู้นำในเวลาที่เสด็จประพาส ต่อมาหลังสงครามโลกครั้งที่สอง (ซึ่งอุบัติขึ้นใน ๔ ปี ต่อมา) เจ้าของบริษัทถูกจำคุกในฐานะอาชญากรสงคราม อยู่ ๓ ปี แต่เมื่อได้รับการปล่อยตัวได้ฟื้นฟูบริษัท ซึ่งต่อมาได้รวมกับบริษัท Thyssen A. G. ปัจจุบันบริษัท **Thyssenkrupp. Industrial Solutions (Thailand) Ltd.** ในประเทศไทยให้บริการนวัตกรรมทางเทคโนโลยีแก่ อุตสาหกรรมเคมี ปิโตรเคมี ปูนซีเมนต์ และการทำเหมืองแร่ ในประเทศไทย เป็นต้น^๗

สุดท้ายได้เสด็จฯ ยังโรงงานแปรรูปทำสีสวอร์คและผสมยาน้ำยาเม็ดต่างๆ ของ **บริษัทเลเวอร์กูเซน (Leverkusen.I.G.Dye)** “สีสวอร์ค” คือ ศัพท์ที่คนไทยสมัยนั้นใช้เรียกสีเคมีสีสดใสที่เริ่มนำมาใช้ย้อมผ้าแทนสีธรรมชาติ บริษัทนี้มีโรงงานขนาดใหญ่หลายหลัง ซึ่งตั้งอยู่ริมแม่น้ำไรน์ และมีนักวิทยาศาสตร์ทำการผสมยา แปรรูปและทดลอง เช่นมีการศึกษาเรื่องโรคไขข้ออักเสบ หรือมาลาเรีย และผลิตยารักษาโรคนี้หลายชนิด ทั้งยังมีโรงงานเคียวางพาราทำเป็นแผ่นสำหรับทำท่อสูบน้ำและล้อรถ บริษัทไม่ยอมให้ดูวิธีผสมสีต่างๆ ซึ่งถือเป็นเรื่องลับ

บริษัทนี้ซึ่งมักจะรู้จักกันในนาม IG Farben ในขณะนั้นเป็นกิจการเกือบจะผูกขาด โดยการผนวกรวมบริษัทเคมีภัณฑ์ต่างๆ มาไว้ในเครือ เช่น บริษัท BASF, Hoechs และ Agfa เป็นต้น และในช่วงนั้นให้และได้รับการสนับสนุนจากพรรคนาซี ดังนั้น หลังสงครามโลกครั้งที่สอง คณะกรรมการบริษัทฯ จึงได้รับการพิพากษาว่าเป็นอาชญากรสงคราม แต่ได้รับการปล่อยตัวในเวลาต่อมา และบริษัทได้ถูกแยกออกเป็น ๓ บริษัทคือ **BASF, Bayer และ Hoechst** และในภายหลังมีบริษัท **Agfa และ Sanofi** อยู่ในเครือช่วย ทุกบริษัทเหล่านี้เป็นที่รู้จักในประเทศไทยในปัจจุบัน^๘

อนึ่ง เป็นที่น่าสังเกตว่าในช่วงสรุปพระราชกิจรายวันในการเสด็จประพาสประเทศเยอรมนีนี้ พระยาวชิตวงศ์วุฒิไกร ผู้บันทึก ได้ตั้งข้อสังเกตว่า การที่ขบวนการนาซีได้รับความนิยมมากในประเทศนี้ ผลจะเป็นอย่างไรในภายหน้า เป็นสิ่งที่ยากจะพยากรณ์ในเวลานี้แทนที่ประเทศต่างๆ จะลดอาวุธตามความประสงค์ของที่ประชุมสันนิบาตชาติกลับพากันสะสมก่อสร้างอาวุธมากขึ้น (วชิตวงศ์วุฒิไกร, ๒๕๒๖ : ๒๔๓)

^๗ ดูรายละเอียดเพิ่มเติมใน [https://www.thailandindustrial.market.com/company/details/๙๐๐๔๓๖๕๔\(carlzeisso.Ltd.\)](https://www.thailandindustrial.market.com/company/details/๙๐๐๔๓๖๕๔(carlzeisso.Ltd.))

^๘ ดูรายละเอียดเพิ่มเติมใน <https://en.wikipedia.org/wiki/Krupp> และ <https://thyssenkrupp-industrial-solutions.>

ที่ประเทศเชโกสโลวาเกียได้เสด็จฯ ไปยังโรงงานผลิตรถประเภทต่างๆ ทั้งรถพ่วงรถไฟ รถรบ เพื่อใช้ในการทหารและรถยนต์ รวมทั้งเครื่องจักรกลและเครื่องมือทำด้วยเหล็กอื่นๆ มีบริษัท สโกดา (Skoda) และ บริษัท ริงโฮเฟอร์ (Ringhofer) ซึ่งผลิตรถยนต์ยี่ห้อตาตรา (Tatra) แต่ในประเทศไทยปัจจุบัน เราเคยรู้จัก รถยนต์ยี่ห้อสโกดา

วันต่อมาเสด็จฯ ยังบริษัท เซสโก-มาราเวสกา (Tchesco - Maraveska) นอกนั้นยังได้เสด็จฯ เยี่ยมโรงงานทำเครื่องแก้วเจียรระโนของบริษัทโมแซร์ (Moser) ด้วย การเสด็จประพาสประเทศเชโกสโลวาเกียได้ ส่งผลเป็นการเพิ่มพูนความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจกับสยาม โดยบริษัทสโกดาได้เข้ามาสร้างโรงงานน้ำตาลที่ ลำปาง ใน ๓ ปีต่อมา (พ.ศ. ๒๔๕๐) รวมทั้งได้นำเข้ารถยนต์ รถบดถนน และหม้อต้มไอน้ำสำหรับใช้ในโรงไฟฟ้า อีกทั้งหัวรถจักรเข้ามาในสยาม (บุชาร์ต ปีแอร์ เอ, ๒๕๔๗ : ๓๔)

ที่ประเทศฮังการีซึ่งเป็นประเทศเกษตรกรรมเป็นส่วนใหญ่ก็ได้เสด็จฯ ไปทอดพระเนตรโรงงานของ บริษัทสแตนดาร์ด เวิร์กส์ (Standard Works) ซึ่งผลิตหลอดไฟ โคม ลวด เครื่องใช้ไฟฟ้าและวิทยุ ณ ที่นั้นยังได้ทอดพระเนตรโรงอาหารสำหรับคนงานและทรงลองเสวยอาหาร ตึกพยาบาลสนามและสนามกีฬา ที่โรงงานนี้จัดเป็นสวัสดิการแก่คนงานด้วย

วัตถุประสงค์ประการที่ ๓ ของการเสด็จฯ ยังยุโรป

เมื่อเสร็จสิ้นการเสด็จประพาสในวันที่ ๒๗ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๗๗ แล้ว ทั้งสองพระองค์ได้ประทับอยู่ที่กรุงปารีส ประเทศฝรั่งเศสต่อไป ครั้นในวันที่ ๒๐ กันยายน ศกเดียวกัน ที่ปารีส พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานบันทึก ๒ ฉบับ แก่พระยาราชวังสัน (ศรี กมลนวิณ) ผู้ซึ่งรัฐบาลพระยาพหลพยุหเสนา เพิ่งส่งออกไปเป็นอัครราชทูตประจำประเทศฝรั่งเศสและสวิตเซอร์แลนด์ มีเนื้อหาเกี่ยวกับเงื่อนไขของพระองค์ หากรัฐบาลไม่ต้องการให้ทรงสละราชสมบัติ แล้วเสด็จฯ โดยเรือข้ามช่องแคบไปประทับที่ประเทศอังกฤษ

เรื่องนี้เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์ในการเสด็จพระราชดำเนินไปยังทวีปยุโรปอีกประการหนึ่งดังมี ผู้ค้นพบ (วัลย์วิภา จรุงโรจน์, ๒๕๔๘) ในเอกสารกระทรวงการต่างประเทศอังกฤษราว ๔๐ ปีให้หลังว่าเมื่อวันที่ ๔ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๗๖ พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวได้มีพระราชหัตถเลขาพระราชทานนายเจมส์ แบกซเตอร์ (James Baxter) ที่ปรึกษาการคลังของสยามชาวอังกฤษ แสดงพระราชประสงค์ปรารถนาที่จะทรงมีความเป็นอิสระระดับหนึ่งจากการถูกบังคับได้โดยง่ายจากฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดทางการเมือง คือจะต้องเสด็จฯ ไปประทับในสถานที่ซึ่งปลอดภัยและเฝ้ามองสถานการณ์ว่าจะต้องทรงสละราชสมบัติหรือไม่

วันที่ ๔ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๗๖ ที่ทรงพระราชหัตถเลขา คือหลังจากที่มีการรัฐประหารรัฐบาลของพระยามโนปกรณนิติธาดา เมื่อวันที่ ๒๐ มิถุนายน แต่ก่อนที่จะมีเหตุการณ์ “กบฏบวรเดช” ในเดือนตุลาคม พ.ศ. ๒๔๗๖

ครั้นวันที่ ๒๖ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๗๖ ๑๗ วันก่อนที่จะได้เสด็จฯ ออกไปยังยุโรป รัฐบาลได้อนุญาตให้ เซอร์ อาร์ ฮอลแลนด์ (Sir R. Holland) ที่ปรึกษากระทรวงยุติธรรมชาวอังกฤษ และนายเจมส์ แบกซเตอร์ คนเดิมเข้าเฝ้าฯ ในโอกาสนั้น ได้รับสั่งว่า อย่างไรก็ตามเสียก็ต้องเสด็จฯ ไปผ่าตัดต่อกระจกในพระเนตร แม้ว่าจะไม่ได้รับสั่งถึงเรื่องการสละราชสมบัติในคราวนี้

จึงสรุปได้ว่าวัตถุประสงค์ประการที่สามของการเสด็จประพาสยุโรปก็คือ เพื่อตัดสินพระราชหฤทัยว่า จะทรงสละราชสมบัติหรือไม่ ไม่ใช่ว่าได้ตัดสินพระราชหฤทัยแล้วตั้งแต่ก่อนเสด็จฯ ออกไป หากแต่เมื่อการทรง เจริญจากที่รัฐบาลในประเทศไม่เป็นที่พอพระราชหฤทัย จึงได้ทรงสละราชสมบัติจริง เมื่อวันที่ ๒ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๗๗ (สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, ๒๕๓๖) ซึ่งคือ ๖ เดือน หลังจากที่ได้ทรงประกอบพระราช ภารกิจในการเสด็จประพาสยุโรปเสร็จสิ้นแล้ว

ความส่งท้าย

สรุปได้ว่า พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวได้มีพระราชอุตสาหะในการทรงทำหน้าที่ ประมุขของชาติในการเจริญพระราชไมตรีในยุโรป ทั้งที่เป็นในทางการทูตแบบดั้งเดิมและเชิงการทูต สาธารณะ ซึ่งได้ยังผลดีต่อความสัมพันธ์ระหว่างสยามไทยกับประเทศเหล่านั้นสืบต่อมา รวมทั้งในทาง เศรษฐกิจการค้าและอุตสาหกรรม แม้ตลอดระยะเวลาที่เสด็จประพาสจะทรงมีพระราชหฤทัยกังวลมาก เกี่ยวกับแนวโน้มของ การเมืองการปกครองในประเทศ

หลังจากที่ทรงสละราชสมบัติแล้ว พระองค์ได้ประทับอยู่ต่อไปในประเทศอังกฤษ โดยทรงใช้ พระนามว่า “Prajadhipok, Prince of Sukhodaya” คือ พระนามทรงกรมแต่ครั้งที่ยังทรงเป็น “สมเด็จพระเจ้าฟ้าประชาธิปกฯ กรมหลวงสุโขทัยธรรมราชา” ก่อนเสด็จขึ้นครองราชย์สมบัติ ทรงย้ายออกจาก พระตำหนักโนล (Knowle House) ซึ่งทรงเข้าไปประทับ ณ พระตำหนักต่างๆ ซึ่งมีขนาดย่อมลงเรื่อยๆ ตามระยะที่ทรงห่างจากราช บัลลังก์ เมื่อสงครามโลกครั้งที่สองอุบัติขึ้นในยุโรปใน ค.ศ. ๑๙๓๙ (พ.ศ. ๒๔๘๒) ได้ทรงเผชิญกับสภาพเสี่ยงภัย จากลูกระเบิดกลางเวหาและความอึดอัดขัดสน จนพระพลานามัยเสื่อมถอยลง เสด็จสวรรคตด้วย พระหทัยวายเมื่อวันที่ ๓๐ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๘๔ ที่พระตำหนักคอมพ์ตัน เฮาส์ (Compton House) ท่ามกลางสงครามที่กำลังดำเนินอยู่

บรรณานุกรม

สิ่งตีพิมพ์

- ธีระ นุชเปี่ยม (๒๕๕๙.). *ตัวตนใหม่ของสยามในโลก: การต่างประเทศในสมัยรัชกาลที่ ๗*. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิประชาธิปไตย-รำไพพรรณี.
- บรรเจิด อินทุจันทร์ยง (บรรณาธิการ). (๒๕๓๖). *ประมวลพระบรมราชโองการและพระราชดำรัส พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว*. กรุงเทพฯ: คณะกรรมการชำระประวัติศาสตร์ไทยและจัดพิมพ์เอกสารทางประวัติศาสตร์ และโบราณคดี สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี.
- บุชาร์ด, ปีแอร์ เอ. (เรียบเรียง). (๒๕๔๓). *พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จฯประเทศเชโกสโลวาเกีย (พ.ศ.๒๔๗๓)*. นนทบุรี: สถาบันพระปกเกล้า.
- พรสวรรค์ วัฒนางกูร. (๒๕๖๔.). “เบื้องหลังการเสด็จประพาสยุโรปของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว (พ.ศ. ๒๔๗๖ – ๒๔๗๗) กับการเมืองสยามหลังการปฏิวัติ ๒๔๗๕”. *นิตยสารศิลปวัฒนธรรม* มิถุนายน ๒๕๐๔ หน้า ๖๗ – ๙๗.
- พฤทธิสถาน ชุมพล, ม.ร.ว. (๒๕๕๕). “พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จฯ ยุโรป พ.ศ. ๒๔๗๖ – ๒๔๗๗ : เพื่ออะไรบ้าง?” ใน *รายงานกิจการประจำปี ๒๕๕๔ มูลนิธิพระบรมราชานุสรณ์พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี*. หน้า ๒๑ -๒๒. ตีพิมพ์ซ้ำใน ๑๒๐ ปี ผ่านฟ้าประชาธิปไตย. นนทบุรี: สำนักบรรณสารสนเทศ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. ๒๕๕๖ หน้า ๑๖๓ -๑๘๔.
- _____. (๒๕๖๐). *ประชาธิปไตย ประชาธิปไตย*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย.
- _____. (๒๕๖๑). “เมื่อองค์ประชาธิปไตยทรงกรุยทางสู่อาเซียน” ใน *รายงานกิจการประจำปี ๒๕๖๐ มูลนิธิพระบรมราชานุสรณ์พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี*. หน้า ๖ - ๒๙.
- _____. (๒๕๖๔). “พระราชบันทึกความทรงจำในองค์ประชาธิปไตย เกี่ยวกับเมื่อเสด็จฯ ยังสหรัฐอเมริกา” ใน *รายงานกิจการประจำปี ๒๕๖๓ มูลนิธิพระบรมราชานุสรณ์พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี*. หน้า ๔ – ๔๔.
- _____. (๒๕๖๕ ก.). “ประชาธิปไตย ประชาธิปไตย” ใน *รัฐสภาสาร* ปีที่ ๗๐ ฉบับที่ ๕ เดือนกันยายน – ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๖๕ หน้า ๑๔๑ – ๑๖๗.
- _____. (๒๕๖๕ ข.). “ประชาธิปไตยการณียกิจด้านการศึกษาระหว่างเสด็จประพาสยุโรป พ.ศ. ๒๔๗๖ -๒๔๗๗”. กรุงเทพมหานคร: สถาบันไทยศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (เอกสารอัดสำเนาเข้าปก เล่มเล็ก)

_____ . (๒๕๖๕ ค.). “จากฟาร์มคามลี อิตาลี และฮังการีสู่จันทบุรี ที่สวนบ้านแก้ว” ใน รายงานกิจการประจำปี ๒๕๖๔ มูลนิธิพระบรมราชานุสรณ์พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวและ สมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี. หน้า ๘ - ๒๙.

_____ . (๒๕๖๖). “เมื่อองค์ประชาธิปไตย ‘นักอ่าน’ ทรงสนทนากับปัญญาชนนักเขียน ระหว่าง เสด็จประพาสยุโรป พ.ศ.๒๔๗๐ - ๒๔๗๗.” ใน รายงานกิจการประจำปี ๒๕๖๕ มูลนิธิพระบรมราชานุสรณ์ พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี. พงศทิศาณ ชุมพล, ม.ร.ว. และภาพิศุทธิ์ สายจำปา (๒๕๖๒). “เมื่อองค์ประชาธิปไตยเสด็จประพาส ‘โลกใหม่’” ใน รายงานกิจการประจำปี ๒๕๖๑ มูลนิธิพระบรมราชานุสรณ์พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวและ สมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี. หน้า ๗ - ๔๑.

วัลย์วิภา จรุงโยธิน (บุษริตันพันธ์) ม.ล. (๒๕๔๘). แนวพระราชดำริทางการเมืองของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว การวิเคราะห์เชิงประวัติศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: พิพิธภัณฑสถานพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว สถาบันพระปกเกล้า. ซึ่งเป็นการตีพิมพ์วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต แผนกวิชา ประวัติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๒๐ โดยไม่มีการแก้ไข

วิจิตวงศ์วุฒิไกร (ม.ร.ว.สิทธิ สุทัศน์), พระยา. (๒๕๒๖) จดหมายเหตุเสด็จพระราชดำเนินประพาสยุโรป พ.ศ. ๒๔๗๖ - ๒๔๗๗ ของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว. ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทาน พระบรมราชานุญาตให้พิมพ์เป็นครั้งแรกเนื่องในงานพระราชทานเพลิงศพ พลตรี ปชา สิริวรสาร ป.ช. , ป.ม. ณ เมรุวัดเทพศิรินทราวาส วันที่ ๑๒ พฤศจิกายน ๒๕๒๖. สำนักเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. (๒๕๓๖.). พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาประชาธิปก พระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงสละราชสมบัติ. กรุงเทพมหานคร: สำนักเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.

เว็บไซต์

<https://en.wikipedia.org/wiki/Krupp> และ <https://thyssenkrupp-industrial-solutions>. เข้าถึงเมื่อ ๓๑ ตุลาคม ๒๕๖๕.

https://en.wikipedia/wiki/public_diplomacy. เข้าถึงเมื่อ ๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๕. <https://en.wikipedia.org/wiki/B.Grimm> เข้าถึงเมื่อวันที่ ๙ ธันวาคม ๒๕๖๕.

[https://www.thailandindustrial.market.com/company/details/๙๐๐๓๖๕๔\(carlzeisso.Ltd\)](https://www.thailandindustrial.market.com/company/details/๙๐๐๓๖๕๔(carlzeisso.Ltd)). เข้าถึง เมื่อ ๙ ธันวาคม ๒๕๕๖.

เรื่องเล่าจากจดหมายเหตุ...

พระบรมราชานุสาวรีย์พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว

เชษฐา ทองยิ่ง*

อรพรรณ สิ้นจี่ศิริมานะ **

พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว พระมหากษัตริย์รัชกาลที่ ๗ แห่งบรมราชจักรีวงศ์ ผู้ทรงเปี่ยมด้วยพระราชจริยวัตรด้านต่าง ๆ และทรงปฏิบัติพระราชกรณียกิจนานัปการทั้งด้านการเมือง การปกครอง เศรษฐกิจ การศึกษา สื่อมวลชน ศาสนา วัฒนธรรม ศิลปกรรม การดนตรี ภาพยนตร์ ภาษา และวรรณคดี ตลอดจนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ในด้านการเมืองการปกครอง พระองค์ทรงสละพระราชอำนาจของพระองค์ในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาสู่ระบอบประชาธิปไตย และพระราชทานรัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดในการปกครองประเทศ นับว่าพระองค์ทรงเป็นพระมหากษัตริย์นักประชาธิปไตยมีส่วนสำคัญในการจรโลงประวัติศาสตร์การเมืองการปกครอง โดยเปิดโอกาสสู่การปกครองระบอบประชาธิปไตยในระบอบรัฐสภาให้เกิดขึ้นในสยามประเทศ เมื่อเดือนมิถุนายน ๒๔๗๕

* ผู้บังคับบัญชากลุ่มงานพิพิธภัณฑ์และจดหมายเหตุ สำนักวิชาการ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร

** วิทยากรชำนาญการพิเศษ กลุ่มงานพิพิธภัณฑ์และจดหมายเหตุ สำนักวิชาการ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร

“รัฐสภา” เป็นองค์กรที่ใช้อำนาจอธิปไตย เกิดขึ้นมาพร้อมกับการปกครองระบอบประชาธิปไตย ได้รับพระมหากรุณาธิคุณจากพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวด้านการเมืองการปกครอง เพื่อเทิดพระเกียรติและรำลึกในพระมหากรุณาธิคุณดังกล่าว จึงเกิดแนวคิดที่จะสร้างพระบรมราชานุสาวรีย์พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวขึ้น ดังปรากฏในคำกราบบังคมทูลพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร เนื่องในโอกาสทรงประกอบพิธีเททองหล่อพระบรมราชานุสาวรีย์ฯ ณ อาคารรัฐสภา ถนนอุทองใน เมื่อวันที่ ๗ เมษายน ๒๕๒๒ ตอนหนึ่งว่า “พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาประชาธิปก พระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๗ ในพระบรมราชจักรีวงศ์ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานรัฐธรรมนูญให้แก่ปวงชนชาวไทย เมื่อวันที่ ๑๐ ธันวาคม ๒๔๗๕ นับแต่นั้นมาการปกครองระบอบประชาธิปไตยของประเทศไทยได้ดำเนินมาเป็นเวลา ๔๗ ปีแล้ว ยังไม่มีสิ่งใดที่ปวงชนชาวไทยจะถือเป็นสัญลักษณ์ เพื่อเทิดพระเกียรติและระลึกถึงพระมหากรุณาธิคุณของพระองค์ท่านเลย...”

ในโอกาสครบ ๘๒ ปี วันสวรรคต ๓๐ พฤษภาคม ๒๕๖๖ จึงขอเสนอเรื่องเล่าเกี่ยวกับพระบรมราชานุสาวรีย์พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งเป็นที่เคารพสักการะและศรัทธาของสมาชิกรัฐสภา บุคคลในวงงานรัฐสภา ข้าราชการและเจ้าหน้าที่สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎรและสำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา สืบเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน

การก่อสร้างพระบรมราชานุสาวรีย์พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว

แนวคิดการก่อสร้างพระบรมราชานุสาวรีย์พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว มีการพิจารณาในรัฐสภาหลายครั้งหลายสมัย ตามที่มีหลักฐานปรากฏชัดเจนนั้น แนวคิดการสร้างพระบรมราชานุสาวรีย์พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวเกิดขึ้นพร้อม ๆ กับช่วงที่จะมีการก่อสร้างอาคารรัฐสภาหลังใหม่ บริเวณถนนอุทองใน เพื่อใช้เป็นสถานที่ประชุมสภาและที่ทำการของสำนักงานเลขาธิการแทนพระที่นั่งอนันตสมาคม ซึ่งได้รับพระราชทานให้ใช้ในการดังกล่าวมาตั้งแต่มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๗๕ กล่าวคือ เริ่มจากปี พ.ศ. ๒๕๑๒ นายประเสริฐ ปัทมะสุคนธ์ เลขาธิการรัฐสภา ในขณะนั้น ได้มีบันทึกลงวันที่ ๒๙ ธันวาคม ๒๕๑๒ ถึงพันเอก นายวรการบัญชา (บุญเกิด สุตันตานนท์) ประธานรัฐสภา ถึงความต้องการของรัฐสภาเกี่ยวกับอาคารรัฐสภาหลังใหม่ นอกจากจะมีห้องประชุมสภา ห้องประชุมคณะกรรมการสิทธิ สโมสรรัฐสภา และห้องทำงานของสมาชิกแล้ว ยังได้เตรียมหาสถานที่สำหรับตั้งพระบรมราชานุสาวรีย์พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวประทับอยู่หน้าอาคารรัฐสภาไว้ด้วย (เดิมขณะนั้นเรียก “อนุสาวรีย์พระราชทานรัฐธรรมนูญ”) โดยตั้งความมุ่งหมายว่า อนุสาวรีย์นั้นจะแสดงถึงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งประเทศไทยได้เปลี่ยนแปลงการปกครองมาเป็นระบอบรัฐธรรมนูญ

ในปี พ.ศ. ๒๕๑๓ พันเอก นายวรการบัญชา (บุญเกิด สุตันตานนท์) ประธานรัฐสภา มีหนังสือลงวันที่ ๗ มกราคม ๒๕๑๓ ถึงเลขาธิการคณะรัฐมนตรีให้ความเห็นว่า สมควรมีอนุสาวรีย์

พระราชทานรัฐธรรมนูญประดิษฐานอยู่หน้าอาคารรัฐสภาที่จะสร้างใหม่ แต่คณะรัฐมนตรีในขณะนั้นมิได้ยกเรื่องดังกล่าวขึ้นพิจารณา ทำให้เรื่องหยุดชะงักไป

ในปี พ.ศ. ๒๕๑๔ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรกลุ่มหนึ่ง นำโดยนายประมวล กุลมาตย์ ได้ทำหนังสือถึงจอมพล ถนอม กิตติขจร นายกรัฐมนตรี ขอให้สร้างพระบรมราชานุสาวรีย์พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว เพื่อแสดงความจงรักภักดีที่พระองค์พระราชทานรัฐธรรมนูญแก่ประชาชน แต่ให้สร้างขึ้น ณ บริเวณพระที่นั่งอนันตสมาคม ความตอนหนึ่งในหนังสือว่า

“...เนื่องด้วยพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาประชาธิปกพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว พระเจ้าแผ่นดินรัชกาลที่ ๗ แห่งราชวงศ์จักรี ทรงเป็นพระมหากษัตริย์ซึ่งประกอบด้วยทศพิธราชธรรมอันยอดเยี่ยมได้ครองราชย์มาเป็นเวลา ๙ ปี และได้พระราชทานรัฐธรรมนูญให้แก่คณะราษฎร เมื่อวันที่ ๑๐ ธันวาคม ๒๔๗๕ เพื่อให้ประเทศไทยปกครองโดยระบอบประชาธิปไตยสืบมาจนกระทั่งทุกวันนี้... นับว่าพระมหากษัตริย์พระองค์นี้ได้มีพระมหากรุณาธิคุณแก่ประชาชนชาวไทยทั้งชาติอย่างหาที่เปรียบมิได้ และถ้ามิใช่พระมหากษัตริย์พระองค์นี้พระราชทานรัฐธรรมนูญแก่คณะราษฎรแล้ว เราก็ยังไม่มีโอกาสได้เป็นประชาธิปไตยมาจนตราบเท่าทุกวันนี้

บัดนี้ เราเห็นว่าเป็นการสมควรที่จะได้แสดงความจงรักภักดีถวายความกตัญญูกตเวทิต่อพระองค์ ซึ่งทรงล่วงลับไปแล้ว เห็นว่าควรจะได้สร้างอนุสาวรีย์ของพระองค์ไว้ ณ บริเวณพระที่นั่งอนันตสมาคม โดยสร้างด้วยโลหะขนาดเท่าพระองค์จริง ประทับยืนบนพระแท่นในฉลองพระองค์จอมทัพไทย...”

อย่างไรก็ตาม ข้อเสนอของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรกลุ่มนี้ ไม่มีผลที่จะก่อให้เกิดการดำเนินการเกี่ยวกับการสร้างพระบรมราชานุสาวรีย์ฯ แต่อย่างใด

จนกระทั่งปี พ.ศ. ๒๕๑๗ นายประมวล กุลมาตย์ ขณะเป็นสมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติ พร้อมคณะ ได้เสนอความเห็นอีกครั้งต่อคณะรัฐมนตรี ที่มีนายสัญญา ธรรมศักดิ์ เป็นนายกรัฐมนตรี ขอให้ก่อสร้างพระบรมราชานุสาวรีย์พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวขึ้น ซึ่งมีหลักการสำคัญเช่นเดียวกับที่เคยเสนอเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๑๔ แต่ครั้งนี้ได้เสนอแนะให้สำนักงานเลขาธิการรัฐสภาเป็นเจ้าของเรื่อง รวมทั้งได้ตั้งกระทู้ถามนายกรัฐมนตรี ขอทราบผลการดำเนินการก่อสร้างพระบรมราชานุสาวรีย์ฯ ด้วย ต่อมาวันที่ ๑๘ มิถุนายน ๒๕๑๗ ได้มีการนำเรื่องการสร้างพระบรมราชานุสาวรีย์ฯ ขึ้นพิจารณาปรึกษาในการประชุมคณะรัฐมนตรี และได้มีมติเห็นชอบให้สร้างพระบรมราชานุสาวรีย์ฯ ณ บริเวณพระที่นั่งอนันตสมาคม โดยมอบให้สำนักงานเลขาธิการรัฐสภาเป็นเจ้าของเรื่อง พร้อมเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในบริจาคเงินสร้าง และรัฐบาลจะช่วยเหลือสบทบตามกำลังเงินงบประมาณพร้อมกันนี้ ได้มีหนังสือถึงหม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ ปราโมช ประธานสภานิติบัญญัติแห่งชาติในขณะนั้นให้ทราบด้วย

ต่อมาหม่อมราชวงศ์ คึกฤทธิ์ ปราโมช ประธานสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ได้รับทราบและมีคำสั่งเมื่อวันที่ ๓๑ กรกฎาคม ๒๕๑๗ แต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินการขึ้น ๒ คณะ คือ คณะกรรมการจัดสร้างพระบรมราชานุสาวรีย์พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว และคณะกรรมการหาทุนสร้าง

พระบรมราชานุสาวรีย์พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ในวันที่ ๑๖ กันยายน ๒๕๑๗ มีการประชุม คณะกรรมการจัดสร้างพระบรมราชานุสาวรีย์ฯ และคณะกรรมการหาทุนสร้างพระบรมราชานุสาวรีย์ฯ ร่วมกันเป็นครั้งแรก โดยมีหม่อมราชวงศ์ศึกฤทธิ์ ปราโมช เป็นประธานที่ประชุม และได้มีมติให้ สร้างพระบรมราชานุสาวรีย์ฯ ขึ้นทางด้านทิศตะวันออกของพระที่นั่งอนันตสมาคม และได้ตั้งคณะ อนุกรรมการออกแบบพระบรมราชานุสาวรีย์ฯ โดยมอบหมายให้ นาวาเอก สมภพ ภิรมย์ เป็นประธาน อนุกรรมการ เพื่อพิจารณาออกแบบพระบรมรูป ขนาด และความเหมาะสม เพื่อให้สอดคล้องกับ พระที่นั่งอนันตสมาคม และต่อมาได้ตั้งคณะอนุกรรมการเรียงเรียงจัดทำพระราชประวัติพระบาทสมเด็จพระ ปกเกล้าเจ้าอยู่หัวขึ้นอีกคณะหนึ่ง

สืบเนื่องมาถึงปี พ.ศ. ๒๕๑๘ สมัยนายประสิทธิ์ กาญจนวัฒน์ เป็นประธานรัฐสภา ได้ทำ หนังสือถึงเลขาธิการพระราชวัง ขอให้นำความกราบบังคมทูลพระกรุณาฯ ขอพระราชทานพระบรมราชานุญาต ใช้ที่ดินบริเวณด้านทิศตะวันออกของพระที่นั่งอนันตสมาคมเป็นสถานที่สร้างพระบรมราชานุสาวรีย์ฯ และได้รับแจ้งจากเลขาธิการพระราชวังว่า ได้นำความกราบบังคมทูลพระกรุณาฯ แล้ว พระราชทาน พระบรมราชานุญาต อย่างไรก็ตาม ในระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๑๙ - ๒๕๒๐ เกิดเหตุการณ์ผันผวนและ เปลี่ยนแปลงทางการเมือง ทำให้การจัดสร้างพระบรมราชานุสาวรีย์ฯ มีความล่าช้าและไม่ต่อเนื่อง

การดำเนินการเพื่อจัดสร้างพระบรมราชานุสาวรีย์ฯ เริ่มขึ้นอีกครั้งในปี พ.ศ. ๒๕๒๑ สมัย พลอากาศเอก หะริน หงสกุล เป็นประธานสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ได้มีการปรับปรุงคณะกรรมการ ชุดต่าง ๆ ที่ตั้งขึ้นเดิม และ มีคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการชุดใหม่ขึ้น จำนวน ๔ คณะ ได้แก่

๑. คณะกรรมการอำนวยการสร้างพระบรมราชานุสาวรีย์พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว
๒. คณะกรรมการหาทุนสร้างพระบรมราชานุสาวรีย์พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว
๓. คณะกรรมการดำเนินการสร้างพระบรมราชานุสาวรีย์พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว
๔. คณะกรรมการประชาสัมพันธ์การสร้างพระบรมราชานุสาวรีย์พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว

วันที่ ๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๒ คณะกรรมการอำนวยการสร้างพระบรมราชานุสาวรีย์ฯ ได้พิจารณาทบทวนเกี่ยวกับสถานที่สร้างพระบรมราชานุสาวรีย์ฯ แล้วมีมติให้นำความกราบบังคมทูล พระกรุณาขอย้ายสถานที่สร้างพระบรมราชานุสาวรีย์ฯ จากบริเวณด้านทิศตะวันออกของพระที่นั่ง อนันตสมาคม มาสร้างบริเวณหน้าสำนักงานเลขาธิการรัฐสภา อาคารรัฐสภา ถนนอุทองใน ที่สร้างเสร็จ เมื่อเดือนกันยายน ๒๕๑๗ ซึ่งอยู่ในเขตพระราชฐาน ต่อมาเมื่อวันที่ ๒ มีนาคม ๒๕๒๒ ราชเลขาธิการ แจ้งว่า ได้นำความกราบบังคมทูลพระกรุณาฯ แล้ว พระราชทานพระบรมราชานุญาต

ภาพ : การปรับแต่งสถานที่บริเวณด้านหน้าอาคารรัฐสภา ถ.อุทงอิน

ขนาดและลักษณะพระบรมราชานุสาวรีย์

คณะกรรมการอำนวยการสร้างพระบรมราชานุสาวรีย์ฯ ได้มอบหมายให้กรมศิลปากร ออกแบบ เขียนแบบ และดำเนินการก่อสร้าง รวมทั้งรื้อถอนสิ่งก่อสร้างบริเวณหน้าตึกสำนักงาน เลขาธิการรัฐสภา ถนนอุทงอิน ได้แก่ สระน้ำพุและดอกไม้ทอง ที่สร้างขึ้นมาตั้งแต่ก่อสร้างอาคารเสร็จ เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๑๗ ทั้งนี้ กรมศิลปากรมอบให้นายสาโรช จารักษ์ ประติมากร กองหัตถศิลป์ กรมศิลปากร เป็นผู้ออกแบบ และที่ประชุมคณะกรรมการดำเนินการสร้างพระบรมราชานุสาวรีย์ฯ ได้มีมติเห็นชอบ ให้สร้างขึ้นตามแบบที่กรมศิลปากรเสนอ คือ พระบรมรูปขนาดหนึ่งเท่าครึ่งของพระองค์จริง ทรงเครื่อง พระบรมราชภูษิตาภรณ์ ฉลองพระองค์ครุย สวมพระขมามหากฐิน ปักขนนกการเวก ประทับเหนือ พระที่นั่งพุดตานกาญจจินสหาสน์ พระหัตถ์วางเหนือพระเพลาททั้งสองข้าง ไม่มีฉากหลัง พระบรมรูป การแต่งพระองค์และพระที่นั่งที่ประทับเป็นสิ่งที่เหมือนจริงในวันพระราชทานรัฐธรรมนูญ

ผู้ออกแบบและปั้นหล่อ

สำหรับการปั้นพระบรมราชานุสาวรีย์ฯ กรมศิลปากรได้ทำสัญญาจ้างนายสนั่น ศิลภรณ์ เป็นผู้ปั้น พระบรมรูป และนายประเทือง ธรรมรักษ์ เป็นผู้ปั้นพระที่นั่งพุดตานกาญจจินสหาสน์ โดยมีนายสาโรช จารักษ์ ประติมากร กองหัตถศิลป์ กรมศิลปากร เป็นผู้ควบคุมการปั้น กรมศิลปากรเป็นผู้หล่อพระบรมรูป และส่วนประกอบของพระบรมราชานุสาวรีย์ทั้งหมด โดยมีนายปรกรณ์ เล็กสน เป็นผู้ดำเนินการฝ่ายดำเนินงานหล่อพระบรมรูป ทั้งนี้ อยู่ภายใต้การอำนวยการของนายเดโช สวานานนท์ อธิบดีกรมศิลปากร ในขณะนั้น รวมระยะเวลาการปั้นทั้งสิ้น ๓๖๐ วัน

ในการปั้นและหล่อพระบรมรูปนั้น ได้สร้างโรงงานปั้นหล่อชั่วคราวขึ้นในบริเวณรัฐสภา เนื่องจากกรมศิลปากรไม่มีสถานที่พอที่จะสร้างโรงงานขนาดใหญ่ได้ นอกจากนี้ การสร้างโรงงานปั้นหล่อในบริเวณรัฐสภา จะเป็นประโยชน์อีกอย่างหนึ่ง คือ เวลาที่มีการประชุมสภา สมาชิกของสภาจะได้เฝ้าดูความก้าวหน้าของการสร้างพระบรมราชานุสาวรีย์ฯ ได้ รวมถึงสื่อมวลชนที่มาถ่ายทอดและสังเกตการณ์การประชุมสภาจะได้เฝ้าชมและช่วยประชาสัมพันธ์ อีกทั้งจะได้เป็นกำลังใจแก่เจ้าหน้าที่กรมศิลปากรและผู้ที่ทำการปั้นและหล่อพระบรมรูปด้วย

ภาพ : โรงงานปั้นหล่อชั่วคราวในบริเวณรัฐสภา ถ.อุทองใน

วันที่ ๑๐ กรกฎาคม ๒๕๒๑ ในระหว่างการปั้นหุ่นจำลองต้นแบบพระบรมรูปฯ สมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี พระบรมราชินี ในพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว แม้จะทรงมีพระพลานามัยไม่สมบูรณ์ แข็งแรง ทรงประชวรอยู่บ่อยครั้ง แต่ก็ทรงมีขีดตียะมานะเสด็จพระราชดำเนินทอดพระเนตรหุ่นจำลองต้นแบบพระบรมรูปฯ ณ โรงปั้นหล่อพระบรมรูปฯ ในบริเวณรัฐสภา ด้วยพระองค์เอง

การเททองหล่อพระบรมรูป

วันที่ ๗ เมษายน ๒๕๒๒ พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร และสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา เจ้าฟ้ามหาจักรีสิรินธร มหาวชิราลงกรณวรราชภักดี สิริกิจการิณีพิรยพัฒน์ รัฐสีมาคุณากรปิยชาติ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินประกอบพิธีเททองหล่อพระบรมรูปพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ณ รัฐสภา

พระราชพิธีเปิดพระบรมราชานุสาวรีย์พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว

วันที่ ๑๐ ธันวาคม ๒๕๖๓ พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร และสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา เจ้าฟ้ามหาจักรีสิรินธร มหาวชิราลงกรณวรราชภักดี สิริกิจการิณีพิริยพัฒน์ รัฐสีมาคุณากรปิยชาติ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินในพระราชพิธีเปิดพระบรมราชานุสาวรีย์พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ณ รัฐสภา

พิพิธภัณฑ์พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว

ภายหลังการเปิดพระบรมราชานุสาวรีย์พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อวันที่ ๑๐ ธันวาคม ๒๕๖๓ รัฐสภาได้เปิดให้เข้าชมพิพิธภัณฑ์ที่ตั้งอยู่ ณ ห้องใต้ฐานพระบรมราชานุสาวรีย์พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว เรียกชื่อในขณะนั้นว่า “พิพิธภัณฑ์พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว” ซึ่งสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี พระบรมราชินีในพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้พระราชทาน

สิ่งของส่วนพระองค์ของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว นำมาจัดแสดง เช่น โต๊ะทรงพระอักษร ฉลองพระองค์ ฉลองพระเนตร พระมาลา ฉลองพระบาท หนังสือส่วนพระองค์ พระแสงปืน เครื่องพระสุธารส เป็นต้น โดยเปิดให้เข้าชมตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๒๓ เป็นต้นมา ภายใต้การกำกับดูแลของสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร ต่อมามีการประกาศใช้พระราชบัญญัติสถาบันพระปกเกล้า

พ.ศ. ๒๕๔๑ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎรได้ส่งมอบสิ่งของเครื่องใช้ส่วนพระองค์ของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวที่จัดแสดงอยู่ ให้แก่สถาบันพระปกเกล้าไปดำเนินการจัดแสดง ณ พิพิธภัณฑ์พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว บริเวณเชิงสะพานผ่านฟ้า ถนนหลานหลวง จนถึงปัจจุบัน

พระบรมราชานุสาวรีย์พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นสถานที่ที่มีกิจกรรมสำคัญประจำปี ได้แก่ การวางพวงมาลาเนื่องในวันระลึกพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ทุกวันที่ ๓๐ พฤษภาคม และการวางพวงมาลาถวายบังคมพระบรมราชานุสาวรีย์พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว เนื่องในพระราชพิธีฉลองวันพระราชทานรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ทุกวันที่ ๑๐ ธันวาคม จนกระทั่งมีการย้ายมาที่อาคารรัฐสภาแห่งใหม่ ณ บริเวณถนนสามเสน แยกเกียกกาย จึงได้งดกิจกรรมเกี่ยวกับพระบรมราชานุสาวรีย์ฯชั่วคราว

การัญเชิญพระบรมราชานุสาวรีย์พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ไปบูรณะ ณ สำนักช่างสิบหมู่ กรมศิลปากร อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม

พระบรมราชานุสาวรีย์พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ประดิษฐานบริเวณหน้าอาคารรัฐสภา ถนนอุทองใน ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๒๓ จนถึงปี พ.ศ. ๒๕๖๒ เมื่อมีการย้ายรัฐสภาจากถนนอุทองใน และไปสร้างใหม่ที่บริเวณถนนสามเสน แยกเกียกกาย จึงได้ัญเชิญพระบรมราชานุสาวรีย์ฯ ไปบูรณะที่สำนักช่างสิบหมู่ กรมศิลปากร อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม

วันที่ ๕ มกราคม ๒๕๖๒ มีการประกอบพิธีบวงสรวงอัญเชิญพระบรมรูปพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ไปบูรณะ ณ สำนักช่างสิบหมู่ อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม โดยศาสตราจารย์พิเศษพรเพชร วิชิตชลชัย ประธานสภานิติบัญญัติแห่งชาติ เป็นประธานในพิธี

การบูรณะพระบรมราชานุสาวรีย์พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว

สำนักช่างสิบหมู่ โดยกลุ่มประติมากรรม กลุ่มงานเทคโนโลยีการหล่อ ดำเนินการทำความสะอาดพระบรมราชานุสาวรีย์พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวด้วยวิธีพิเศษ ดังนี้

๑. ล้างด้วยกรดดินประสิว (Nitric acid) เข้มข้น หลังจากนั้นล้างด้วยกรดดินประสิว (Nitric acid) แบบเจือจางอีกหนึ่งรอบ เนื่องจากพระบรมราชานุสาวรีย์พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวมีคราบสิ่งสกปรกจำนวนมาก หลังจากนั้นล้างกรดออกด้วยน้ำสะอาด

๒. ทำความสะอาดคราบสิ่งสกปรกด้วยทราย ผสมน้ำมะขามเปียก แล้วล้างด้วยน้ำเปล่า

๓. นำน้ำยา Potassium Sulfide และ Ferric Chloride ผสมน้ำสะอาดอัตราส่วน ๑ ต่อ ๑๐ ทาสลับบนผิวโลหะบริเวณที่มีสีซีดจาง เพื่อให้ผิวโลหะมีสีที่เข้มมากยิ่งขึ้น

๔. ขัดปรับสีผิวโลหะด้วยแปรงทองเหลือง เพื่อให้ผิวโลหะมีสีผิวที่สม่ำเสมอทั่วทั้งชิ้นงาน

๕. ใช้แปรงทาสีผิวน้ำตาลเคลือบผิวโลหะให้ทั่ว เพื่อป้องกันการทำปฏิกิริยากับอากาศ และช่วยให้งานโลหะมีความคงทนต่ออากาศและมลภาวะ

๖. ใช้ผ้าดิบขัดให้ทั่วผิวโลหะเพื่อให้เกิดความมันวาว

การอัญเชิญพระบรมราชานุสาวรีย์พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว จากสำนักช่างสิบหมู่ กรมศิลปากร อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม ประดิษฐาน ณ อาคารรัฐสภา ถนนสามเสน

เมื่อสำนักช่างสิบหมู่ กรมศิลปากร ดำเนินการบูรณะเสร็จเรียบร้อยแล้ว จึงได้อัญเชิญพระบรมราชานุสาวรีย์พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว (พระองค์เดิม) ประดิษฐานภายในพิพิธภัณฑ์รัฐสภา ชั้น MB ๑ อาคารรัฐสภา ถนนสามเสน

วันที่ ๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๖ มีพิธีอัญเชิญพระบรมราชานุสาวรีย์ฯ จากสำนักช่างสิบหมู่ กรมศิลปากร จังหวัดนครปฐม มายังอาคารรัฐสภา ถนนสามเสน โดยนายชวน หลีกภัย ประธานรัฐสภา เป็นประธานในพิธี จากนั้น ได้เคลื่อนย้ายพระบรมราชานุสาวรีย์พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยใช้ลิฟต์ไปประดิษฐานภายในพิพิธภัณฑ์รัฐสภา ส่วนพระที่นั่งพุดตานกาญจนสิงหาสน์เคลื่อนย้ายโดยใช้ทางลาดบันไดเพื่อเคลื่อนย้ายเข้าสู่พิพิธภัณฑ์รัฐสภา

วันที่ ๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๖ มีพิธีอัญเชิญพระบรมราชานุสาวรีย์ฯ ประดิษฐานบนพระที่นั่งพุดตานกาญจนสิงหาสน์ โดยนายชวน หลีกภัย ประธานรัฐสภา เป็นประธานในพิธี วันที่ ๑๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๖ มีพิธีบวงสรวงอัญเชิญพระบรมราชานุสาวรีย์พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยนายชวน หลีกภัย ประธานรัฐสภา เป็นประธานในพิธี

ในโอกาสที่มีการอัญเชิญพระบรมราชานุสาวรีย์พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว มาประดิษฐาน ณ อาคารรัฐสภา พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติรัฐสภา สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร ได้จัดแสดงนิทรรศการเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว บริเวณพระบรมราชานุสาวรีย์ฯ ณ พิพิธภัณฑสถานฯ โดยจัดแสดงพระบรมฉายาลักษณ์เกี่ยวกับพระราชประวัติ พระราชกรณียกิจด้าน

การเมืองการปกครองเกี่ยวกับรัฐสภา รวมทั้งวัตถุพิพิธภัณฑฯ และเอกสารจดหมายเหตุที่เกี่ยวข้อง นอกจากนี้ มีการจัดแสดงเอกสารโสตทัศนจดหมายเหตุ ประเภทภาพถ่ายและวีดิทัศน์เกี่ยวกับการก่อสร้างพระบรมราชานุสาวรีย์ฯ ซึ่งจัดแสดง ณ พิพิธภัณฑสถานฯ ชั้น MB๑ อาคารรัฐสภา

บรรณานุกรม

- พฤทธิสาน ชุมพล. (ม.ป.ป.). *อนุสรณ์รำลึกถึงพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว*. กรุงเทพฯ : เอ.เอส.พี. ดีไซน์พริ้นติ้ง จำกัด.
- ภาพิศุทธิ์ สายจำปา. (ม.ป.ป.). *พระบรมราชานุสรณ์*. สืบค้น ๑๑ เมษายน ๒๕๖๖ จาก <http://wiki.kpi.ac.th/index.php?title=พระบรมราชานุสรณ์>
- สุเทพ เอี่ยมคง. (เมษายน – มิถุนายน ๒๕๔๘). *พระบรมราชานุสาวรีย์พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว : กว่าจะเป็นที่เห็นอยู่. วารสารวิชาการด้านสังคม, ๓(๗), ๑-๒๒.*
- สำนักงานเลขาธิการรัฐสภา. (๒๕๓๕). *๖๐ ปี รัฐสภาไทย*. กรุงเทพฯ: อักษรสัมพันธ์.
- สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. (๒๕๖๖). *บันทึกความทรงจำ ๖ ทศวรรษ อาคารรัฐสภาไทย*. กรุงเทพฯ: สำนักการพิมพ์.
- สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ, กรมศิลปากร. (๒๕๒๔). *พระราชประวัติและพระราชกรณียกิจ ในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาประชาธิปก พระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว*. กรุงเทพฯ : รุ่งศิลป์การพิมพ์ (๑๙๗๗) จำกัด.
- สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ, กรมศิลปากร. (๒๕๖๖). *ต้นฉบับบันทึกเหตุการณ์พิธีอัญเชิญพระบรมราชานุสาวรีย์ พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว (พระองค์เดิม) จากสำนักช่างสิบหมู่ กรมศิลปากร อำเภอฟุทธรณมณฑล จังหวัดนครปฐม มาประดิษฐาน ณ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ MB ๑ อาคารรัฐสภา ถนนสามเสน เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร เมื่อวันที่ ๘ ถึงวันอาทิตย์ที่ ๑๒ กุมภาพันธ์ พุทธศักราช ๒๕๖๖*. [เอกสารไม่ตีพิมพ์].

บทบาทของ **หนังสือพิมพ์** ในรัชสมัย พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว

ฉัตรบริรักษ์ ศรีวิวัฒน์สาร*

๙ ปีแห่งรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นช่วงเวลาที่มีความเปลี่ยนแปลงอย่างมากทั้งด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม การขึ้นครองราชย์เป็นพระมหากษัตริย์เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๘ ด้วยความเข้าใจดีว่าบริบทของความเปลี่ยนแปลงของทั่วโลกและประเทศไทยจะต้องเกิดขึ้นอย่างแน่นอน และไม่สามารถจะหยุดยั้งได้โดยเฉพาการเปลี่ยนแปลงในด้านการเมืองการปกครอง แต่ปัญหาสำคัญ คือ การเปลี่ยนแปลงอย่างไรให้ราบรื่นที่สุดด้วยสันติวิธี จากแนวพระราชดำริของพระองค์ คือ การที่จะริเริ่ม

* นักวิชาการผู้ชำนาญการสถาบันพระปกเกล้า พิพิธภัณฑสถานพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว
email : chatbongkoch@kpi.ac.th

การปกครองในส่วนท้องถิ่นก่อน พระองค์ทรงมีพระราชดำริที่จะเริ่มต้นมีระบบเทศบาล หากตั้งถามว่าการปกครองท้องถิ่นก่อนหน้านั้นมีระบบเทศบาลหรือไม่ คำตอบ คือว่า มีมาตั้งแต่สมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ แล้วแต่ยังไม่เป็นรูปแบบที่เป็นระบบชัดเจน นั่นคือระบบสุขาภิบาล มีหน้าที่ค่อนข้างจำกัดมากเนื่องจาก คำว่า “สุขาภิบาล” แปลว่า การดูแลเรื่องของสุขอนามัยและสาธารณสุขโรคตัวอย่างเรื่องของความสะอาด เก็บขยะ ระบายน้ำ เป็นต้น อาจไม่ได้กว้างไกลไปถึงเรื่องอื่นในชีวิตของประชากรราษฎร พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำริ เรื่องเทศบาลขึ้นมา จากหลักฐานพบว่าในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวมีการร่างกฎหมายเทศบาลแต่ไม่ได้ออกมาใช้เลย จน พ.ศ. ๒๔๗๖ หลังเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. ๒๔๗๕ แล้ว จึงมีกฎหมายเรื่องเทศบาลออกมา รัชกาลที่ ๗ ทรงเป็นพระเจ้าแผ่นดินในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ก่อนเปลี่ยนแปลงการปกครอง พระองค์ทรงพยายามอย่างยิ่งในการที่จะขับเคลื่อนท่ามกลางข้อจำกัด

การเสด็จขึ้นครองราชย์สมบัติของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๗ จึงมีไข้เพียงสภาวะความสับสนเนื่องทางประวัติศาสตร์เท่านั้น แต่ยังมีความสัมพันธ์กับบริบททางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม ที่มีมาก่อนหน้านั้น รวมไปถึงช่วงของการปฏิรูประบอบราชการและการตั้งอำนาจเข้าสู่ส่วนกลาง รวมถึงการยกเลิกระบบไพร่และทาสตั้งแต่ในสมัยรัชกาลที่ ๕ ได้ผ่านพ้นไปได้เพียง ๒๐ ปีเศษ ดังนั้น สภาพสังคมส่วนใหญ่ของสยามก่อนจะเกิดการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. ๒๔๗๕ จึงยังคงอยู่ภายใต้อิทธิพลช่วงปลายของวัฒนธรรมแบบเจ้าขุนมูลนาย นอกจากนี้ คนส่วนน้อยยังมีฐานะ สิทธิและผลประโยชน์ต่าง ๆ เหนือคนไทยส่วนใหญ่ ทำให้คนไทยมักมีความเห็นคล้อยตามความคิดของชนชั้นนำในสังคม ถ้าจะมีความขัดแย้งในสังคมอยู่บ้างก็มักจะเป็นเพียงความขัดแย้งทางเชิงผลประโยชน์ในหมู่ชนชั้นนำของสังคม ซึ่งได้รับการศึกษาจากตะวันตก มากกว่าจะเป็นชนชั้นผู้นำของสังคมไทยกับราษฎรทั่วไป

ในมิติทางการเมืองการปกครองสมัยนั้น คือ พระบรมราชโองการแต่งตั้งคณะอภิรัฐมนตรีสภา ถือเป็น การเปลี่ยนแปลงสำคัญในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ภายหลังจากสวรรคตของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเพียง ๓ วัน คณะอภิรัฐมนตรีสภามีสมาชิกประกอบด้วยพระบรมวงศานุวงศ์อาวุโสชั้นสูง ๕ พระองค์^๑ (ชาญชัย รัตนนิบูลย์, ๒๕๔๘ : ๘๗) ซึ่ง คณะอภิรัฐมนตรีสภานี้ มีบทบาทในการกำหนดนโยบายสยามจนกระทั่งเกิดเหตุการณ์ปฏิวัติเปลี่ยนแปลงการปกครอง วันที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕

^๑ อภิรัฐมนตรีสภา ๕ พระองค์ คือ ที่ปรึกษาราชการแผ่นดินในสมัยรัชกาลที่ ๗ ประกอบด้วย ๑. สมเด็จเจ้าฟ้าฯ กรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช ๒. สมเด็จเจ้าฟ้าฯ กรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ๓. สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ๔. สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอกรมพระนครสวรรค์วรพินิต และ ๕. สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอกรมพระจันทบุรีนฤนาถ.

บทบาทของหนังสือพิมพ์ก่อนสมัยรัชกาลที่ ๗

หนังสือพิมพ์ นับเป็นหลักฐานข่าวสารที่ประมวลเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นทั้งในและต่างประเทศ ในทศวรรษ ๒๔๕๐ เป็นต้นมา สังคมไทยทั้งรัฐบาลและราษฎรเอกชนให้ความสนใจเผยแพร่ข่าวสาร เหตุการณ์บ้านเมืองให้สาธารณชนรับรู้กว้างขวางขึ้นผ่านสื่อหนังสือพิมพ์ทั้งรายวัน รายสัปดาห์ รายทศ รายปักษ์ รายเดือน ทั้งภาษาไทย จีน และอังกฤษ ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้มีการสำรวจว่ามีถึง ๕๙ ฉบับ เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วในสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวถึง ๑๓๓๓ฉบับ (สุกัญญาสุตบรรทัด, ๒๕๔๓: ๑๔) ทั้งนี้หนังสือพิมพ์หลายฉบับอาจดำเนินการในระยะสั้นๆ แล้วปิดตัวลงไป การที่หนังสือพิมพ์ตีพิมพ์บทความแสดงความคิดเห็นและเสียดสีเรื่องการปกครองหนังสือพิมพ์ เริ่มมีบทบาทในการนำความคิดเห็นประชาชนไปโดยมาสู่ประชาชนตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ ๖ ความตื่นตัว ในการจัดทำหนังสือพิมพ์มาจากการขยายตัวของการศึกษาทำให้กลุ่มผู้เขียนและกลุ่มผู้อ่านเพิ่มจำนวนขึ้น เมื่อฐานทางเศรษฐกิจที่ผู้อ่านมีรายได้สูงขึ้นจึงสามารถอุดหนุนกิจการหนังสือพิมพ์ โดยเฉพาะในช่วง ทศวรรษ ๒๔๖๐ จากเหตุการณ์สงครามโลกครั้งที่ ๑ และภาวะเศรษฐกิจตกต่ำทั่วโลก เป็นแรงกระตุ้นให้ ผู้อ่านโดยเฉพาะอย่างยิ่ง คือ ชนชั้นกลางและผู้มีการศึกษาสนใจติดตามข่าวสาร รวมถึงความเป็นไปทางการเมือง ในต่างประเทศ โดยเฉพาะการปฏิวัติในรัสเซีย และจีน การขึ้นมาเป็นมหาอำนาจใหม่ของญี่ปุ่น ซึ่งเป็น ตัวแทนประเทศตะวันออก รวมไปถึงกลุ่มนักเขียนในหน้าหนังสือพิมพ์ในช่วงทศวรรษ ๒๔๖๐ ที่ผ่านการ ศึกษาจากตะวันตก

ตอนต้นรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานความคิดเห็นไปยัง หนังสือพิมพ์ภาษาต่างประเทศที่ออกในประเทศไทยฉบับหนึ่ง คือ Daily Mail เกี่ยวกับความคิดเห็นเรื่อง “การปกครองสยาม” (วัลย์วิภา จรุงโรจน์, ๒๕๔๘ : ๑๙) ทรงกล่าวว่า การพระราชทานการปกครองใน ระบอบรัฐสภาจะเป็นการแก้ไขปัญหาการเมืองที่เกิดขึ้นในเมืองไทยขณะนั้น หรืออีกนัยหนึ่ง คือ ปัญหาของ การเข้ามามีส่วนร่วมในการปกครองบ้านเมืองนั้นทรงเห็นว่าหากปกครองด้วยระบบรัฐสภาโดยที่คนไทยส่วนใหญ่ ยังมีการศึกษาน้อยอยู่ก็รังแต่จะเกิดผลเสียแก่ประเทศชาติ

หนังสือพิมพ์เริ่มมีบทบาทในการเป็นผู้นำทางความคิดทางสังคมและการเมืองเนื่องด้วยสภาพ ทางสังคมที่เปลี่ยนแปลง ความก้าวหน้าทางการสื่อสาร การศึกษาที่ขยายตัวตลอดจนวัฒนธรรมตะวันตก ที่แผ่ขยายเข้ามาในประเทศ การเกิดขึ้นของสิ่งพิมพ์ราชการและหนังสือพิมพ์ที่ดำเนินการโดยชาวต่างประเทศก่อน ทำให้ประชาชนทั่วไปที่รู้หนังสือมีความสนใจและตื่นตัวที่จะรับข่าวสารความเป็นไปของบ้านเมืองแลข่าวสาร จากภายนอก หนังสือพิมพ์ในสมัยรัชกาลที่ ๕ จึงเป็นจุดเริ่มต้นของการผลิตสื่อสิ่งพิมพ์ของตนเอง มีหนังสือพิมพ์รายวันของประเทศสยามเริ่มออกเป็นครั้งแรก (ปิยนาด บุนนาค, ๒๕๕๓ : ๑๔๖-๒๘๖)

ในระยะแรกเจ้าของหนังสือพิมพ์ส่วนใหญ่เป็นชาวต่างประเทศแทบทั้งสิ้น ยกเว้น หนังสือพิมพ์ จีนโนสยามวารศัพท์ของนายเซียวฮุดเส็ง ศรีบุญเรือง ต่างก็มีความคิดเห็นและการแสดงออกที่กล้าสะท้อน ปัญหาสังคม วิเคราะห์การแก้ไข้ปัญหาของรัฐบาล เราสามารถยอมรับได้ว่า วัฒนธรรมการแสดงความคิดเห็น ทางสังคมการเมืองอย่างเปิดเผย ซึ่งส่วนหนึ่งมาจากการยอมรับของผู้ปกครอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในรัชสมัย พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (พรภิรมย์ เอี่ยมธรรม , ๒๕๒๐: ๒๓-๒๘)

พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๗ ทรงให้ความสำคัญต่อการผูกสัมพันธ์ไมตรี เป็นอย่างดีกับพระบรมวงศานุวงศ์เป็นอย่างดีมาตั้งแต่ต้นรัชสมัย เนื่องจากสมัยนี้เป็นยุคหัวเลี้ยวหัวต่อ ทางการเมือง จึงมีการเรียกร้องที่ต้องการจะเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองหนาหูขึ้น อาทิ ปรากฏหลักฐานว่า มีผู้ใช้นามแฝง ชื่อ นายภักดี นายไทย เห็นควรตั้งกฎหมายคอนสติติวชัน และขอพระราชทานรัฐธรรมนูญ หนังสือพิมพ์ตีพิมพ์บทความที่เร่งรัดให้มีการตั้งรัฐมนตรีสภา (parliament) และมีการวิพากษ์วิจารณ์ นโยบายของรัฐบาลว่าน่าถึงจุดตายในเรื่องของการจัดการเปลี่ยนแปลงการปกครอง รวมทั้งยกตัวอย่างเรื่องราว ของการปฏิวัติในประเทศรัสเซียขึ้นเป็นอุทาหรณ์ในการปลุกปั่นผู้อ่านหนังสือพิมพ์อีกด้วย พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว มิได้ทรงนิ่งนอนพระทัยต่อปฏิกริยาเหล่านั้น พระองค์ทรงมีแนวพระราชดำริถึง รูปแบบของการปกครองที่เหมาะสมกับประเทศสยาม ดั่งมีพระราชบันทึกเรื่อง Democracy in Siam (วัลย์วิภา จรูญโรจน์, ๒๕๔๘ : ๒๐)

นักเขียนที่มีอิทธิพลต่อสังคมระหว่างทศวรรษ ๒๔๖๐-๒๕๗๐

นักเขียนในสังคมไทยก่อนทศวรรษ ๒๔๗๐ ส่วนใหญ่เป็นนักเขียนชายและมีอยู่หลายคนที่มีชื่อเสียงหรือเป็นที่นิยม ในที่นี้ ผู้เขียนเลือกตัวแทนนักเขียนที่ทำหน้าที่ตัวแทนความคิดระหว่างสายอนุรักษ์นิยมและสายก้าวหน้า ดังนี้

๑) ชาตินิยมและชาตินิยมในพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๖

อันที่จริงแล้วรัชกาลที่ ๖ ทรงพัฒนาแนวคิดเรื่องชาติและชาตินิยมจากช่วงครึ่งหลังในรัชกาลที่ ๕ ซึ่งสามารถสถาปนารัฐและระบบ บริหารรวมศูนย์ภายใต้การปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ โดยกำหนดเป้าหมายประเทศร่วมกัน คือ สร้างความเจริญให้ประเทศก้าวขึ้นสู่เวทีโลก และยังนำแนวคิดนี้ มาเป็นหลักการสร้างเปลี่ยนแปลงให้ประเทศให้เป็น “สากล” ด้วยบริบทที่ยังคงเป็นท้องถิ่น นอกจากนี้ รัชกาลที่ ๕ ยังกำหนดแกนเรื่องสำหรับการขับเคลื่อนความเปลี่ยนแปลงประเทศ ด้วยการรณรงค์แนวคิดเรื่อง “ความสามัคคี” เพื่อสร้างเอกภาพหรือความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ผ่านบทพระราชนิพนธ์ ประวัติศาสตร์ อย่างกรณีเรื่อง “ไทยรบพม่า” ของสมเด็จพระเจ้า กรมพระยาดำรง ราชานุภาพ (Christ Baker and Pasuk Phongpaichit, 2006 : 105)

ครั้นถึงรัชกาลพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเป็นกษัตริย์องค์แรกในราชจักรีวงศ์สำเร็จการศึกษาจากประเทศอังกฤษ ทรงเป็นกษัตริย์เปี่ยมด้วยรสนิยม สนพระทัยวรรณกรรม ประวัติศาสตร์ โดยเฉพาะการละคร ทรงแปลงงานของเชกสเปียร์และซัลลิแวนน์ ทรงสร้างโรงละคร ทรงพระราชนิพนธ์บทละครและข้อเขียน ข้อเขียนจำนวนมากที่แสดงความเห็นและวิพากษ์วิจารณ์ทางสังคมการเมือง จากความสนพระทัยในการเขียนตอบโต้หนังสือพิมพ์มากกว่าที่จะใช้พระราชอำนาจโดยใช้พระนามแฝง “อศวาพาหุ” และ “รามจิตติ” ซึ่งปรากฏในหนังสือพิมพ์ไทย เป็นส่วนใหญ่ ทว่าสิ่งสำคัญที่รัชกาลที่ ๖ มิได้ดำเนินตามความคาดหวังของรัชกาลที่ ๕ ที่มีต่อพระราชโอรสในฐานะกษัตริย์องค์ต่อไป อาจเป็นผู้พระราชทานระบอบการปกครองแบบปาเลียมেন্ট รัชกาลที่ ๖ ทรงปฏิเสธข้อเสนอระบบ

การปกครองแบบใหม่ที่ทรงตั้งข้อสังเกตว่า “สิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อชาวยุโรป อาจเป็นสิ่งชั่วร้ายสำหรับพวกเรา” (Christ Baker and Pasuk Phongpaichit 2006 : 106)

รัชกาลที่ ๖ ทรงสืบสานพระราชพิธีและพระราชประเพณี ที่ริเริ่มในครั้งรัชกาลสมเด็จพระราชบิดา โดยเน้นพระราชพิธีที่ปรากฏแก่สายตาสาธารณชน ขณะเดียวกันก็ทรงสร้างสรรค์พระราชนิยมส่วนพระองค์ในด้านการทหาร โดยเฉพาะอย่างยิ่ง กรณีการจัดตั้งกองกำลังเสือป่าจากข้าราชการและข้าราชการสำนักให้มีหน้าที่ ถวายอารักขา และเป็นเครื่องมือแสดงความจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์และราชบัลลังก์ เบื้องหลังการจัดตั้งกองกำลังส่วนพระองค์สืบเนื่องจากปัญหาคณะผู้ก่อการ ร.ศ. ๑๓๐ หรือกลุ่มทหารหนุ่มยังเติร์กในกองทัพขณะนั้น กับปัญหาความไม่ลงรอยในคณะผู้บริหารราชการ เสนาบดีกระทรวงชุดแรกในรัชกาลที่ส่วนใหญ่เป็นพระบรมวงศานุวงศ์ชั้นผู้ใหญ่ ด้วยสาเหตุนี้พระองค์จึงทรงเริ่มใช้ความสามารถด้านอักษรศาสตร์ นิพนธ์คำสอนประชาชนที่ปรากฏสาระอุดมการณ์ชาตินิยมแบบกษัตริย์นิยม ควบคู่กับกระบวนการคัดกรองแยกแยะ “คุณภาพ” งานประพันธ์ประเภทต่าง ๆ ตามกฎเกณฑ์ของ “วรรณคดีสโมสร” ทั้งหมดนี้ทำให้การสร้างสรรคงานเขียนอยู่ภายใต้แนวเรื่องชาตินิยม กษัตริย์นิยม นั่นเอง^๒

หลักการชาตินิยม กษัตริย์นิยมนั้นรัชกาลที่ ๖ ทรงอ้างอิงทฤษฎีที่ว่า มนุษย์อยู่รวมกลุ่มกันเป็นสังคม แล้วเลือกผู้นำขึ้นเป็นกษัตริย์ให้ทำหน้าที่

หนังสือพิมพ์ในสมัยนี้แบ่งได้อย่างกว้างๆ เป็นสองกลุ่มระหว่าง กลุ่มที่นำเสนอความเห็นและข้อมูลสนับสนุนฝ่ายรัฐบาล กับกลุ่มที่วิพากษ์วิจารณ์การทำงานของรัฐบาล หนังสือพิมพ์ชี้ให้เห็นปัญหาและ

ที่มา : สำนักหอสมุดแห่งชาติ

^๒ การแสดงออกถึงความคิดชาตินิยมปรากฏในหนังสือพิมพ์ “ไทย” ปี ๒๔๕๘ เช่น ลัทธิเอาอย่าง ความเป็นชาติโดยแท้จริง ไทยผสมเป็นคนที่ไม่ปรารถนา ฯลฯ บทความปลุกใจให้รักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ บทความ “โคลนตมคือเมืองไทยตื่นเถิด หัวใจนักรบ และไซโย” เพื่อปลุกกระตมให้เห็นถึง “ศัตรูของชาติ” ร่วมกันว่ามาจาก “ชาติจีน” ด้วยเหตุที่ชาวจีนอพยพรุ่นหลังทศวรรษ ๒๔๕๐ ที่มีความเป็นอิสระในตัวเอง ไม่ขึ้นอยู่กับระบบเครือข่ายอุปถัมภ์ภายใต้สถาบันกษัตริย์ จึงถูกทำให้เป็นศัตรูของชาติ และถูกนำไปเปรียบเทียบกับ “ยิว” ซึ่งถูกฮิตเลอร์สร้างภาพให้เป็นศัตรูของชาวเยอรมัน

ข้อเสนอแนะแนวทางการแก้ไขที่มาจากระบอบราชการ หนังสือพิมพ์กลุ่มสนับสนุนรัฐบาล ด้วยรัฐบาล มีนโยบายจ่ายเงินอุดหนุน ได้แก่ หนังสือพิมพ์ไทย กรุงเทพฯเดลิเมล์ บางกอกโทม์ และสยามออบเซอร์เวอร์ (นครินทร์ เมฆไตรรัตน์, ๒๕๔๗, :๑๐๔) หนังสือสยามประเภท ของ ก.ศ.ร. กุหลาบ และเทียนวรรณ ใน ตุลาคมพจนกิจ ซึ่งเป็นหนังสือพิมพ์รายปักษ์ และศิริพจนภาค เป็นหนังสือพิมพ์รายเดือน จนถึงช่วง ปลายสมัยรัชกาลที่ ๕ เริ่มมีข้อเขียนเชิงวิจารณ์สังคมและวิพากษ์วิจารณ์การบริหารงานของรัฐบาลใน ระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์

๒) นักหนังสือพิมพ์จากกลุ่มของผู้ก่อการกบฏ ร.ศ. ๑๓๐

นักเขียนกลุ่มนี้เป็นนายร้อยหนุ่มจากกองทัพบก ถูกจับกุมข้อหาติดก่อการกบฏต่อแผ่นดิน ในต้นรัชสมัยของรัชกาลที่ ๖ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๔ มีคำพิพากษาให้ทั้งหมดรับโทษทันที โทษหนักเบาต่างกัน ยกเว้นนายทหาร ๒๒ คนนั้น ๓ คน ต้องโทษจำคุกตลอดชีวิต และอีก ๑๙ คน ต้องโทษจำคุก ๒๐ ปี ระหว่าง ต้องโทษ พวกเขาพยายามค้นคว้าเรียนรู้ ด้วยการสะสมหนังสือพิมพ์จากภายนอกหลายประเภท รวมถึง ติดตามข่าวสารความเคลื่อนไหววงการหนังสือพิมพ์ โดยเฉพาะบทความโต้ตอบระหว่างรัชกาลที่ ๖ โดยตรง ใช้นามปากกา “อศิวาหุ” ในพิมพ์ไทย กับ “นาคราช” ใน เดลิเมล์ ด้วยการแสดงความเห็นอย่างเสรีผ่าน หนังสือพิมพ์ ทำให้นักโทษการเมือง กลุ่ม ร.ศ. ๑๓๐ กลุ่มนี้ หันมาเขียนบทความส่งผ่านผู้คุมและญาติมิตร ออกนอกเรือนจำ ตีพิมพ์ในหนังสือพิมพ์หลายฉบับทั้งฝ่ายรัฐบาลและฝ่ายไม่เห็นด้วยกับรัฐบาล ด้วยการ ปกปิดตัวตนใช้นามปากกา หนังสือพิมพ์ที่ส่งพิมพ์ข้อเขียนให้อย่างสม่ำเสมอพร้อมทั้งจัดสรรค่าตอบแทน รายเดือนให้กับคณะ คือ “จินโนสยามวารศัพท์ พิมพ์ไทย สยามราชฎร์ ยามาโต วายาโม ตู้ทองและนักเรียน” เกี่ยวกับเรื่องนี้ ร.ต. เจริญ ศรีจันทร์ และร.ต. เนตร พูนวิวัฒน์ เล่าถึงกลุ่มนักเขียนนักโทษการเมือง ร.ศ. ๑๓๐ ที่สร้างชื่อเสียงจนเป็นที่นิยมตั้งแต่ขณะต้องโทษว่า

“พวกที่ขึ้นชื่อว่า เป็นนักเลงทีเดียว ก็มีอยู่หลายคน เช่น “ไทยใต้” เจ้าของเรื่อง “เด็กกำพร้า” คือ นายถัด รัตนพันธ์ “ศรียตรา” เจ้าของเรื่อง “มารินี”, “คุณสมบัติสตรี” และ “พระนางโยเซฟิน” (เรื่องหลังนี้รัชกาลที่ ๖ ทรงถึงกับถามหาตัวผู้แต่ง) คือ โกย วรรณกุล “บ.กากบาท” คือ นามปากกา ของ นายบัว บุญรัตนพันธ์ เขาผู้นี้เมื่ออยู่ในคุกก็ประพันธ์เรื่องสั้นๆ ลงในหนังสือพิมพ์รายคาบอยู่เสมอ นายเทพ (อุไทย เทพหัสดิน ณ อยุธยา) ชอบเขียนงานวิชาการ เช่น เรื่อง “ตำราลับสมอง”^๓ เป็นต้น

๓) นักเขียนนิรนามในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว

เริ่มมีนักเขียนนิรนามในปลายทศวรรษ ๒๔๖๐ ถึงต้นทศวรรษ ๒๔๗๐ เขียนบทความ ในหนังสือพิมพ์หลายฉบับ อาทิ หนังสือพิมพ์สุภาพบุรุษ หนังสือพิมพ์ไทยหนุ่ม หนังสือพิมพ์ไทยใหม่ หนังสือพิมพ์ศรีกรุง หนังสือพิมพ์ปากกาไทย หนังสือพิมพ์หลักเมือง หนังสือพิมพ์กัมมันโต หนังสือพิมพ์ ราชฎร์ และหนังสือพิมพ์สยามรีวิว ฯลฯ ได้แสดงความคิดเห็นเรื่อง “ความเป็นชาติทางการเมือง” (political nation) อย่างโดดเด่น โดยมุ่งที่จะชี้ให้เห็นว่า “ชาติ” หมายถึง ราชฎร์ หรือ ประชาชนที่มีความ

^๓ ศึกษารายละเอียดเกี่ยวกับเรื่องนี้ได้ใน ร.ท. เจริญ ศรีจันทร์และ ร.ต.เนตร พูนวิวัฒน์ (๒๕๑๙) กบฏ ร.ศ. ๑๓๐ กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์คัมภีร์, หน้า ๑๙๐-๑๙๑.

สัมพันธ์เป็นอันหนึ่งเดียวกัน และพร้อมที่จะก้าวขึ้นมาเป็นบทบาทและอำนาจทางการเมืองในฐานะที่เป็นเจ้าของประเทศ

ดังนั้น สิ่งที่จะสะท้อนออกมาอย่างชัดเจนดังกล่าว นอกจากจะมีรูปแบบเป็นบทความแสดงความคิดเห็นวิพากษ์วิจารณ์ทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมแล้ว ยังได้นำเสนอภาพล้อและการ์ตูนการเมืองประกอบบทความอย่างเข้มข้นและหมิ่นเหม่ต่อการถูกตอบโต้จากทางการสืบเนื่องมาตั้งแต่รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ส่งผลให้เกิดความสั่นสะเทือนต่อความรู้สึกทั้งของฝ่ายปกครองและประชาชน

จินโนสยามวารศัพท์ มีทั้งฉบับภาษาไทยและภาษาจีน (ฮั่วเซียนซิงโป) เป็นหนังสือพิมพ์ภาษาจีนที่ปรากฏครั้งแรกในช่วงปลายสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ตั้งแต่ประมาณปี พ.ศ.๒๔๔๖ จัดว่าเป็นหนังสือพิมพ์เก่าแก่ มีเจ้าของและบรรณาธิการ คือ นายเซียวฮุดเส็ง สี่บุญเรืองผู้เป็นชาวจีนโดยกำเนิดและมีบทบาทในฐานะนักเขียนบทความ เขาเป็นหนึ่งในผู้นำความคิดและวางรากฐานกระบวนการประชาธิปไตย จุดมุ่งหมายในการทำหนังสือพิมพ์ของท่านผู้นี้คือ เชิดชูความสัมพันธ์อันดีระหว่างคนไทยและคนจีน แต่ในทัศนะของรัฐบาลไทยกลับมองว่า จินโนสยามเป็นหนังสือพิมพ์ที่ค้อยูแยะรัฐบาล เนื่องจากเขาเขียนบทความตอบโต้ในหนังสือพิมพ์ไทยกับรัชกาลที่ ๖ เรื่อง “ยิวแห่งบูรพทิศ” (The Jew of Orient) และโคลนตือล้อ” ซึ่งพระองค์ทรงใช้พระนามแฝง ว่าอัศวพาหุ และรามจิตติโต้ตอบกับนายเซียวฮุดเส็ง ผู้ใช้นามแฝงว่า ผดุง บาทกฤษร และอโยมัยเสตร รวมถึงการเขียนบทร้อยกรองลงในหนังสือพิมพ์อีกฉบับหนึ่งของเขา คือ “ผดุงวิทยา” ซึ่งก็ได้รับการตอบโต้จากรัชกาลที่ ๖ ซึ่งโปรดงานนิพนธ์ร้อยกรองเช่นกัน บทบาทของเซียวฮุดเส็งยังเป็นมากกว่านักเขียน เขายังเป็นนักการเมืองสายเสรีนิยมประชาธิปไตย มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับ ดร.ซุนยัตเซน ผู้ก่อตั้งคณะก๊กมินตั๋งและผู้นำจีนในยุคนั้น อย่างไรก็ตาม จินโนสยามวารศัพท์ยังรับเงินอุดหนุนหนังสือพิมพ์จากรัฐบาล(“ซับซิดี้”) ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๕๓ (รศ. ๑๒๙) เป็นเงินจำนวนปีละ ๔,๐๐๐ บาทโดยมีชื่อแม้ว่านายเซียวฮุดเส็ง เจ้าของและบรรณาธิการหนังสือพิมพ์จะต้องช่วยสืบราชการลับในฝ่ายจีนด้วย ซึ่งนายเซียวฮุดเส็งก็จะนำข่าวมาทูลเกล้าถวายอยู่เสมอ

ที่มา : สำนักหอสมุดแห่งชาติ

บางกอกการเมือง หนังสือพิมพ์รายวันก่อกำเนิดในปี พ.ศ. ๒๔๖๕ - ๒๔๗๕ ก่อนที่จะออกเป็นรายวัน เคยออกเป็นรายสัปดาห์มาก่อน ในปีพ.ศ. ๒๔๕๖-๒๔๖๖ เมื่อเปิดสำนักงานมีพระสันตักอักษรสาร เป็นบรรณาธิการ จำนวนหน้าของแต่ละฉบับไม่เท่ากัน (สัปดาห์ ๒๕๒๐ : ๒๕) จากหนังสือพิมพ์รายสัปดาห์มาเป็นหนังสือพิมพ์รายวัน เจ้าของคือ นายหอม นิลรัตน์ โดยมีนายเสม สุมานันท์ เป็นบรรณาธิการคนแรก จัดว่าเป็นหนังสือพิมพ์ที่เสนอข่าวสารและให้ความเห็นในเชิงวิพากษ์วิจารณ์การเมืองมากฉบับหนึ่ง สะท้อนปัญหาราษฎรและเรียกร้องให้รัฐบาลปรับปรุงการปกครองให้เป็นระบอบประชาธิปไตย

ไทยหนุ่มและเกราะเหล็ก เป็นหนังสือพิมพ์ที่มีรูปแบบคล้ายบางกอกการเมือง นายหอม นิลรัตน์ ผู้จัดการทำหนังสือพิมพ์ไทยหนุ่มตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๖๙ จนกระทั่งถึง ๒๔๗๓ ต้องคดีล้มละลาย นายเอฟ เอ. สยามวาลา จึงเข้ามารับดำเนินการต่อ ส่วนนายหอม นิลรัตน์นั้นได้รวบรวมพรรคพวกออกหนังสือพิมพ์ไทยใหม่ ครั้งนี้ให้ นายบันจง ศรีสุขชาติ เป็นบรรณาธิการ ส่วนนายหอม นิลรัตน์นั้นทำงานอยู่เบื้องหลัง (อัจฉราพร กมฺพพิสมัย , ๒๕๓๒ : ๓๐)

ที่มา : สำนักหอสมุดแห่งชาติ

ไทยหนุ่ม ประจำวันที่ ๑๘ เมษายน พ.ศ. ๒๔๗๐ ได้เสนอทบทบรรณาธิการว่าพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวจะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้มีรัฐสภาขึ้น แต่สมาชิกของสภารัฐสภาจะเป็นผู้เลือกและเลือกจากราษฎรมิใช่บุคคลที่เป็นข้าราชการ พร้อมทั้งยืนยันว่า ชาวไทยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีมูลความจริงอย่างแน่นอน ไทยหนุ่มยังวิพากษ์วิจารณ์แนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวว่า “ได้เดินเฉียดประชาธิปไตยเข้ามาแล้ว”(ไทยหนุ่ม ๑ (๔๕) : ๓ ๑๘ เมษายน พ.ศ. ๒๔๗๐)

สยามรีวิว จัดว่าเป็นหนังสือพิมพ์รายสัปดาห์มีนายสนิม เลหาหะวิไลเป็นเจ้าของและบรรณาธิการ นายพร้อมวิระสัมฤทธิ์เจ้าของร้านพร้อมภัณฑ์ เป็นผู้จัดการฝ่ายการเงินนายพร้อมผู้นี้เคยเป็นผู้ต้นคิดบุกเบิกหนังสือพิมพ์บางกอกการเมืองตั้งแต่สมัยของนายเสม สุมานันท์และนายหอมนิลรัตน์ มีตำแหน่งเป็นบรรณาธิการ หนังสือพิมพ์รายสัปดาห์สยามรีวิว พิมพ์ที่โรงพิมพ์จันทนทะเลสิน สำนักงานเลขที่ ๑๒๐ ถนนเจริญกรุง แขวงประตูสามยอด พระนคร

รูปแบบของหนังสือสยามรีวิวเป็นหนังสือวิจารณ์ (review) รายสัปดาห์หนังสือพิมพ์รายสัปดาห์ซึ่งรวบรวมข่าวสารและบทความต่างๆจากในหนังสือพิมพ์รายวันอื่นๆในรอบสัปดาห์เพื่อนำมาตีพิมพ์ซ้ำอีกครั้งหนึ่ง เป็นช่วงเปลี่ยนผ่านของการเมืองการปกครอง มีการเรียกร้องที่จะเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองหนาหูขึ้น ดังกรณีผู้ใช้นามแฝงถวายฎีกาขอพระราชทานรัฐธรรมนูญ^๔ หนังสือพิมพ์หลายฉบับลงบทความเร่งรัดให้จัดตั้งรัฐมนตรีสภา (Parliament) สถานการณ์เมื่อพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวขึ้นครองราชย์ใน พ.ศ. ๒๔๖๘ นั้น ไม่ได้ราบเรียบเลย บริบทของโลกเองก็มีความเปลี่ยนแปลงไปในทางเป็นประชาธิปไตย ในประเทศเองเสียงเรียกร้องประชาธิปไตยหนาหูขึ้นตั้งแต่เหตุการณ์ กบฏ ร.ศ.๑๓๐ ในสมัยรัชกาลที่ ๖ และกรณีของ “นายภักดี นายไทย”^๕ ถวายฎีกาขอให้ทรงตั้งกฎหมายคอนสติติวชันเมื่อ ๕ ธันวาคม ๒๔๖๘ ข้อเขียนของหนังสือพิมพ์สยามรีวิว วิจารณ์รัฐบาลพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว หนึ่งดูตายไม่ต้องการเปลี่ยนแปลงการปกครองถึงขนาดยกเรื่องราวการปฏิวัติรัสเซียขึ้นอ้างและยุให้ใช้ “กำลังและความรุนแรง”^๖

สัญญาณเหล่านี้ทำให้พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงต้องเตรียมการ การเตรียมการนั้นทรงกระทำ ๒ ทาง

ทางแรก ทรงตั้งสถาบันต่าง ๆ อันจะเป็นการปูพื้นฐานพระราชทานประชาธิปไตย เช่น ทรงตั้งสภากรรมการองคมนตรี^๗ เพื่อให้ทดลองอภิปรายปัญหาสำคัญกัน เหมือนในรัฐสภา และทรงมีพระราชดำริให้จัดทำกฎหมายเทศบาลเพื่อส่งเสริมให้ประชาชนระดับล่างมีส่วนร่วมในการบริหารท้องถิ่น อันเป็นการพัฒนาประชาธิปไตยจากเบื้องล่างขึ้นไปสู่เบื้องบน

ทางที่สอง ได้มีพระบรมราชโองการให้มีการศึกษาเตรียมการเพื่อเปลี่ยนแปลงการปกครอง เช่น ทรงให้พระวรวงศ์เธอ กรมหมื่นเทวะวงศ์วโรปทัย เสนาบดีกระทรวงการต่างประเทศ ศึกษาระบบการเมืองที่ฮอลันดา นำเข้ามาจัดให้ชาวซึ่งเป็นอาณานิคม และเมื่อเสด็จประพาสสหรัฐอเมริกาเพื่อรักษาพระเนตรใน พ.ศ. ๒๔๗๔ ก็พระราชทานสัมภาษณ์^๘ ว่าทรงมีพระราชประสงค์จะพระราชทานรัฐธรรมนูญให้ชาวสยามเมื่อเสด็จนิวัตพระนคร เมื่อเสด็จกลับถึงสยามก็โปรดเกล้าฯ ให้กรมหมื่นเทวะวงศ์วโรปทัย

^๔ เอกสารสำนักหอจดหมายเหตุ กรมศิลปากร ร.๗๖.๒.๑/๗ เบ็ดเตล็ด เรื่องนายภักดี นายไทย เห็นควรตั้งกฎหมายคอนสติติวชัน , ๕ ธันวาคม ๒๔๖๘.

^๕ เอกสารสำนักจดหมายเหตุแห่งชาติ.กรมศิลปากร. เอกสารรัชกาลที่ ๗ หมายเลขไมโครฟิล์ม ม-ร. ๗ ม.๒-๑/๗หนังสือลงวันที่ ๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๖๘ ของนายภักดี และนายไทย กราบบังคมทูลพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว

^๖ เอกสารสำนักจดหมายเหตุแห่งชาติ. กรมศิลปากร.เอกสารรัชกาลที่ ๗ หมายเลขไมโครฟิล์ม ม-ร.๗ รล. ๑๙.๒/๑๐หนังสือพิมพ์ตัด “ราษฎรตื่นแล้ว” ในนสพ.สยามรีวิว ฉบับวันที่ ๑๐ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๗๐.

^๗ เอกสารสำนักจดหมายเหตุแห่งชาติ. กรมศิลปากร. เอกสารรัชกาลที่ ๗ หมายเลขไมโครฟิล์ม ม-ร.๗ รล.๖/๖เล่ม ๑.เรื่องตั้งกรรมการองคมนตรี (๒๕ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๗๐-๘ เมษายน พ.ศ. ๒๔๗๔)

^๘ ศึกษารายละเอียดในหนังสือพิมพ์ นิวยอร์กไทมส์ (New York Times) เมื่อวันที่ ๒๘ เมษายน พ.ศ. ๒๔๗๔.

เตรียมร่างรัฐธรรมนูญถวาย ซึ่งเจ้านายพระองค์นี้ได้ทรงปรึกษาและขอให้พระยาศรีวิสารวาจา ผู้เป็นปลัด ทูลฉลองกระทรวงการต่างประเทศ รวมทั้งนายเรย์มอนด์ บี. สตีเวนส์ (Raymond B.Stevens) ที่ปรึกษา กระทรวงการต่างประเทศ ซึ่งจบการศึกษากฎหมายจากฮาร์วาร์ดร่วมกันร่างถวายในปี พ.ศ. ๒๔๗๔ (เบนจามิน เอ. แบทสัน , ๒๕๔๓ : ๙๐-๙๓)

หรือที่เรียกกันว่า “ร่างรัฐธรรมนูญ” ต่อมาในภายหลังผู้ร่าง ๒ คนยกร่างเป็นภาษาอังกฤษ และใช้ชื่อว่า “An Outline of Changes in the Form of the Government” ซึ่งแปลว่าเค้าโครงการเปลี่ยนแปลงรูปของรัฐบาล ลงวันที่ ๙ มีนาคม ค.ศ.๑๙๓๒ ในเค้าโครงการนี้ ไม่ได้ยกร่างเป็นบทบัญญัติ ราชอาณาจักร แต่เป็นการพรรณนาหลักการสำคัญ ๆ

ในส่วนแรกสุดของร่าง ได้สรุปย่อสาระสำคัญไว้ว่า

“โดยทั่วไป แผนนี้เป็นการเริ่มต้นใช้รูปแบบการปกครองในระบบรัฐสภาในทางทฤษฎี พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวยังทรงเป็นประมุขฝ่ายบริหารและทรงตรากฎหมาย อย่างไรก็ตามในฐานะ ประมุขฝ่ายบริหารจะทรงบริหารราชการแผ่นดินผ่านนายกรัฐมนตรี ซึ่งต้องรับผิดชอบต่อพระองค์ในการ บริหารของรัฐบาล นายกรัฐมนตรีและคณะรัฐมนตรีตามแผนนี้จะต้องอยู่ภายใต้อำนาจกำกับบางประการ ของสภานิติบัญญัติ

ในฐานะผู้ทรงตรากฎหมาย พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจะทรงกระทำการดังกล่าวด้วยความช่วยเหลือของสภานิติบัญญัติ (Legislative Council) ซึ่งมีผู้แทนราษฎรที่มาจากการเลือกตั้งเป็นส่วนสำคัญ...

รัฐบาลภายใต้ข้อเสนอนี้ประกอบด้วย

- (ก) พระมหากษัตริย์
- (ข) คณะอภิรัฐมนตรี (Supreme Council)
- (ค) นายกรัฐมนตรีและคณะรัฐมนตรี
- (ง) สภานิติบัญญัติ (Legislative Council)

อันที่จริงเค้าโครงการปกครองที่พระยาศรีวิสารวาจา และนายสตีเวนส์ กราบบังคมทูลเสนอนั้น ยังไม่ใช่การปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (Constitutional Monarchy) แต่เป็นการปกครองกึ่งราชาธิปไตยกึ่งประชาธิปไตย ที่เรียกว่า ปรมิตาญาสิทธิราชย์ (Limited Monarchy) เพราะพระมหากษัตริย์ยังทรงมีพระราชอำนาจสูงสุดทั้งทางบริหารและนิติบัญญัติ เพียงแต่ มีนายกรัฐมนตรีและคณะรัฐมนตรีซึ่งทรงแต่งตั้งมาบริหารราชการแผ่นดิน ภายใต้การกำกับของสภานิติบัญญัติ ซึ่งจะควบคุมรัฐบาลโดยการตั้งกระทู้ถาม และลงมติด้วยคะแนนเสียง ๒ ใน ๓ ไม่ไว้วางใจนายกรัฐมนตรีได้ แต่พระมหากษัตริย์จะทรงมีพระบรมราชวินิจฉัยว่าจะให้นายกรัฐมนตรีลาออกหรือไม่ก็ได้

นอกจากอำนาจควบคุมฝ่ายบริหารแล้ว สภานิติบัญญัตียังมีอำนาจสำคัญอีก ๒ ประการ คือ ประการแรกการพิจารณากฎหมายซึ่งเสนอโดยสมาชิกสภาเอง หรือเสนอโดยนายกรัฐมนตรี มีอำนาจพิจารณาเห็นชอบสนธิสัญญา แต่เมื่อสภาพิจารณาแล้วเห็นชอบร่างกฎหมายนั้น หากพระมหากษัตริย์ ทรงยับยั้งโดยพระราชทานเหตุผลเป็นทางการไปยังสภา ร่างกฎหมายนั้นก็จะตกไป นอกจากนั้น พระมหากษัตริย์ก็ทรงมีพระราชอำนาจตรากฎหมายได้เองหากเป็นการฉุกเฉินจำเป็นรีบด่วน หรือมีความจำเป็นเพื่อ

รักษาความมั่นคงของชาติ ประการที่สอง การพิจารณาให้ความเห็นชอบแก่งบประมาณรายจ่ายประจำปี ซึ่งเสนอโดยคณะรัฐมนตรี ในกรณีที่สภาขัดแย้งกับคณะรัฐมนตรีในร่างกฎหมายงบประมาณ พระมหากษัตริย์จะทรงมีพระบรมราชวินิจฉัยซึ่งจะถือเป็นที่สุด

สำหรับองค์ประกอบของสภานั้น ร่างนี้เสนอว่าควรประกอบด้วยสมาชิก ๕๐-๗๕ คน โดยมีสมาชิกทั้งที่ทรงแต่งตั้ง และมาจากการเลือกตั้งเท่ากัน โดยมีนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีเป็นสมาชิกโดยตำแหน่ง สมาชิกที่มาจากการทรงแต่งตั้งต้องไม่ใช่ข้าราชการอย่างน้อยก็หนึ่ง สำหรับการเลือกตั้งนั้น ร่างนี้เสนอให้ใช้ระบบการเลือกตั้งทางอ้อม ๒ ชั้น คือ ประชาชนเลือกคณะผู้เลือกตั้งไประดับมณฑล และคณะผู้เลือกตั้ง (electors) ก็จะไปเลือกผู้แทนราษฎรของมณฑลตามสัดส่วนจำนวนประชากร สำหรับผู้มีสิทธิเลือกตั้งจะต้องมีสัญชาติไทยและเสียภาษี ผู้สมัครรับเลือกตั้งก็ต้องมีสัญชาติไทย อายุ ๓๐ ปี ขึ้นไป อ่านออกเขียนได้ ต้องเสียภาษี และต้องไม่เป็นข้าราชการ สมาชิกสภามีวาระ ๔-๕ ปี แต่ทรงยุบสภาได้

ส่วนนายกรัฐมนตรีนั้นจะทรงโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งตามพระราชอัธยาศัย และนายกรัฐมนตรีจะเป็นผู้กราบบังคมทูลให้ทรงแต่งตั้งรัฐมนตรี โดยมีวาระเท่าสมาชิกสภานิติบัญญัติ

สำหรับคณะอภิรัฐมนตรีนั้น ร่างนี้ก็เสนอให้คงไว้ เพื่อถวายคำปรึกษาแก่พระมหากษัตริย์ แต่อภิรัฐมนตรีจะเป็นนายกรัฐมนตรีหรือรัฐมนตรีไม่ได้ ทั้งไม่อาจเข้าประชุมคณะรัฐมนตรีด้วยแต่เมื่อยกร่างเสร็จ ทั้งนายสตีเวนส์ และพระยาตรีวิสารวาจา ก็ถวายความเห็นว่ายามยังไม่ถึงเวลาที่จะมีรัฐสภา

หนังสือพิมพ์ของประชาชนในสมัยรัชกาลที่ ๗

รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๖๘ เป็นต้นมา จำนวนของหนังสือพิมพ์เพิ่มจำนวนมากขึ้นกว่าเดิม หนังสือพิมพ์เริ่มมีเนื้อหาที่น่าสนใจครบทุกสารทั้งข่าวสาร บันเทิง วิทยาศาสตร์และสารคดี ทว่าดำเนินงานเพียง ๒-๓ ปี ก็เลิกกิจการลง ทว่าบทบาทของหนังสือพิมพ์ยังทำหน้าที่เสนอทางเลือกใหม่ ในการแก้ไขปัญหาด้วยการปกครองระบอบประชาธิปไตย แม้ว่ารัชกาลที่ ๗ จะทรงวิเคราะห์เชิงประวัติศาสตร์ว่า การเกิดของหนังสือพิมพ์อิสระ (The Free Press) ในสยามทำให้เกิดแนวคิดที่มองระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ในแง่ลบขยายตัวมากขึ้นก็ตามแต่ก็มีได้ทรงดำเนินนโยบายที่ปิดกั้นหนังสือพิมพ์อย่างเข้มงวดนัก ด้วยทรงมีแนวพระราชดำริว่า

“หนังสือพิมพ์เป็นหลักสำคัญของบ้านเมืองในปัจจุบัน...ควรส่งเสริมให้ดำเนินการในทางที่ชอบที่ควร” คือส่งเสริมให้ดำเนินการอีกทั้งยังทรงระบุไว้ว่า “เราไม่ต้องการปิดปากหนังสือพิมพ์ แต่ต้องการให้ใช้ประโยชน์ได้จริง ๆ” คือ มีมาตรฐานวิชาชีพและกำกับดูแลตนเอง ดังมีการตราพระราชบัญญัติสมุด เอกสาร และหนังสือพิมพ์ขึ้น พ.ศ. ๒๔๗๐ เพื่อกำหนดกรอบไปในทางนั้น รัฐบาลไม่เข้าไปตรวจสอบข่าวหรือเซ็นเซอร์ (censor) ก่อนการตีพิมพ์ แต่จะนโยบายตักเตือนเมื่อเห็นว่าออกนอกกลุ่มนอกทางแห่งวิชาชีพ แต่ถ้าฝ่าฝืนก็มีการสั่งปิดเป็นการชั่วคราว ทั้งนี้ช่วงทศวรรษแห่งการครองราชย์ของรัชกาลที่ ๗ สังคมไทยต้องเผชิญปัญหาเศรษฐกิจโลกตกต่ำ^๔ ที่มีผลกระทบต่อกิจการเศรษฐกิจการค้าและการคลังของประเทศ รวมถึง

^๔ ปลาย พ.ศ. ๒๔๗๓ เกิดวิกฤตเศรษฐกิจตกต่ำทั่วโลก ยังผลให้สยามส่งข้าวออกได้น้อยลง งบประมาณขาดดุลอีก คราวนี้มีปรากฏในหน้าหนังสือพิมพ์ถึงความขัดแย้งในคณะรัฐบาล จนพระวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าบวรเดช เสนาบดีกระทรวงกลาโหม ทรงลาออกประท้วงขณะรัชกาลที่ ๗ กำลังเสด็จเยือนสหรัฐอเมริกาและฝ่าตัดพระเนตรที่นั่นในปี พ.ศ. ๒๔๗๔.

ภาวะทุพภิกขภัยที่กระทบต่อผลผลิตในการปลูกข้าว ในขณะที่การแก้ไข ปัญหาทางเศรษฐกิจการคลังของรัฐบาลที่ใช้วิธี “ดุลยภาพ” หรือ ปลดข้าราชการออก ปรับโครงสร้างหน่วยราชการด้วยการยุบ กระทรวง รวมกรมและยกเลิกบางหน่วยงานนั้น อาจได้ผลในระยะสั้น ว่าจะไม่สามารถแก้ไขปัญหาในระยะยาวได้

หนังสือพิมพ์ในสมัยรัชกาลที่ ๗ ในท่ามกลางสังคม จารีตในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์นั้นมีหนังสือพิมพ์จำนวน หนึ่งยังใช้ภาพล้อและการตลกการเมืองเป็นเครื่องวิพากษ์วิจารณ์ สังคม อาทิ นายหอมนิลรัตน์ บรรณาธิการหนังสือพิมพ์ไทยหนุ่ม มีนีกวาดการ์ตูนชื่อ นายเปล่ง ไตรปิ่น (ขุนปฏิภาคพิมพ์ลิขิต) นายเสม สุมานันท์ มีฉายาว่านายแก่นเพชร แห่งหนังสือพิมพ์ บางกอกการเมืองและสยามรีวิวเขียนล้อเลียนเจ้านายในสมัย สมบูรณาญาสิทธิราชย์ (ฉัตรบงกช ศรีวิวัฒน์สาร, ๒๕๕๕ : ๘๑)

ที่มา : สำนักหอสมุดแห่งชาติ

ฝีมือของนายเปล่ง ไตรปิ่น เป็นภาพล้อสมเด็จพระเจ้าพี่ยาเธอ กรมพระนครสวรรค์วรพินิตในเครื่องแบบฉลองพระองค์ “มลายู” ในฐานะเสนาบดีทหารบก และทหารเรือ คือ พระหัตถ์ขวาทรงตราครุฑสิทธิ์ หมายถึงกระทรวงกลาโหมและพระหัตถ์ซ้ายทรงตรามัดสยวาวตาร หมายถึงกระทรวงทหารเรือ บรรยายด้านข้าง “อยู่ในลักษณะเชื่อแน่ของประชาชนส่วนมาก” หมายถึง สมเด็จพระนครสวรรค์วรพินิตเป็นเจ้านายที่ได้รับการยกย่องเชื่อถือจากคนส่วนใหญ่ในเวลานั้น (พ.ศ. ๒๔๗๐)

หลักฐานสำคัญบางส่วนของบทบรรณาธิการของหนังสือพิมพ์ในสมัยรัชกาลที่๗

บทบรรณาธิการ ของหนังสือพิมพ์สยามรีวิว ชี้ให้เห็นเรื่อง “การดุลข้าราชการ” “เรากำลัง ก้าวหน้าหรือถอยหลัง” ในหนังสือพิมพ์สยามรีวิว ๒ (๓) : หน้า ๓๗ วันที่ ๒๔ กรกฎาคม ๒๔๗๐. มีหลักฐาน บางประการที่แสดงให้เห็นว่า ข้าราชการชั้นสูงบางคนที่ถูกดุลออกจากราชการแล้ว ไม่นานก็ได้กลับเข้ารับ ราชการอีกในหน่วยงานอื่น เช่น กรณีของพลเรือโทหม่อมเจ้าอุปพัทธ์พงศ์ ปลัดบัญชาทหารเรือ ซึ่งถูกดุล ออกจากราชการ แต่ต่อมาหลังจากที่รัฐบาลดุลสมุหเทศาภิบาลที่เป็นขุนนางออกจากราชการแล้ว รัฐบาลก็ ตั้งให้เจ้าแก้วแก้วตั้งให้เจ้านายพระองค์นี้ให้ดำรงตำแหน่งสมุหเทศาภิบาลมณฑลปราจีนบุรี กับทั้งยังได้รับการ เลื่อนพระอิสริยยศสูงกว่าพลเรือโท คือ มหาอำมาตย์เอก ซึ่งทำให้ได้รับพระราชทานเงินเดือนสูงขึ้นกว่าเดิม อีกด้วย (หนังสือพิมพ์สยามรีวิว ๒ (๓) ๒๔ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๗๐ : ๓๗)

หนังสือพิมพ์บางฉบับในขณะนั้นได้ขนานนามการดุลแบบนี้ว่า “ดุลส่งขึ้นแป้น” อีกประการหนึ่ง คือ การดุลข้าราชการช่วงนี้ทำให้ข้าราชการได้รับความเดือดร้อนเป็นอย่างมาก จึงมีการเรียกร้องขอ ความเป็นธรรม ด้วยการทำหนังสือขึ้นกราบบังคมทูลพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวในกรณีของ

พระยาสิทธิพงศ์เพ็ญภาค (ม.ร.ว. ประเวศ ชุมสาย) อธิบดีกรมราชโลหกิจและภูมิวิทยา ซึ่งรับราชการมาเป็นเวลานานถึง ๒๓ ปีเศษ และถูกคุดออกจากราชการเพราะถูกยุบตำแหน่ง(จันทรังสี “คุดยภาพ ?” หนังสือพิมพ์ศรีกรุง ๗ (๑๙) : ๓) แต่ข้อเรียกร้องนี้ไม่เป็นผล เพราะไม่ปรากฏหลักฐานว่ารัฐบาลได้พิจารณาแก้ไขเรื่องนี้แต่ประการใด ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๔๗๓ พระยาสิทธิพงศ์เพ็ญภาคก็ได้ทูลเกล้าถวายฎีกาอีกฉบับหนึ่ง ลงวันที่ ๓ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๗๓ เพื่อขอให้คณะรัฐบาลตั้งคณะกรรมการสอบสวนเรื่องที่ถูกออกจากราชการ และกล่าวโทษพระพิทักษ์โลหพิตร เจ้ากรมราชโลหกิจปละภูมิวิทยาคนใหม่ว่า ทำทุจริตต่อหน้าที่ราชการ กรณีออกไปสำรวจตีราคาที่ดินบริษัทสะตูปุโล^{๑๐} พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระราชทานเรื่องนี้ให้แก่ สมเด็จพระกรมพระยาดำรงราชานุภาพ อภิรัฐมนตรีถวายความคิดเห็นก่อนที่จะเสนออภิรัฐมนตรีสภา มีการประชุมอภิรัฐมนตรีสภาเพื่อพิจารณาเรื่องดังกล่าวเมื่อวันที่ ๒๘ มกราคม พ.ศ. ๒๔๗๓ พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเสนอว่าควรยกเลิกฎีกาเสีย ตามข้อเสนอของสมเด็จพระกรมพระยาดำรงราชานุภาพ สรุปได้ว่า ความพยายามของพระยาสิทธิพงศ์เพ็ญภาคที่จะขอกลับเข้ารับราชการอีกครั้งไม่ประสบผลสำเร็จ จากตัวอย่างที่ยกมานี้ พิจารณาให้เห็นได้ ๒ ประเด็น

ประเด็นแรก ข้าราชการส่วนใหญ่ที่ถูกคุดออกจากราชการยอมรับการคุดโดยดัชนีภาพกับประการที่สองการคุดข้าราชการดังกล่าวน่าจะมีข้อบกพร่องอยู่จริง การปลดข้าราชการออกนี้ส่งผลกระทบกระเทือนต่อเสถียรภาพของรัฐบาลเป็นอย่างยิ่ง เพราะทำให้เกิดปัญหาความเครียดแค้นชิงชังต่อรัฐบาล สมบูรณาญาสิทธิราชย์

ประเด็นที่สอง การคุดราชการในช่วงดังกล่าวอาจมีข้อบกพร่องและไม่ได้ให้ความเป็นธรรมบางส่วนจริง ดังข้อความในหนังสือพิมพ์ว่า

“คุดยภาพหรือคุดยพวกกันแน่ เพื่อนเอ๋ย” ในหนังสือพิมพ์ กัมมันโต มีคำกล่าวว่า “ตาดิ ดุนออกแล้วนับพัน เหลือตาบอดตัน อยู่ได้ หูหนวกก็ขยันโดนได้ ทายถูกแล้วจะให้ขอบแต่รางวัล” หรือผู้กล่าวถึงการคุดราชการอย่างประชดประชันว่า “เราไม่ใช่พวกของท่านๆ ก็คุดเราระเด็นออกมา ส่วนพวกท่าน ๆ ก็คุดเข้าไป”

มีหนังสือพิมพ์หลายฉบับวิพากษ์วิจารณ์การทำงานของรัฐบาลอย่างปากกาไทย (พ.ศ. ๒๔๖๘-๒๔๗๐) นายถวัติ ฤทธิเดช เป็นเจ้าของ ออกครั้งแรกวันที่ ๑๖ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๖๘ เสนอบทความชื่อ “เจ้าแห่งกรุงสยาม” โดย หมอโพล่ง โจมตีรัฐบาล โดยเท้าความถึงสมัยรัชกาลที่ ๕-๖ ซึ่งมีการเลือกบุคคลทำงานตามความสามารถ บางกอกการเมือง (พ.ศ. ๒๔๖๕-๒๔๗๕) โจมตีเรื่องการคุดยภาพ สยามรีวิว (พ.ศ. ๒๔๖๙-๒๔๗๐) นายพร้อม เจ้าของร้านพร้อมภัณฑ์ เป็นเจ้าของ มีครูถนิม เกาะหวีไลเป็นบรรณาธิการ ศรีกรุง (พ.ศ. ๒๔๖๙-๒๔๗๕) ไทยหนุ่ม (พ.ศ. ๒๔๖๙-๒๔๗๖) นายหอม นิลรัตน์ เป็นเจ้าของและบรรณาธิการ เนื้อหาเน้นตั้งคำถามและวิพากษ์วิจารณ์ต่อความล้มเหลวของระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ การหยิบยกปัญหาได้ชี้ให้เห็นถึงความล้มเหลวในการแก้ไขเศรษฐกิจตกต่ำของรัฐบาลด้วยวิธีคุดยภาพนั้น กลายเป็นว่า

^{๑๐} สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. กรมศิลปากร มร.๗รล.๒๐/๑๓๕ เล่ม ๕ เอกสารฎีกาพระยาสิทธิพงศ์เพ็ญขอให้ตั้งกรรมการไต่สวนเรื่องถูกคุดออกจากราชการ (๙ ธันวาคม-๒ มีนาคม ๒๔๗๓) .

ผู้ที่ถูกออกจากราชการเป็นผู้มีความสามารถ และกลุ่มข้าราชการชั้นนำก็ตั้งพระบรมวงศานุวงศ์เข้าไปรับตำแหน่งแทน ทำให้หนังสือพิมพ์วิพากษ์วิจารณ์ว่า ผู้ปกครองให้ความสำคัญกับ “เจ้านาย” มากกว่า ซึ่งก็ยังไม่สามารถแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจตกต่ำได้ แม้แต่การยุบมณฑลเพื่อลดรายจ่ายแต่กลับเพิ่มปัญหาโจรสลัดร้าย ข้อเสนอแนะจากหนังสือพิมพ์ คือควรต้องปรับปรุงกระทรวงขนาดใหญ่ อย่างมหาดไทย กลาโหม และคลัง ให้เล็กลง และชี้ให้เห็นว่า ระบอบการปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ยังทำให้ข้าราชการแบ่งแยกตัวเองจากราษฎร รวมถึงความเป็นอยู่ที่ความฟุ่มเฟือยของพระบรมวงศานุวงศ์ ดังนั้นปัญหาที่เกิดขึ้นจึงมาจากระบอบการปกครองที่เป็นอยู่นั่นเอง ตามข้อเสนอของหนังสือพิมพ์กลุ่มดังกล่าวนี้ คือ รัฐบาลต้องรีบจัดการปกครองด้วยการตั้งรัฐสภาโดยเร็ว เนื่องจากเป็นความต้องการของประชาชนที่เห็นได้จากข้อเรียกร้องของหนังสือพิมพ์กลุ่มนี้ทุกฉบับ

การตอบโต้จากหนังสือพิมพ์กลุ่มที่เห็นใจและเข้าข้างรัฐบาลอย่าง **กรุงเทพฯเดลิเมต์** และ **พิมพ์ไทย** ตีพิมพ์บทความตำหนิกรณี บทบรรณาธิการของ **สยามรีวิว** ที่คุกคามรัฐบาลให้จัดตั้งรัฐสภาตามความต้องการของปวงชน มิฉะนั้นอาจเกิดเหตุการณ์ความรุนแรงลอบปลงพระชนม์ประมุขของประเทศอย่างในรัสเซีย ว่าเป็นการยุยงประชาชนและการไม่มีรัฐสภาไม่ใช่ความผิดของรัฐบาล รัฐบาลใช้จ่ายเงินจากภาษีราษฎรไม่ใช่ในทางเสียหาย และชี้ให้เห็นถึงการที่ประมุขทรงกระทำหน้าที่ด้วยความยุติธรรมและโอบอ้อมอารี นอกจากนี้ ยังชี้ว่าการเปลี่ยนแปลงไปสู่ระบอบรัฐสภา ถ้าเปลี่ยนผิดสั้ไม่เปลี่ยนเสียดีกว่า และยืนยันว่าพระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งคนมีความสามารถแล้ว ระบอบการปกครองใหม่เป็นเพียงแพะชน มีราษฎรจำนวนน้อยเท่านั้นที่รู้เรื่องรัฐสภา และเตือนหนังสือพิมพ์อีกฝ่ายไม่ให้ทำการยุยง ดังนั้นเพื่อการควบคุมกระแสการสื่อสารต่อต้านรัฐบาลของหนังสือพิมพ์ รัฐบาลได้ออกพระราชบัญญัติว่าด้วยสมุด เอกสาร และหนังสือพิมพ์ พ.ศ. ๒๔๗๐ ขึ้นแทน พระราชบัญญัติว่าด้วยสมุด เอกสาร สิ่งพิมพ์ พ.ศ. ๒๔๖๕ เพื่อควบคุมหนังสือพิมพ์ โดยเฉพาะคุณสมบัติของบรรณาธิการ การเขียนบทนำ และการห้ามข้าราชการเขียนบทความลงหนังสือพิมพ์ ผลปรากฏว่าหนังสือพิมพ์กลับทวีความรุนแรงขึ้น เช่น **ไทยใหม่** ออกในพ.ศ. ๒๔๗๓ มีนายบันจง ศรีสุขชาติ เป็นเจ้าของ ได้หลีกเลี่ยงการเขียนเรื่องรัฐสภาโดยตรง แต่ลงข่าวการขบถและการเปลี่ยนแปลงเป็นประชาธิปไตยในสเปน อันเป็นบทความแปล เรียกร้องให้องคมนตรีสภาร่างรัฐธรรมนูญการปกครอง รวมถึงเรียกร้องให้พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๗ ซึ่งเสด็จไปรักษาพระเนตรที่สหรัฐอเมริกา ให้ทรงศึกษาเรื่องประชาธิปไตยด้วย ข้อเรียกร้องให้รัฐบาลเปลี่ยนการปกครองสู่ระบอบประชาธิปไตยในหนังสือพิมพ์ไทยใหม่ที่ต้องการให้เป็นไปอย่างละมุนละหม่อม ยังปรากฏในงานเขียนของ “ศรทอง” หรือพระยาศรราชย์ที่พัฒน์เวลานั้นด้วย (พริกริมณ์ เอี่ยมธรรม, ๒๕๒๐: ๓๑-๓๒.)

ทศวรรษ ๒๔๗๐ หนังสือพิมพ์สมัยรัชกาลที่ ๗ มีอยู่มากมายหลากหลายฉบับ นอกจากการนำเสนอข่าวสารเหตุการณ์สำคัญต่อความเป็นอยู่ของราษฎรแล้ว ทั้งสภาพการเมืองเศรษฐกิจ และสังคมแล้วหนังสือพิมพ์กลุ่มหนึ่งยังได้แสดงออกถึงความคิดเห็นและความรู้การปกครองระบอบใหม่ที่เกิดขึ้นเป็นกระแสทั่วโลก รวมถึงหนังสือพิมพ์บางกลุ่มได้นำเสนอกิจกรรมข่าวการดำเนินงานของรัฐบาลและหน่วยราชการเป็นสำคัญมาโดยตลอดทั้งก่อนและหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองพ.ศ. ๒๔๗๕ พบว่า หนังสือพิมพ์ยังคงมีบทบาทนำเสนอข่าวสารและความคิดเห็นทางการเมืองอย่างเข้มข้น ท่ามกลางบริบทของความขัดแย้งทางความคิดและแนวทางการปฏิบัติ หลักการและนโยบายของรัฐบาลภายใต้การปกครองระบอบใหม่

โดยเฉพาะอย่างยิ่งความขัดแย้งระหว่างกลุ่มอนุรักษ์นิยมนำโดยรัฐบาลพระยามโนปกรณนิติธาดา และกลุ่มคนรุ่นใหม่ ที่ต้องการความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและแตกต่างจากระบบเก่า นำโดยหลวงประดิษฐมนูธรรม (ปรีดี พนมยงค์) จนนำมาสู่จุดแตกหัก คือ กรณีเค้าโครงเศรษฐกิจของปรีดี พนมยงค์ จนทำให้ท่านต้องเดินทางออกนอกประเทศที่ตามมาด้วยเหตุการณ์การลาออกของสี่ทหารเสือคณะราษฎร ผู้นำทหารที่มีบทบาทการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. ๒๔๗๕ นำโดยพระยาพหลพลพยุหเสนา พระยาทรงสุรเดช พระยาฤทธิอัคเนย์และพระประศาสน์พิทยายุทธ บริบททางการเมืองเช่นนี้ส่งผลต่อบทบาทของหนังสือพิมพ์ในช่วงเปลี่ยนผ่านเป็นอย่างมาก

อาจกล่าวได้ว่า รัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ต้องเผชิญกับปัญหาสำคัญทั้งทางด้านการเมืองการปกครองด้านเศรษฐกิจ และสังคม จากเหตุการณ์ต่าง ๆ เหล่านี้ ทำให้หนังสือพิมพ์นอกจากจะเสนอข่าวสารแล้ว ยังมีบทบาทและมีอิทธิพลต่อความคิดของประชาชน เช่น ปัญหาเศรษฐกิจตกต่ำ การปลดข้าราชการหรือตุลาการออก ทำให้นักหนังสือพิมพ์ในสมัยนั้นชี้ให้เห็นถึงปัญหาความบกพร่องของระบอบการปกครองแบบเก่าผ่านทางหน้าหนังสือพิมพ์รวมทั้งมีการปูพื้นฐานความคิดด้านประชาธิปไตย จนนำมาสู่การเปลี่ยนแปลงที่สำคัญที่สุดในสมัยนี้ คือ การเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขในเวลาต่อมา

ไม่อนุญาตให้ ทหาร เข้าเรียน การ เมือง หลายวัดร่วมกันแข็งสิทธิต่อ คณะ สงฆ์

ขี้แจงว่าทหาร ไม่ควรเกี่ยวข้องกับการเมือง รัฐมนตรีกลาโหมมีคำสั่งให้ห้ามปรามแล้ว

เนื่องจากปรากฏว่า มีทหารรับราชการเป็นจำนวนมากที่ประสงค์จะเข้ารับการศึกษาชั้นมัธยมศึกษา และวิชาอื่น ๆ ในโรงเรียนต่าง ๆ ทั่วประเทศไทย ซึ่งการที่ทหารเข้ารับการศึกษาชั้นมัธยมศึกษา และวิชาอื่น ๆ ในโรงเรียนต่าง ๆ ทั่วประเทศไทย นั้น เป็นการขัดกับนโยบายของรัฐบาลในสมัยนี้ ซึ่งรัฐบาลได้มีคำสั่งให้ห้ามปรามแล้ว

พระเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินมาเยี่ยมราษฎรที่จังหวัด...

ชาวพม่ากำลังคงในมามีพระศรีวิไล หลายอาราม ไม่ยอมให้คณะสังฆปกครอง

ชาวพม่า กำลังคงในมามีพระศรีวิไล หลายอาราม ไม่ยอมให้คณะสังฆปกครอง... พระเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินมาเยี่ยมราษฎรที่จังหวัด...

ประชาชนชาวชวบุรีแตกกันมีปะทะกันเกิดเหตุคนตาย...

ที่มา : สำนักหอสมุดแห่งชาติ

บรรณานุกรม

เอกสารชั้นต้น สำนักหอจดหมายเหตุ กรมศิลปากร

ร.๗บ.๒.๑/๗ เบ็ดเตล็ด เรื่องนายภักดี นายไทย เห็นควรตั้งกฎหมายคอนสติติวชัน , ๕ ธันวาคม ๒๔๖๘.

เอกสารรัชกาลที่ ๗ หมายเลขไมโครฟิล์ม ม-ร. ๗ ม.๒-๑/๗ หนังสือลงวันที่ ๕ ธันวาคม

พ.ศ. ๒๔๖๘ ของนายภักดี และนายไทย คำกราบบังคมทูลพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว.

เอกสารรัชกาลที่ ๗ หมายเลขไมโครฟิล์ม ม-ร.๗ รล.๖/๖ เล่ม ๑.เรื่องตั้งกรรมการองคมนตรี

(๒๕ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๗๐-๘ เมษายน พ.ศ. ๒๔๗๔)

หนังสือพิมพ์สยามรีวิว ๒ (๓) “เรากำลังก้าวหน้าหรือถอยหลัง” บทบรรณาธิการหนังสือพิมพ์สยามรีวิว

๒๔ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๗๐,

หนังสือพิมพ์ นิวยอร์กไทมส์ (New York Times) เมื่อวันที่ ๒๘ เมษายน พ.ศ. ๒๔๗๔.

หนังสือพิมพ์ศรีกรุง.จันทร์รังสี “คุณภาพ ?” ๗(๑๙) ๒๙ เมษายน พ.ศ. ๒๔๖๙.

เอกสารส่วนบุคคลของนายเอก วิสสุท สุบ.๙.๒.๓ /๑๕ หนังสือพิมพ์สยามรีวิว ระหว่างพ.ศ. ๒๔๖๙-๒๔๗๐

หนังสือและงานวิจัย

คณะทำงานประวัติการพิมพ์ในประเทศไทย. สุจิตต์ วงษ์เทศ บรรณาธิการ (๒๕๖๕). *สยามพิมพ์การ :*

ประวัติศาสตร์การพิมพ์ในประเทศไทย. กรุงเทพฯ : มติชน.

ฉัตรบงกช ศรีวัฒนสาร. (๒๕๕๕). *รายงานวิจัย ภาพล้อและการ์ตูนการเมืองในสังคมไทย พ.ศ. ๒๔๖๕-*

๒๔๗๕. เสนอ สถาบันพระปกเกล้า.

ชาญชัย รัตนนิบูลย์. (๒๕๔๘). *บทบาทของอิทธิพลรัฐธรรมนูญในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว.*

กรุงเทพฯ :สถาบันพระปกเกล้า จัดพิมพ์.

ชาญวิทย์ เกษตรศิริ.(๒๕๔๔). *ประวัติการเมืองไทย ๒๔๗๕ – ๒๕๐๐.* (กรุงเทพฯ: โครงการตำราสังคมศาสตร์

และมนุษยศาสตร์.

ชัยอนันต์ สมุทวณิช และ ชัตติยา วรรณสูตร. (๒๕๑๘). *เอกสารการเมืองการปกครองไทย พ.ศ. ๒๔๑๗ - ๒๔๗๗.*

กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.

นครินทร์ เมฆไตรรัตน์. (๒๕๓๕). *การปฏิวัติสยาม พ.ศ. ๒๔๗๕.* พิมพ์ครั้งที่ ๑.กรุงเทพฯ: มูลนิธิโครงการตำรา

สังคม ศาสตร์และมนุษยศาสตร์.

บรรเจิด อินทุอรรงค์. (๒๕๓๖). *ประมวลพระบรมราชาบาทและพระราชดำรัสในพระบาทสมเด็จพระปกเกล้า*

เจ้าอยู่หัว. กรุงเทพฯ : วัชรินทร์การพิมพ์.

บัทสัน, เบนจามิน เอ. (๒๕๔๓). *อวสานสมบูรณาญาสิทธิราชย์สยาม.* กาญจนี ละอองศรีและยุพา ชุมจันทร์

บรรณาธิการ แปล กรุงเทพฯ : มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.

ประกาศ วัชรารณณ์. (๒๕๓๗). *นักเขียน นักหนังสือพิมพ์.* กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ดอกหญ้า.

- ปิยนาด บุนนาค, อนุรักษ์ บุนนาค และ นวลมรกต ทวีทอง (๒๕๕๓). *พระมหากษัตริย์กับการสื่อสารโทรคมนาคม (รายงานวิจัย)* กรุงเทพฯ : คณะกรรมการกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ. *พรภิรมณ์ เอี่ยมธรรม*. (๒๕๒๐). *บทบาททางการเมืองของหนังสือพิมพ์ไทย (๒๔๗๕-๒๔๘๘) ตั้งแต่การเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. ๒๔๗๕ - สิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่ ๒*. (กรุงเทพฯ : โครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ สมาคมสังคมศาสตร์, ไทยวัฒนาพานิช.
- พรทิพย์ ดีสมโชค. (๒๕๕๓). *แนวความคิดและวิธีการสื่อสารการเมืองในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ระหว่าง พ.ศ. ๒๔๖๘-๒๔๗๗*. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช วิทยาลัยฯ จรูญโรจน์. (๒๕๔๘). *แนวพระราชดำริทางการเมืองของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว*. กรุงเทพฯ : สถาบันพระปกเกล้าจัดพิมพ์.
- อัจฉราพร กุมพิสมัย. (๒๕๓๒). *รายงานวิจัยเรื่อง ปัญหาภายในสังคมไทยก่อนการปฏิวัติ ๒๔๗๕ ภาพสะท้อน จากเอกสารและงานเขียนทางหนังสือพิมพ์*. กรุงเทพฯ : สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- อรรถจักร สัตยานุรักษ์. (๒๕๔๑). *การเปลี่ยนแปลงโลกทัศน์ของชนชั้นผู้นำไทยตั้งแต่รัชกาลที่ ๔ ถึงพุทธศักราช ๒๔๗๕*. พิมพ์ครั้งที่ ๒ กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุกัญญา ติระวนิช. (๒๕๒๐). *ประวัติการหนังสือพิมพ์ในประเทศไทยภายใต้ระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ (๒๓๒๕-๒๔๗๕)* กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.
- สุกัญญา สุตบรรทัด. (๒๕๔๔). *ประวัติการช่วงชิงสิทธิอำนาจทางข่าวสารผ่านหนังสือพิมพ์*. กรุงเทพฯ : สภาวิจัยแห่งชาติ.
- เหรียญ ศรีจันทร์ (ร.ท.) เนตร พูนวิวัฒน์ (ร.ต.). (๒๕๑๙). *กบฏ ร.ศ. ๑๓๐*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์คัมภีร์.
- Christ Baker and Pasuk Phongpaichit (2006) *A History of Thailand*. Cambridge, University.

กระบวนการจัดการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เป็นการทั่วไป ปี พ.ศ. ๒๕๖๖*

กานต์ วรฉัตร**

บทนำ

การเลือกตั้ง ถือว่าเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่ขาดเสียไม่ได้ในการปกครองระบอบประชาธิปไตย เพราะการเลือกตั้งเป็นเครื่องมือที่แสดงให้เห็นว่าอำนาจอธิปไตยนั้นเป็นของประชาชน และประชาชนเป็นผู้ใช้อำนาจนั้นผ่านทางผู้แทนของตนในการปกครองประเทศ การเลือกตั้งจึงเป็นสิ่งที่ชี้ให้เห็นว่าประเทศนั้นปกครองโดยประชาชน (วิสุทธิ โปธิแทน, ๒๕๕๐)

* ข้อเขียนและความเห็นของผู้เขียน ไม่ผูกพันกับคณะกรรมการการเลือกตั้งและสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง

** ผู้ตรวจการเลือกตั้ง (อดีตผู้อำนวยการการเลือกตั้งประจำจังหวัดพังงา และสมุทรสาคร) : ร.ป.ม. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

กว่า ๙๐ ปีของประชาธิปไตยไทยที่เริ่มก้าวแรกเมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕ ประเทศไทย ล้มลุกคลุกคลานมาโดยตลอด ส่วนหนึ่งของสภาพปัญหาที่เป็นที่วิพากษ์วิจารณ์กันมากคือ ความไม่ลงตัวของ ระบบการเลือกตั้งที่เหมาะสมกับประเทศไทย ซึ่งเป็นกติกาสำคัญของระบอบประชาธิปไตยที่ส่งผลต่อการ กำหนดว่าสังคมจะได้ผู้แทนแบบใด ระบบการเลือกตั้งของไทยจึงถูกปรับเปลี่ยนด้วยการแก้ไขรัฐธรรมนูญ หลายครั้ง โดยมุ่งหวังที่จะแก้ไขปัญหาบ้านเมืองและเห็นว่าระบบที่คิดขึ้นมาเหมาะสมกับสังคมในช่วง เวลานั้น

การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นการเลือกตั้งทั่วไปที่จัดขึ้นในวันอาทิตย์ที่ ๑๔ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๖๖ นี้ก็เช่นเดียวกัน เป็นผลมาจากพระราชกฤษฎีกายุบสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. ๒๕๖๖ เพื่อจัดให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรใหม่เป็นการเลือกตั้งทั่วไป และเป็นการเลือกตั้งใหม่ตาม บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๖๐ ที่แก้ไขเพิ่มเติมเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๖๔ ให้ สภาผู้แทนราษฎรประกอบด้วยสมาชิกจำนวน ๕๐๐ คน โดยเพิ่มจำนวนสมาชิกซึ่งมาจากการเลือกตั้งแบบ แบ่งเขตเลือกตั้ง (One Man One Vote) จาก ๓๕๐ คน เป็น ๔๐๐ คน และลดจำนวนสมาชิกซึ่งมาจากบัญชี รายชื่อของพรรคการเมืองจาก ๑๕๐ คน เป็นสมาชิกซึ่งมาจากการเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อ (Party List) ๑๐๐ คน

การเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ทำให้ระบบการเลือกตั้งเปลี่ยนจาก “ระบบจัดสรรปันส่วน ผสม” (Mixed Member Apportionment System: MMA) ที่ใช้ในการเลือกตั้งเมื่อวันที่ ๒๔ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๖๒ ผู้มีสิทธิเลือกตั้งทุกคนมีคะแนนเสียงเพียง ๑ คะแนน ใช้บัตรเลือกตั้งใบเดียวเลือกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร แบบแบ่งเขตและเลือกพรรคการเมืองพร้อมกัน แล้วนำคะแนนของแต่ละพรรคได้รับมาคำนวณจำนวนสมาชิก สภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อตามสัดส่วนที่แต่ละพรรคพึงมีในสภา เปลี่ยนเป็นการเลือกตั้ง “ระบบ คู่ขนาน” (Parallel System: PS) ซึ่งเป็นการเลือกตั้งแบบผสม (Mixed Systems) รูปแบบหนึ่งที่ผู้มีสิทธิ เลือกตั้งลงคะแนนผ่านระบบที่ต่างกัน ๒ ระบบที่แยกอิสระจากกัน การจัดสรรที่นั่งไม่ขึ้นต่อกัน ใช้บัตรเลือกตั้ง ๒ ใบ (แบบละ ๑ ใบ) คือ ระบบเสียงข้างมาก (Majority Systems) ใช้ในการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง ที่มีผู้แทนราษฎรได้เขตละ ๑ คน (Single-Member District) หรือที่เรียกว่า “เขตเดียวเบอร์เดียว” ระบบนี้ ผู้ที่ได้คะแนนสูงสุดจะชนะการเลือกตั้ง (First-Past-The-Post: FPTP) เป็นระบบการเลือกตั้งที่เรียบง่าย ต่อความเข้าใจและสะดวกต่อการจัดการเลือกตั้งและการคิดคะแนนเสียง เพราะหากรายใดได้คะแนนสูงสุด มากกว่าผู้สมัครคนอื่น ผู้สมัครรายนั้นก็จะชนะการเลือกตั้งและได้รับเลือก และอีกระบบหนึ่ง คือ ระบบ เลือกตั้งแบบสัดส่วน (List Proportional Representation-List PR) ที่ผู้มีสิทธิเลือกตั้งจะลงคะแนนให้ กับพรรคการเมือง เพื่อเลือกผู้สมัครจากบัญชีรายชื่อ แล้วนำผลคะแนนเสียงที่ทุกพรรคได้รับมาคำนวณเพื่อ หาสัดส่วนที่นั่งในสภาที่แต่ละพรรคจะได้รับ ผู้สมัครจะได้รับเลือกตั้งตามลำดับที่ระบุไว้ในบัญชีรายชื่อ ของพรรค (Party List) โดยไม่มีการชดเชยความไม่เป็นสัดส่วนของการเลือกตั้งแบบเสียงข้างมากและไม่มี การนำผลคะแนนจากแบบแบ่งเขตมาคิดคำนวณด้วย (Reynolds, Reilly & Ellis, 2005)

“

การที่จะทำให้ประชาชนเลื่อมใสศรัทธา
และมีทัศนคติในเชิงบวกในกระบวนการจัดการเลือกตั้ง
ได้นั้น **กระบวนการจัดการเลือกตั้งต้องเป็น**
ไปอย่างสุจริต เทียบธรรม ไม่ซับซ้อนและสร้าง
ความสับสนให้กับประชาชน...

”

การเปลี่ยนแปลงระบบการเลือกตั้งดังกล่าว ทำให้คณะกรรมการการเลือกตั้งและสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งต้องปรับกระบวนการจัดการเลือกตั้งใหม่ให้สอดคล้องกับการแก้ไขของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย บทความนี้ผู้เขียนมุ่งเน้นการนำเสนอถึงกระบวนการจัดการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นการทั่วไปที่จัดให้มีขึ้นในวันอาทิตย์ที่ ๑๔ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๖๖

แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการเลือกตั้ง

แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการเลือกตั้งที่ได้รับการยอมรับและยึดถือเป็นสากล คือ แนวคิดตามข้อ ๒๑ ของปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนขององค์การสหประชาชาติ ค.ศ.๑๙๔๘ ที่ประเทศต่าง ๆ ๔๘ ประเทศทั่วโลกต่างรับรองและวางรากฐานไว้ร่วมกัน เพื่อให้ทุกคนมีสิทธิที่จะมีส่วนร่วมในการปกครองประเทศของตนโดยตรง หรือผ่านผู้แทนซึ่งได้รับเลือกตั้งโดยอิสระ (Freely) เจตจำนงของประชาชนจะต้องเป็นพื้นฐานแห่งอำนาจการปกครองในการแสดงออกทางการเลือกตั้งตามกำหนดเวลา (Periodic election) อย่างแท้จริง (Genuine election) และเป็นการออกเสียงอย่างทั่วถึง (Universal suffrage) เสมอภาค (Equal suffrage) และต้องเป็นการลงคะแนนลับ (Secret vote) หรือวิธีการลงคะแนนโดยอิสระทำนองเดียวกัน (กระทรวงการต่างประเทศ, ๒๕๕๑)

แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการเลือกตั้งดังกล่าว ทำให้เห็นถึงหลักการพื้นฐานที่สำคัญของกระบวนการจัดการเลือกตั้ง ๖ ประการ คือ

ประการแรก หลักการเลือกตั้งอย่างอิสระ (Freely) ในการใช้ดุลยพินิจที่จะเลือกหรือไม่เลือกปราศจากการบังคับ ใช้อิทธิพล ช่มชู้ คุกคาม ที่ทำให้ต้องฝืนความรู้สึกในการเลือกหรือไม่เลือกผู้ใด

ประการที่สอง หลักการลงคะแนนลับ (Secret vote) ที่ไม่มีผู้ใดนอกจากตนเองทราบว่าจะลงคะแนนเสียงให้แก่ใคร และไม่จำเป็นต้องบอกให้ผู้ใดทราบ

ประการที่สาม หลักการเลือกตั้งที่สุจริต เทียบธรรม อย่างแท้จริง (Genuine election) ปราศจากการทุจริตและครอบงำ เพื่อให้ผลการเลือกตั้งสะท้อนเจตนารมณ์ที่แท้จริงของประชาชน

ประการที่สี่ หลักการเลือกตั้งที่เป็นไปตามกำหนดระยะเวลา (Periodic election) ที่แน่นอน ชัดเจน เพื่อให้มีให้บุคคลนั้นอยู่ในตำแหน่งนานจนเกินไป ต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนสามารถเลือกได้ว่า จะเอา คนเดิมหรือคนใหม่

ประการที่ห้า หลักการเลือกตั้งที่เป็นไปอย่างเสมอภาค (Equal suffrage) เท่าเทียมกัน ทางการเมือง ทุกคนมีสิทธิลงคะแนนเสียงเท่ากัน และคะแนนเสียงทุกเสียงมีน้ำหนักเท่ากัน

ประการสุดท้าย หลักการการเลือกตั้งที่ต้องเป็นไปอย่างทั่วถึง (Universal suffrage) เป็นสิทธิ ทางการเมืองที่สงวนไว้สำหรับพลเมืองให้สามารถใช้สิทธิเลือกตั้งได้อย่างทั่วถึง ไม่มีการกีดกันในเรื่องเพศ ภาษา ศาสนา การศึกษา อาชีพ ฐานะทางเศรษฐกิจและสังคม เว้นแต่การจำกัดสิทธิในบางเรื่อง เช่น อายุ สัญชาติ ถิ่นที่อยู่ และลักษณะต้องห้ามบางประการ เช่น นักบวช ผู้ถูกคุมขัง หรือคนวิกลจริต เป็นต้น (วิสุทธิ โปธิแค้น, ๒๕๕๐)

กระบวนการจัดการเลือกตั้ง

กระบวนการจัดการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สามารถแบ่งขั้นตอนที่สำคัญได้ ๕ ขั้นตอน คือ

ขั้นตอนที่ ๑ การเตรียมการก่อนมีพระราชกฤษฎีกา

ด้วยอายุของสภาผู้แทนราษฎรจะสิ้นสุดลง ในวันที่ ๒๓ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๖๖ ตามมาตรา ๑๐๒ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๖๐ และจะมีการยุบสภาผู้แทนราษฎรเพื่อจัดให้มีการเลือกตั้ง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรใหม่เป็นการเลือกตั้งทั่วไป คณะกรรมการการเลือกตั้งจึงเตรียมความพร้อม ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นการเลือกตั้งทั่วไปที่จะมีขึ้นในประเด็นที่สำคัญต่าง ๆ ดังนี้

๑.๑ การแก้ไขระเบียบกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

ภายหลังการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับที่ ๑) พ.ศ. ๒๕๖๔ ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จำนวนบัตรเลือกตั้ง และการคำนวณสัดส่วนผู้สมัคร รับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อของแต่ละพรรคการเมือง จึงได้มีการแก้ไขเพิ่มเติม ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๖๖ โดยปรับเปลี่ยนหลักเกณฑ์ วิธีการ เงื่อนไขการสมัคร การออกเสียงลงคะแนน การนับคะแนน การรวมคะแนน การประกาศผลการเลือกตั้ง และแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๖๖ ที่เกี่ยวกับการส่งผู้สมัคร การสรรหาผู้สมัครรับเลือกตั้ง เพื่อให้สอดคล้องกับ บทบัญญัติในรัฐธรรมนูญ

คณะกรรมการการเลือกตั้งได้แก้ไขระเบียบต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ระเบียบคณะกรรมการ การเลือกตั้งว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. ๒๕๖๖ ระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้ง

ว่าด้วยพรรคการเมือง (ฉบับที่ ๓) พ.ศ. ๒๕๖๖ ระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการสืบสวน การไต่สวนและการวินิจฉัยชี้ขาด (ฉบับที่ ๓) พ.ศ. ๒๕๖๖ ระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการรวบรวมข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานของนายทะเบียนพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๖๖ ระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการสนับสนุนโฆษณาหาเสียงเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทน ราษฎร (ฉบับที่ ๓) พ.ศ. ๒๕๖๖ ระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการตรวจสอบ รายการค่าใช้จ่ายในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. ๒๕๖๖ ระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้ง ว่าด้วยแบบบัญชีรายรับและรายจ่ายในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. ๒๕๖๖ ระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรนอกราชอาณาจักร พ.ศ. ๒๕๖๖

๑.๒ จำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งและเขตเลือกตั้งแต่ละจังหวัด

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๑) พ.ศ. ๒๕๖๔ ได้แก้ไขมาตรา ๘๖ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๖๐ กำหนดให้จำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่แต่ละ จังหวัดจะพึงมีและการแบ่งเขตเลือกตั้ง ให้ใช้จำนวนราษฎรทั้งประเทศตามหลักฐานการทะเบียนราษฎร ที่ประกาศในปีสุดท้ายก่อนปีที่มีการเลือกตั้ง เฉลี่ยด้วยจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ๔๐๐ คน จำนวน ที่ได้รับให้ถือว่าเป็นจำนวนราษฎรต่อสมาชิก ๑ คน

คณะกรรมการการเลือกตั้งได้นำจำนวนราษฎรทั่วราชอาณาจักร ตามหลักฐานการ ทะเบียนราษฎร เมื่อวันที่ ๓๑ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๖๕ ซึ่งประกาศในปีสุดท้ายก่อนปีที่มีการเลือกตั้ง จำนวน ๖๖,๐๙๐,๔๗๕ คน (ซึ่งรวมผู้ที่ไม่ได้สัญชาติไทย ๙๘๓,๙๙๔ คน) (สำนักทะเบียนกลาง, ๒๕๖๖) มาใช้ในการ คำนวณจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งที่แต่ละจังหวัดจะพึงมีและจำนวนเขตเลือกตั้ง แต่ได้รับการโต้แย้งและขอให้คณะกรรมการการเลือกตั้งส่งเรื่องให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัย ซึ่งศาล รัฐธรรมนูญมีมติเป็นเอกฉันท์ว่าการกำหนดจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งที่แต่ละ จังหวัดจะพึงมีตามรัฐธรรมนูญที่กำหนดให้ใช้จำนวนราษฎรทั้งประเทศตามหลักฐานการทะเบียนราษฎร ที่ประกาศในปีสุดท้ายก่อนปีที่มีการเลือกตั้งนั้น คำว่า “ราษฎร” ไม่ได้หมายความรวมถึงผู้ไม่ได้สัญชาติไทย โดยคำวินิจฉัยนี้ไม่มีผลย้อนหลังไปถึงการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรครั้งที่ผ่านมา (สำนักงานศาล รัฐธรรมนูญ, ๒๕๖๖)

คณะกรรมการการเลือกตั้งได้แก้ไขโดยนำจำนวนราษฎรเฉพาะผู้ที่มีสัญชาติไทย ทั่วประเทศ ณ วันที่ ๓๑ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๖๕ จำนวน ๖๕,๑๐๖,๔๘๑ คน (สำนักทะเบียนกลาง, ๒๕๖๖) มาใช้ในการ คำนวณจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งที่แต่ละจังหวัดจะพึงมีและจำนวนเขตเลือกตั้ง ได้จำนวนราษฎรโดยเฉลี่ย ๑๖๒,๗๖๖ คน ต่อสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ๑ คน (คณะกรรมการการเลือกตั้ง, ๒๕๖๖) ภายหลังจากที่ได้จำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งที่แต่ละจังหวัดจะพึงมีและ จำนวนเขตเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งของแต่ละจังหวัดแล้ว ผู้อำนวยการการเลือกตั้งประจำจังหวัดได้ ประกาศรูปแบบการแบ่งเขตเลือกตั้งอย่างน้อย ๓ รูปแบบ เพื่อรับฟังความคิดเห็นของพรรคการเมืองและ ประชาชนในจังหวัดเป็นเวลา ๑๐ วัน โดยคำนึงผลต่างของจำนวนราษฎรแต่ละเขตเลือกตั้งไม่เกินร้อยละ ๑๐

ของจำนวนเฉลี่ยต่อสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ๑ คน ในจังหวัดนั้น แล้วสรุปความเห็นและข้อเสนอแนะต่อ คณะกรรมการการเลือกตั้งเพื่อพิจารณา

ขณะเดียวกันก็มีการวิพากษ์วิจารณ์การแบ่งเขตเลือกตั้งว่ามีความผิดปกติ ทำให้เกิดความได้เปรียบหรือเสียเปรียบทางการเมืองว่า ไม่ได้ยึดโยงกับสภาพแวดล้อมจริงหรือความสัมพันธ์ของผู้สมัครกับประชาชนในพื้นที่ (วันวิชาติ บุญโปร่ง, ๒๕๖๖) ที่เรียกว่า “การแบ่งเขตเลือกตั้งที่ไม่เป็นธรรม” (Gerrymandering) เป็นการแบ่งเขตที่ทำให้ผู้สมัครบางคนหรือพรรคบางพรรคได้เปรียบมีคะแนนเสียงเพิ่มหรือเสียเปรียบถูกตัดทอนฐานคะแนนเสียงที่มีอยู่เดิม โดยไม่ได้คำนึงถึงความสมเหตุสมผลทางภูมิศาสตร์และประชากร (SALEM, 1813) จนทำให้มีการยื่นคำฟ้องต่อศาลปกครองสูงสุดเพื่อให้เพิกถอนประกาศการแบ่งเขตเลือกตั้งใน ๓ จังหวัด คือ กรุงเทพมหานคร จังหวัดสุโขทัย และจังหวัดสกลนคร (ไทยพีบีเอส ข่าวออนไลน์, ๒๕๖๖)

๑.๓ การกำหนดจำนวนเงินค่าใช้จ่ายในการเลือกตั้ง

คณะกรรมการการเลือกตั้งประกาศกำหนดจำนวนเงินค่าใช้จ่ายในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. ๒๕๖๖ ในกรณีที่เป็นการเลือกตั้งทั่วไปอันเนื่องมาจากการครบอายุของสภาผู้แทนราษฎร ให้คำนวณค่าใช้จ่ายตั้งแต่ ๑๘๐ วันก่อนวันที่คณะกรรมการการเลือกตั้งประกาศให้มีการเลือกตั้ง จนถึงวันเลือกตั้ง โดยผู้สมัครแบบแบ่งเขตเลือกตั้งแต่ละคนใช้จ่ายได้ไม่เกิน ๗,๐๐๐,๐๐๐ บาท ส่วนพรรคการเมืองที่ส่งผู้สมัครแบบบัญชีรายชื่อใช้จ่ายได้ไม่เกิน ๑๖๓,๐๐๐,๐๐๐ บาท แต่ถ้าเป็นกรณีการเลือกตั้งทั่วไปอันเนื่องมาจากการยุบสภา ค่าใช้จ่ายตั้งแต่วันที่ยุบสภาจนถึงวันเลือกตั้ง ผู้สมัครแบบแบ่งเขตเลือกตั้งแต่ละคนใช้จ่ายได้ไม่เกิน ๑,๙๐๐,๐๐๐ บาท ส่วนพรรคการเมืองที่ส่งผู้สมัครแบบบัญชีรายชื่อใช้จ่ายได้ไม่เกิน ๔๔,๐๐๐,๐๐๐ บาท

๑.๔ การประชุมสมาชิกพรรคการเมืองเพื่อสรรหาผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

คณะกรรมการการเลือกตั้งประกาศให้พรรคการเมืองที่จะส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งในจังหวัดใด ต้องมีสาขาพรรคหรือตัวแทนพรรคประจำจังหวัดในจังหวัดนั้น ส่วนการส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อ ให้พรรคการเมืองจัดทำบัญชีรายชื่อส่งให้สาขาพรรคหรือตัวแทนพรรคประจำจังหวัด โดยคำนึงถึงผู้สมัครจากภูมิภาคต่าง ๆ และความเท่าเทียมกันระหว่างชายและหญิง แล้วให้สาขาพรรคจัดประชุมสมาชิกพรรคในจังหวัดนั้น โดยต้องมีสมาชิกพรรคในจังหวัดมาประชุมไม่น้อยกว่า ๑๐๐ คน แต่ถ้าเป็นตัวแทนพรรคการเมืองประจำจังหวัดจัดประชุมสมาชิกพรรคในจังหวัดต้องมีสมาชิกพรรคในจังหวัดมาประชุมไม่น้อยกว่า ๕๐ คน เพื่อรับฟังความคิดเห็นและพิจารณาให้ความเห็นชอบรายชื่อผู้สมัครรับเลือกตั้ง

๑.๕ การกำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการปิดประกาศและติดแผ่นป้ายหาเสียง

คณะกรรมการการเลือกตั้งประกาศกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการจัดทำสถานที่ปิดประกาศเกี่ยวกับการเลือกตั้งและสถานที่ติดแผ่นป้ายเกี่ยวกับการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร โดยประกาศ

ให้ทำเป็นแนวตั้ง กว้างไม่เกิน ๓๐ เซนติเมตร สูงไม่เกิน ๔๒ เซนติเมตร ผู้สมัครจัดทำได้ไม่เกิน ๒ เท่าของจำนวนหน่วยเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งนั้น พรรคการเมืองจัดทำได้ไม่เกิน ๒ เท่าของจำนวนหน่วยเลือกตั้งในจังหวัด ปิดประกาศได้สถานที่ละ ๑ แผ่น ส่วนแผ่นป้ายหาเสียง กว้างไม่เกิน ๑๓๐ เซนติเมตร ยาวไม่เกิน ๒๔๕ เซนติเมตร ผู้สมัครจัดทำได้ไม่เกิน ๒ เท่าของจำนวนหน่วยเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งนั้น พรรคการเมืองจัดทำได้ไม่เกิน ๑ เท่าของจำนวนหน่วยเลือกตั้งในจังหวัดนั้น โดยการปิดประกาศหรือติดแผ่นป้ายหาเสียงต้องปิด ณ สถานที่ที่กำหนด ไม่ปิดทับซ้อนกับผู้สมัครหรือพรรคการเมืองอื่น ส่วนการติดตั้งแผ่นป้าย ณ ที่ทำการพรรค หรือสาขาพรรค หรือตัวแทนพรรคการเมืองประจำจังหวัด หรือศูนย์อำนวยการเลือกตั้งติดได้เขตเลือกตั้งละ ๑ แผ่น กว้างไม่เกิน ๔๐๐ เซนติเมตร ยาวไม่เกิน ๗๕๐ เซนติเมตร

๑.๖ คณะกรรมการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้งและผู้อำนวยการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้ง

ผู้อำนวยการการเลือกตั้งประจำจังหวัดรับสมัครบุคคลเข้ารับการสรรหาเป็นคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้งและผู้อำนวยการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้ง ระหว่างวันที่ ๖ - ๑๐ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๖ เพื่อเป็นการเตรียมการให้ได้มาซึ่งรายชื่อบุคคลที่จะเสนอให้คณะกรรมการการเลือกตั้งพิจารณาแต่งตั้งให้ปฏิบัติหน้าที่ภายหลังจากมีพระราชกฤษฎีกาให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

ขั้นตอนที่ ๒ การดำเนินการภายหลังมีพระราชกฤษฎีกายุบสภาผู้แทนราษฎร

๒.๑ การกำหนดวันเลือกตั้ง วันรับสมัคร และการสมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ภายหลังมีพระราชกฤษฎีกายุบสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. ๒๕๖๖ ให้ยุบสภาผู้แทนราษฎร เพื่อให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรใหม่เป็นการเลือกตั้งทั่วไป ในวันที่คณะกรรมการการเลือกตั้งประกาศกำหนดซึ่งต้องไม่น้อยกว่า ๔๕ วัน แต่ไม่เกิน ๖๐ วัน นับแต่วันที่พระราชกฤษฎีกานี้ใช้บังคับ (วันที่ ๒๐ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๖๖) คณะกรรมการการเลือกตั้งได้ประกาศกำหนดให้วันที่ ๑๔ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๖๖ เป็นวันเลือกตั้งและให้วันที่ ๓ - ๗ เมษายน พ.ศ. ๒๕๖๖ เป็นวันรับสมัครรับเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง ณ สถานที่ที่ผู้อำนวยการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้งกำหนด และให้วันที่ ๔ - ๗ เมษายน พ.ศ. ๒๕๖๖ เป็นวันรับสมัครรับเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อและแจ้งรายชื่อบุคคลที่พรรคการเมืองมีมติจะเสนอสภาผู้แทนราษฎรเพื่อพิจารณาให้ความเห็นชอบแต่งตั้งเป็นนายกรัฐมนตรี ณ ศาลาว่าการกรุงเทพมหานคร

๒.๒ จำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เขตเลือกตั้ง และท้องที่ที่เป็นเขตเลือกตั้ง

คณะกรรมการการเลือกตั้งประกาศจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งที่แต่ละจังหวัดจะมี และจำนวนเขตเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งของแต่ละจังหวัด และท้องที่ที่ประกอบเป็นเขตเลือกตั้ง โดยใช้จำนวนราษฎรทั่วราชอาณาจักร ณ วันที่ ๓๑ ธันวาคม ๒๕๖๕ จำนวน ๖๕,๑๐๖,๔๘๑ คน จำนวนราษฎรโดยเฉลี่ย ๑๖๒,๗๖๖ คน ต่อสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ๑ คน และเมื่อแบ่งเขตเลือกตั้งเป็น ๔๐๐ เขตเลือกตั้งแล้ว กรุงเทพมหานครมีจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบ

แบ่งเขตเลือกตั้งมากที่สุด ๓๓ คน รองลงมาคือ จังหวัดนครราชสีมา ๑๖ คน ส่วนจังหวัดที่มีจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งน้อยที่สุด มี ๔ จังหวัด คือ จังหวัดตราด จังหวัดระนอง จังหวัดสมุทรสงครามและจังหวัดสิงห์บุรี

๒.๓ เจ้าพนักงานผู้ดำเนินการเลือกตั้งและผู้สังเกตการณ์

(๑) คณะกรรมการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้ง

คณะกรรมการการเลือกตั้งแต่งตั้งคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้งเขตละ ๓ คน ให้มีหน้าที่รับผิดชอบการจัดการเลือกตั้ง กำหนดหน่วยเลือกตั้ง ที่เลือกตั้ง ที่เลือกตั้งกลาง ที่นับคะแนน การทำบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้ง การเพิ่มชื่อ-ถอนชื่อ กำกับดูแลการลงคะแนน การนับคะแนน การประกาศผลนับคะแนน การแต่งตั้งผู้ช่วยเหลือในการปฏิบัติงาน แต่งตั้งคณะกรรมการประจำหน่วยเลือกตั้ง คณะกรรมการประจำที่เลือกตั้งกลาง คณะกรรมการนับคะแนนบัตรเลือกตั้ง และเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัย รับหนังสือขอแต่งตั้งผู้แทนพรรคการเมืองประจำที่เลือกตั้ง ที่เลือกตั้งกลางหรือสถานที่นับคะแนน และมีอำนาจเข้าไปในที่เลือกตั้ง ที่เลือกตั้งกลาง ที่นับคะแนนบัตรเลือกตั้ง และที่รวมผลคะแนน

สำหรับการเลือกตั้งนอกราชอาณาจักรให้เอกอัครราชทูตมีหน้าที่และอำนาจเช่นเดียวกับคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้ง

(๒) ผู้อำนวยการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้ง

คณะกรรมการการเลือกตั้งแต่งตั้งผู้อำนวยการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้งเขตละ ๑ คน ให้มีหน้าที่รับผิดชอบสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขต ตรวจสอบคุณสมบัติ ลักษณะต้องห้าม ยื่นคำร้องต่อศาลฎีกา ดำเนินกิจการที่จำเป็นเกี่ยวกับการเลือกตั้ง ควบคุม กำกับ ดูแลงานของสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้ง แต่งตั้งผู้ช่วยเหลือในการปฏิบัติงาน และเป็นเลขานุการคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้ง มีอำนาจเข้าไปในที่เลือกตั้ง ที่เลือกตั้งกลาง ที่นับคะแนนและที่รวมผลคะแนน

(๓) คณะอนุกรรมการเขต

ภายใน ๓ วันนับแต่วันที่คณะกรรมการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้งได้รับการแต่งตั้ง คณะกรรมการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้งต้องแต่งตั้งคณะอนุกรรมการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้ง คณะบุคคล หรือบุคคลเพื่อทำหน้าที่ช่วยเหลือการปฏิบัติหน้าที่

(๔) ผู้ช่วยเหลือในการรับแจ้งเหตุ ณ สำนักทะเบียน

เมื่อมีพระราชกฤษฎีกาให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ให้นายทะเบียนอำเภอหรือนายทะเบียนท้องถิ่นตามกฎหมายว่าด้วยการทะเบียนราษฎรเป็นบุคคลรับแจ้งเหตุที่ไม่อาจไปใช้สิทธิเลือกตั้ง และให้นายทะเบียนอำเภอหรือนายทะเบียนท้องถิ่นแต่งตั้งผู้ช่วยเหลือเป็นบุคคลรับแจ้งเหตุสำหรับผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่ไม่อาจไปใช้สิทธิเลือกตั้งในการรับแจ้งเหตุ ณ สำนักทะเบียนอำเภอหรือนายทะเบียนท้องถิ่น

(๕) คณะกรรมการประจำหน่วยเลือกตั้ง

ก่อนวันเลือกตั้งไม่น้อยกว่า ๒๐ วัน ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้ง แต่งตั้ง ผู้มีสิทธิเลือกตั้งเป็นคณะกรรมการประจำหน่วยเลือกตั้ง จำนวน ๙ คน ประกอบด้วย ประธานกรรมการ ๑ คน และกรรมการอีก ๘ คน

(๖) คณะกรรมการประจำที่เลือกตั้งกลางในเขตเลือกตั้ง

ก่อนวันเลือกตั้งไม่น้อยกว่า ๒๐ วัน ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้ง แต่งตั้ง ผู้มีสิทธิเลือกตั้งเป็นคณะกรรมการประจำที่เลือกตั้งกลางในเขตเลือกตั้งอย่างน้อย ๑ ชุด ๆ ละ ๙ คน ประกอบด้วย ประธานกรรมการ ๑ คน และกรรมการอีก ๘ คน โดยถือเกณฑ์ผู้ลงทะเบียนทุก ๘๐๐ คน ต่อหนึ่งชุดโดยประมาณ กรณีเศษเกิน ๔๐๐ คน ให้เพิ่มคณะกรรมการได้อีกหนึ่งชุด

(๗) คณะกรรมการประจำที่เลือกตั้งกลางนอกเขตเลือกตั้ง

ก่อนวันเลือกตั้งไม่น้อยกว่า ๒๐ วัน ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้ง แต่งตั้งคณะกรรมการประจำที่เลือกตั้งกลางนอกเขตเลือกตั้งอย่างน้อย ๑ ชุด ๆ ละ ๙ คน ประกอบด้วย ประธาน ๑ คน และกรรมการอีก ๘ คน โดยถือเกณฑ์ผู้ลงทะเบียนทุก ๕๐๐ คนต่อหนึ่งชุดโดยประมาณ กรณีเศษเกิน ๒๕๐ คน ให้เพิ่มคณะกรรมการได้อีกหนึ่งชุด แล้วเฉลี่ยจำนวนผู้ลงทะเบียนให้เท่ากันหรือใกล้เคียงกัน

(๘) คณะกรรมการประจำที่เลือกตั้งกลางสำหรับคนพิการ ทูพพลภาพ ผู้สูงอายุ

กรณีผู้อำนวยการการเลือกตั้งประจำจังหวัดกำหนดที่เลือกตั้งกลางสำหรับ คนพิการ หรือ ทูพพลภาพหรือผู้สูงอายุ ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้ง แต่งตั้งคณะกรรมการ ประจำที่เลือกตั้งกลางสำหรับคนพิการหรือ ทูพพลภาพ หรือผู้สูงอายุ จำนวน ๙ คน ประกอบด้วย ประธาน ๑ คน และกรรมการอีก ๘ คน ก่อนวันเลือกตั้งไม่น้อยกว่า ๒๐ วัน

(๙) คณะกรรมการนับคะแนนบัตรเลือกตั้งในเขตเลือกตั้ง

หลังจากทราบจำนวนผู้ลงทะเบียนขอใช้สิทธิเลือกตั้งก่อนวันเลือกตั้งแล้ว ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้ง แต่งตั้งผู้มีสิทธิเลือกตั้งเป็นคณะกรรมการนับคะแนนบัตรเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งอย่างน้อย ๑ ชุด ชุดละ ๙ คน ประกอบด้วย ประธาน ๑ คนและกรรมการอีก ๘ คน ถือเกณฑ์ผู้ลงทะเบียนทุก ๘๐๐ คนต่อ ๑ ชุดโดยประมาณ กรณีมีเศษเกิน ๔๐๐ คน ให้เพิ่มคณะกรรมการ ได้อีก ๑ ชุด

(๑๐) คณะกรรมการนับคะแนนบัตรเลือกตั้งนอกเขตเลือกตั้งและนอกราชอาณาจักร

ภายหลังจากทราบจำนวนผู้ลงทะเบียนขอใช้สิทธิเลือกตั้งก่อนวันเลือกตั้งแล้ว ให้ คณะกรรมการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้ง แต่งตั้งผู้มีสิทธิเลือกตั้งเป็นคณะกรรมการนับคะแนนบัตรเลือกตั้งนอกเขตเลือกตั้งและนอกราชอาณาจักร โดยแต่งตั้งอย่างน้อย ๑ ชุด ๆ ละ ๙ คน ประกอบด้วย ประธาน ๑ คน และกรรมการอีก ๘ คน โดยถือเกณฑ์ผู้ลงทะเบียนทุก ๘๐๐ คนต่อ ๑ ชุดโดยประมาณ กรณี มีเศษเกิน ๔๐๐ คน ให้เพิ่มคณะกรรมการได้อีก ๑ ชุด ซึ่งอาจแต่งตั้งน้อยกว่า ๒๐ วันก่อนวันเลือกตั้งก็ได้

(๑๑) คณะกรรมการประจำที่เลือกตั้งนอกราชอาณาจักร

ก่อนวันลงคะแนนเลือกตั้งไม่น้อยกว่า ๑๐ วัน ให้เอกอัครราชทูตแต่งตั้งผู้มีสิทธิเลือกตั้งเป็นคณะกรรมการประจำที่เลือกตั้งอย่างน้อย ๑ ชุด ชุดละไม่น้อยกว่า ๓ คน ประกอบด้วยประธาน ๑ คน และกรรมการอีกไม่น้อยกว่า ๒ คน

(๑๒) เจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยประจำที่เลือกตั้ง

ให้ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติจัดเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยประจำที่เลือกตั้งที่เลือกตั้งกลาง และสถานที่นับคะแนนบัตรเลือกตั้ง อย่างน้อยแห่งละ ๑ คน แล้วแจ้งรายชื่อให้คณะกรรมการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้งประกาศแต่งตั้งก่อนวันเลือกตั้งไม่น้อยกว่า ๒๐ วัน กรณีเจ้าหน้าที่ตำรวจไม่เพียงพอให้ประสานกับอธิบดีกรมการปกครอง ผู้ว่าราชการจังหวัด นายอำเภอ หรือผู้บังคับบัญชาหน่วยทหารในพื้นที่ จัดให้มีเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยโดยคัดเลือกจากสมาชิกกองอาสารักษาดินแดน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สารวัตรกำนัน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน หรือกำลังทหารในพื้นที่ หากไม่สามารถดำเนินการได้ ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้งประสานไปยังหน่วยงานของรัฐในพื้นที่เพื่อแต่งตั้งเจ้าหน้าที่ของรัฐเป็นเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัย

ส่วนการเลือกตั้งนอกราชอาณาจักร ให้เอกอัครราชทูตแต่งตั้งเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยประจำที่เลือกตั้งอย่างน้อย ๑ คน ซึ่งแต่งตั้งจากเจ้าหน้าที่ของสถานเอกอัครราชทูต

(๑๓) ผู้แทนพรรคการเมืองสังเกตการณ์การออกเสียงลงคะแนนและนับคะแนน

พรรคการเมืองที่ส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งประสงค์จะส่งผู้แทนไปประจำ ณ ที่เลือกตั้งที่เลือกตั้งกลาง หรือสถานที่นับคะแนนบัตรเลือกตั้ง เพื่อสังเกตการณ์การออกเสียงลงคะแนนและการนับคะแนน ให้ยื่นหนังสือขอแต่งตั้งผู้แทนต่อคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้ง ก่อนวันเลือกตั้งไม่น้อยกว่า ๑๕ วัน โดยให้แต่งตั้งไปประจำที่เลือกตั้ง ที่เลือกตั้งกลาง หรือสถานที่นับคะแนนบัตรเลือกตั้งได้แห่งละ ๑ คน

ผู้แทนพรรคการเมืองต้องอยู่ในที่ซึ่งจัดไว้ ณ ที่เลือกตั้ง ที่เลือกตั้งกลาง หรือสถานที่นับคะแนน ซึ่งสามารถมองเห็นการปฏิบัติงานได้ แต่ห้ามมิให้กระทำหรือกล่าวโต้ตอบกรรมการประจำหน่วยเลือกตั้ง กรรมการประจำที่เลือกตั้งกลาง กรรมการนับคะแนนบัตรเลือกตั้ง หรือระหว่างกันเอง หรือบันทึกภาพการปฏิบัติหน้าที่ของกรรมการหรือการออกเสียงลงคะแนนของผู้มาใช้สิทธิเลือกตั้ง และต้องปฏิบัติตามที่กรรมการประจำหน่วยเลือกตั้ง กรรมการประจำที่เลือกตั้งกลาง หรือกรรมการนับคะแนนบัตรเลือกตั้งกำหนด หากฝ่าฝืนอาจถูกตักเตือนหรือถูกสั่งให้ออกไปจากที่เลือกตั้ง ที่เลือกตั้งกลาง หรือสถานที่นับคะแนน

(๑๔) การอบรมเจ้าพนักงานผู้ดำเนินการเลือกตั้ง

ผู้อำนวยการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้งและคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้ง จัดให้มีการอบรมเจ้าพนักงานผู้ดำเนินการเลือกตั้งให้เข้าใจบทบาทและหน้าที่ตามระเบียบกฎหมาย ก่อนวันเลือกตั้ง โดยให้สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นผู้จัดให้มีวิทยากรในการอบรม

สำหรับการเลือกตั้งนอกราชอาณาจักร ให้เอกอัครราชทูตเป็นผู้จัดให้มีการอบรมคณะกรรมการประจำที่เลือกตั้งและเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัย

๒.๔ หน่วยเลือกตั้ง ที่เลือกตั้ง ที่เลือกตั้งกลาง และสถานที่นับคะแนน

(๑) หน่วยเลือกตั้งและที่เลือกตั้ง

นายทะเบียนอำเภอหรือนายทะเบียนท้องถิ่นจัดทำร่างประกาศกำหนดหน่วยเลือกตั้งและที่เลือกตั้ง ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้งพิจารณาประกาศก่อนวันเลือกตั้งไม่น้อยกว่า ๒๕ วัน โดยใช้เขตหมู่บ้านเป็นเขตหน่วยเลือกตั้ง เว้นแต่กรณีผู้มีสิทธิเลือกตั้งน้อยจะรวมหมู่บ้านที่อยู่ติดกันตั้งแต่ ๒ หมู่บ้านขึ้นไปเป็นหน่วยเลือกตั้งเดียวกันก็ได้ สำหรับในเขตเทศบาล เขตกรุงเทพมหานคร ให้ใช้เขตชุมชน และใช้เกณฑ์จำนวนผู้มีสิทธิเลือกตั้งหน่วยละ ๑,๐๐๐ คนเป็นประมาณ ถ้าเห็นว่าไม่สะดวกหรือไม่ปลอดภัยในการไปลงคะแนน อาจกำหนดจำนวนมากกว่า หรือกำหนดหน่วยเลือกตั้งเพิ่มโดยให้จำนวนผู้มีสิทธิเลือกตั้งน้อยกว่าก็ได้ และที่เลือกตั้งต้องเป็นสถานที่ที่เข้าออกได้สะดวกเพื่อการลงคะแนนเหมาะสม ขนาดพอสมควร ตั้งอยู่ในย่านกลางของหน่วยเลือกตั้ง มีป้ายหรือเครื่องหมายแสดงขอบเขตบริเวณที่เลือกตั้ง

(๒) ที่เลือกตั้งกลางในเขตเลือกตั้ง

ก่อนวันเลือกตั้งไม่น้อยกว่า ๓๐ วัน คณะกรรมการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้ง ประกาศกำหนดที่เลือกตั้งกลางในเขตเลือกตั้ง อย่างน้อยเขตละ ๑ แห่ง สำหรับผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่ประสงค์จะใช้สิทธิเลือกตั้งก่อนวันเลือกตั้งในเขตเลือกตั้ง ที่ได้รับคำสั่งจากราชการให้ไปปฏิบัติหน้าที่นอกเขตเลือกตั้ง ที่ตนมีสิทธิเลือกตั้ง หรือผู้มีสิทธิเลือกตั้งซึ่งอยู่นอกเขตเลือกตั้งที่ตนมีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านที่มีหลักฐานแสดงว่าในวันเลือกตั้งตนมีหน้าที่จะต้องไปปฏิบัติหน้าที่ ณ ที่อื่นใดนอกเขตเลือกตั้งที่ตนมีสิทธิเลือกตั้ง จนไม่สามารถใช้สิทธิเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งที่ตนมีสิทธิเลือกตั้งได้

(๓) ที่เลือกตั้งกลางนอกเขตเลือกตั้ง

ก่อนวันเลือกตั้งไม่น้อยกว่า ๓๐ วัน คณะกรรมการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้ง ประกาศกำหนดที่เลือกตั้งกลางนอกเขตเลือกตั้ง อย่างน้อยเขตละ ๑ แห่ง สำหรับผู้ประสงค์จะใช้สิทธิเลือกตั้งก่อนวันเลือกตั้งนอกเขตเลือกตั้ง กรณีมีชื่อในทะเบียนบ้านในเขตเลือกตั้งติดต่อกันเป็นเวลาน้อยกว่า ๙๐ วันนับถึงวันเลือกตั้งที่มีสิทธิออกเสียงลงคะแนนในเขตเลือกตั้งที่ตนมีชื่อในทะเบียนบ้านติดต่อกันครั้งสุดท้ายเป็นเวลาไม่น้อยกว่า ๙๐ วัน แต่ประสงค์จะใช้สิทธิเลือกตั้งก่อนวันเลือกตั้งนอกเขตเลือกตั้ง และรวมถึงผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่ได้รับคำสั่งจากราชการให้ไปปฏิบัติหน้าที่นอกเขตเลือกตั้งที่ตนมีสิทธิเลือกตั้ง หรือผู้มีสิทธิเลือกตั้งซึ่งอยู่นอกเขตเลือกตั้งที่ตนมีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านที่มีหลักฐานแสดงว่าในวันเลือกตั้งตนมีหน้าที่ต้องไปปฏิบัติหน้าที่นอกเขตเลือกตั้งที่ตนมีสิทธิเลือกตั้ง จนไม่สามารถใช้สิทธิเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งได้

(๔) ที่เลือกตั้งกลางสำหรับคนพิการหรือทุพพลภาพ หรือผู้สูงอายุ

ให้ผู้อำนวยการการเลือกตั้งประจำจังหวัดเป็นผู้กำหนดที่เลือกตั้งกลางเพื่ออำนวยความสะดวกสำหรับการออกเสียงลงคะแนนสำหรับคนพิการ ทุพพลภาพหรือผู้สูงอายุ เป็นกรณีพิเศษ

(๕) ที่เลือกตั้งนอกราชอาณาจักร

เอกอัครราชทูตประกาศกำหนดสถานที่เป็นที่เลือกตั้งนอกราชอาณาจักร ภายใน ๑๐ วัน นับแต่มีพระราชกฤษฎีกาให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นการเลือกตั้งทั่วไป

(๖) สถานที่นับคะแนนบัตรเลือกตั้ง

ก่อนวันเลือกตั้งไม่น้อยกว่า ๑๐ วัน ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้ง ประกาศกำหนดสถานที่นับคะแนนบัตรเลือกตั้งที่ออกเสียงลงคะแนนก่อนวันเลือกตั้ง

๒.๕ การรับสมัครรับเลือกตั้ง

(๑) การสมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

คณะกรรมการการเลือกตั้งประกาศการสมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เพื่อกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการสมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง การสมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อ และการแจ้งรายชื่อบุคคลที่พรรคการเมือง มีมติจะเสนอสภาผู้แทนราษฎรเพื่อพิจารณาให้ความเห็นชอบแต่งตั้งเป็นนายกรัฐมนตรี

(๒) การกำหนดสถานที่รับสมัครรับเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง

ภายใน ๓ วันนับแต่วันที่คณะกรรมการการเลือกตั้งได้ประกาศกำหนดวันเลือกตั้ง ผู้อำนวยการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้งต้องประกาศกำหนดสถานที่รับสมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง เพื่อให้ผู้สมัครนำหลักฐานเอกสารที่คณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนด มายื่นต่อผู้อำนวยการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้งด้วยตนเองภายในระยะเวลาและสถานที่ที่กำหนด

(๓) การจัดเตรียมสถานที่รับสมัคร

ก่อนวันรับสมัครรับเลือกตั้ง ผู้อำนวยการการเลือกตั้งประจำจังหวัดและผู้อำนวยการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้งต้องจัดเตรียมสถานที่รับสมัคร วัสดุอุปกรณ์ รวมทั้งจัดทำเครื่องหมายแสดงขอบเขตบริเวณโดยรอบที่รับสมัคร เพื่อเป็นการอำนวยความสะดวกแก่ผู้สมัคร และมีให้บุคคลที่ไม่เกี่ยวข้อง เข้าไปในบริเวณที่รับสมัคร โดยสถานที่รับสมัครควรเป็นสถานที่ที่มีขนาดกว้างขวางเพียงพอที่จะจัดเป็นสถานที่รับสมัครได้อย่างสะดวกตามขั้นตอนการรับสมัครและสามารถควบคุมดูแลรักษาความสงบเรียบร้อยได้

(๔) การรับสมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและแจ้งรายชื่อ นายกรัฐมนตรี

ผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งและแบบบัญชีรายชื่อต้องมีคุณสมบัติตามมาตรา ๔๑ และไม่มีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา ๔๒ แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. ๒๕๖๑ และได้รับการสรรหาและเห็นชอบให้เป็นผู้สมัครรับเลือกตั้ง ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดไว้ในกฎหมายพรรคการเมือง สมัครรับเลือกตั้งในนามของพรรคการเมืองได้เพียงพรรคเดียว และสมัครรับเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งหรือแบบบัญชีรายชื่อแบบใดแบบหนึ่งได้เพียงแบบเดียว และสมัครรับเลือกตั้งได้เพียงเขตเลือกตั้งเดียว

การรับสมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขต ผู้อำนวยการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้งจะตรวจสอบการลงรายการในใบสมัคร ค่าธรรมเนียมและหลักฐานว่าถูกต้องครบถ้วนหรือไม่ ถ้าไม่ถูกต้องจะคืนเอกสารทั้งหมดเพื่อให้ไปแก้ไขและนำมายื่นใหม่ แต่ถ้าครบถ้วนถูกต้องจะบันทึกการรับสมัครไว้เป็นหลักฐาน พร้อมทั้งออกใบรับใบสมัคร เรียงตามลำดับการยื่นใบสมัคร ซึ่งผู้สมัครหรือพรรคการเมืองนั้นจะถอนการสมัครหรือเปลี่ยนแปลงผู้สมัครได้เฉพาะกรณีผู้สมัครตาย ขาดคุณสมบัติ หรือมีลักษณะต้องห้าม ซึ่งต้องกระทำก่อนปิดรับสมัคร และห้ามมิให้ผู้สมัครนั้นไปยื่นใบสมัครในเขตเลือกตั้งนั้นหรือเขตเลือกตั้งอื่นอีก ส่วนหมายเลขที่จะใช้ในการออกเสียงลงคะแนน ผู้สมัครจะได้รับหมายเลขประจำตัวผู้สมัครเรียงตามลำดับเลขที่ใบรับใบสมัครรับเลือกตั้งแบบแบ่งเขต

การรับสมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อ พรรคการเมืองใดที่ส่งผู้สมัครแบบแบ่งเขตเลือกตั้งและผู้อำนวยการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้งได้ออกใบรับใบสมัครแล้ว ให้มีสิทธิส่งผู้สมัครแบบบัญชีรายชื่อได้พรรคละ ๑ บัญชี มีจำนวนไม่เกิน ๑๐๐ รายชื่อ แล้วหัวหน้าพรรคการเมืองหรือกรรมการบริหารพรรคผู้ที่ได้รับมอบหมายยื่นบัญชีรายชื่อต่อคณะกรรมการการเลือกตั้ง พร้อมเอกสารและหลักฐานประกอบการสมัครของผู้สมัครแต่ละคน หากเอกสารหลักฐานการสมัครครบถ้วนถูกต้องจะออกใบรับใบสมัครรับเลือกตั้ง เรียงตามลำดับการยื่นใบสมัคร ซึ่งลำดับเลขที่ของใบรับใบสมัครจะเป็นหมายเลขของบัญชีรายชื่อของพรรคการเมืองที่ใช้ในการออกเสียงลงคะแนนเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อ

การแจ้งรายชื่อบุคคลที่พรรคการเมืองมีมติจะเสนอสภาผู้แทนราษฎรเพื่อพิจารณาให้ความเห็นชอบแต่งตั้งเป็นนายกรัฐมนตรีนั้น พรรคการเมืองที่ได้ส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งและผู้อำนวยการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้งได้ออกใบรับใบสมัครรับเลือกตั้งแล้ว สามารถยื่นหนังสือแจ้งรายชื่อผู้ได้รับการเสนอชื่อเป็นนายกรัฐมนตรีต่อคณะกรรมการการเลือกตั้งไม่เกิน ๓ รายชื่อ

(๕) การประกาศรายชื่อผู้สมัคร

ภายใน ๗ วันนับแต่วันปิดรับสมัคร ผู้อำนวยการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้งจะประกาศรายชื่อผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง และหมายเลขประจำตัวผู้สมัครที่ใช้ในการออกเสียงลงคะแนน กรณีที่ผู้อำนวยการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้งไม่รับสมัครผู้ใดหรือไม่ประกาศรายชื่อบุคคลใดเป็นผู้สมัคร ให้บุคคลนั้นมีสิทธิยื่นคำร้องต่อศาลฎีกาภายใน ๗ วัน นับแต่วันที่ไม่รับสมัครหรือวันที่ประกาศรายชื่อผู้สมัคร ส่วนคณะกรรมการการเลือกตั้งจะประกาศรายชื่อพรรคที่ยื่นบัญชีรายชื่อผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อและหมายเลขของบัญชีรายชื่อของพรรคการเมือง และรายชื่อผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อของแต่ละพรรค

(๖) การกำหนดสถานที่ปิดประกาศและติดแผ่นป้ายหาเสียง

นายอำเภอ ผู้บริหารท้องถิ่นและหัวหน้าหน่วยงาน กำหนดสถานที่และจัดสถานที่ปิดประกาศให้แก่ผู้สมัครทุกคนในเขตเลือกตั้งและพรรคการเมืองทุกพรรค ณ ที่ว่าการอำเภอ ที่ทำการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือที่ตั้งของหน่วยงาน ส่วนการติดแผ่นป้าย ให้ผู้อำนวยการการเลือกตั้ง

ประจำจังหวัดประสานกับหัวหน้าหน่วยงานในพื้นที่กำหนดสถานที่ติดแผ่นป้าย และให้ผู้อำนวยความสะดวกเลือกตั้งประจำจังหวัดประกาศกำหนดสถานที่ติดแผ่นป้ายก่อนวันปิดรับสมัครเลือกตั้ง

สถานที่ที่จะติดแผ่นป้ายต้องเป็นพื้นที่สาธารณะที่เห็นสมควรเพื่อติดแผ่นป้ายให้พอเพียงและเท่าเทียมกันโดยคำนึงถึงความเหมาะสม ความเป็นระเบียบเรียบร้อย ความสะอาด ความปลอดภัย ความมั่นคงแข็งแรง ไม่บดบังทัศนียภาพและทัศนวิสัย ไม่ก่อให้เกิดอันตรายต่อประชาชนหรือยานพาหนะ ไม่กีดขวางทางสัญจรหรือการจราจร รวมทั้งไม่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อทรัพย์สินของทางราชการหรือทรัพย์สินของประชาชน เช่น การตอกหรือยึดแผ่นป้ายที่ทำให้ต้นไม้หรือทรัพย์สินเสียหาย

กรณีปิดประกาศหรือติดแผ่นป้ายไม่ถูกต้องให้หัวหน้าหน่วยงานมีอำนาจสั่งให้ผู้สมัครหรือพรรคการเมืองแก้ไขให้ถูกต้องภายใน ๕ วัน หากไม่แก้ไข ให้ผู้อำนวยความสะดวกเลือกตั้งประจำจังหวัดมีอำนาจริ้อถอนหรือปลดออกหรือสั่งให้หน่วยงานอื่นดำเนินการโดยคิดค่าใช้จ่ายกับผู้สมัครหรือพรรคการเมือง และรายงานให้คณะกรรมการการเลือกตั้งทราบ

๒.๖ การลงทะเบียนขอใช้สิทธิออกเสียงลงคะแนนก่อนวันเลือกตั้ง

(๑) กำหนดวันและเวลาออกเสียงลงคะแนนก่อนวันเลือกตั้ง ณ ที่เลือกตั้งกลาง

คณะกรรมการการเลือกตั้งประกาศกำหนดให้วันที่ ๗ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๖๖ ตั้งแต่เวลา ๐๘.๐๐ - ๑๗.๐๐ น. เป็นวันออกเสียงลงคะแนนก่อนวันเลือกตั้ง ณ ที่เลือกตั้งกลางในเขตเลือกตั้งที่เลือกตั้งกลางนอกเขตเลือกตั้ง และที่เลือกตั้งกลางสำหรับคนพิการหรือทุพพลภาพ หรือผู้สูงอายุ

สำหรับการเลือกตั้งนอกราชอาณาจักร ให้เอกอัครราชทูตประกาศกำหนด วัน เวลา วิธีการออกเสียงลงคะแนนและสถานที่เลือกตั้ง ภายใน ๑๐ วันนับแต่มีพระราชกฤษฎีกาให้มีการเลือกตั้งและปิดประกาศให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งทราบ โดยกำหนดวันออกเสียงลงคะแนนอย่างน้อย ๑ วัน และแต่ละประเทศจะกำหนดให้แตกต่างกันก็ได้ตามสมควร แต่วันลงคะแนนต้องก่อนวันเลือกตั้งในราชอาณาจักรไม่น้อยกว่า ๗ วัน

(๒) การลงทะเบียนใช้สิทธิออกเสียงลงคะแนนก่อนวันเลือกตั้ง

คณะกรรมการการเลือกตั้งประกาศกำหนดวัน เวลายื่นคำขอลงทะเบียนใช้สิทธิออกเสียงลงคะแนนก่อนวันเลือกตั้ง สามารถยื่นคำขอได้ ๓ วิธี คือ

วิธีแรก ยื่นคำขอลงทะเบียนต่อนายทะเบียนอำเภอหรือนายทะเบียนท้องถิ่น หรือยื่นคำขอต่อเอกอัครราชทูตหรือผู้ที่เอกอัครราชทูตมอบหมาย ตั้งแต่วันที่ ๒๕ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๖๖ ถึง ๙ เมษายน พ.ศ. ๒๕๖๖ ในวันและเวลาราชการ

วิธีที่สอง ยื่นคำขอทางไปรษณีย์ ตั้งแต่วันที่ ๒๕ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๖๖ ถึง ๙ เมษายน พ.ศ. ๒๕๖๖ ถ้าวินประทับตราไปรษณีย์เป็นสำคัญ

วิธีที่สาม เฉพาะการออกเสียงลงคะแนนก่อนวันเลือกตั้ง ณ ที่เลือกตั้งกลางนอกเขตเลือกตั้ง และการออกเสียงลงคะแนนนอกราชอาณาจักร สามารถยื่นคำขอทางเครือข่ายอินเทอร์เน็ตทางเว็บไซต์ที่คณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนดหรือทางดิจิทัลผ่านแอปพลิเคชันของกรมการ

ปกครอง (D.DOPA ปัจจุบันเปลี่ยนชื่อเป็น ThaiID) ตั้งแต่วันที่ ๒๕ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๖๖ ถึง ๙ เมษายน พ.ศ. ๒๕๖๖ ตลอด ๒๔ ชั่วโมง โดยระบบจะปิดอัตโนมัติในวันที่ ๙ เมษายน พ.ศ. ๒๕๖๖ เวลา ๒๔.๐๐ น. ตามเวลาประเทศไทย

กรณีผู้มีสิทธิเลือกตั้งได้รับคำสั่งแต่งตั้งให้เป็นเจ้าพนักงานผู้ดำเนินการเลือกตั้ง หรือให้ปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวกับการเลือกตั้ง ภายหลังสิ้นสุดเวลาลงทะเบียน หากประสงค์จะใช้สิทธิเลือกตั้ง ก่อนวันเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งหรือนอกเขตเลือกตั้ง ให้ลงทะเบียนขอใช้สิทธิลงคะแนนก่อนวันเลือกตั้ง ไม่น้อยกว่า ๑๕ วัน

ผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่ลงทะเบียนขอใช้สิทธิออกเสียงลงคะแนนก่อนวันเลือกตั้งและ นายทะเบียนอำเภอหรือนายทะเบียนท้องถิ่นตอบรับการลงทะเบียนแล้ว ให้ผู้นั้นหมดสิทธิที่จะใช้สิทธิเลือกตั้ง ณ หน่วยเลือกตั้งที่ตนมีสิทธิอยู่เดิม สำหรับการเลือกตั้งครั้งนี้ เว้นแต่ได้ยื่นคำขอยกเลิกหรือเปลี่ยนแปลง ต่อนายทะเบียนอำเภอหรือนายทะเบียนท้องถิ่นก่อนวันเลือกตั้งไม่น้อยกว่า ๓๐ วัน และทำได้เพียงครั้งเดียว

(๓) การลงทะเบียนเพื่อขอใช้สิทธิออกเสียงลงคะแนน ณ ที่เลือกตั้งกลางสำหรับ คนพิการ หรือทุพพลภาพ หรือผู้สูงอายุ ให้ผู้แทนขององค์กรหรือสมาคมที่เกี่ยวข้องยื่นคำขอลงทะเบียน ต่อผู้อำนวยการการเลือกตั้งประจำจังหวัด ที่สถานที่เลือกตั้งกลางตั้งอยู่

(๔) การลงทะเบียนเพื่อขอใช้สิทธิเลือกตั้งนอกราชอาณาจักร

ผู้มีสิทธิเลือกตั้งซึ่งมีถิ่นที่อยู่นอกราชอาณาจักรขอลงทะเบียนเพื่อใช้สิทธิเลือกตั้ง เฉพาะครั้งนี้ ณ ประเทศที่มีถิ่นที่อยู่ได้ โดยยื่นคำขอลงทะเบียนใช้สิทธิลงคะแนนนอกราชอาณาจักร ต่อเอกอัครราชทูตหรือผู้ที่เอกอัครราชทูตมอบหมาย หรือยื่นคำขอทางไปรษณีย์ หรือยื่นคำขอทางเครือข่าย อินเทอร์เน็ต ตามวันและเวลาที่คณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนด โดยให้เอกอัครราชทูตหรือผู้ที่ เอกอัครราชทูตมอบหมายมีหน้าที่รับแจ้งความประสงค์ขอลงทะเบียนใช้สิทธิลงคะแนน และการถอนชื่อ กลับมาใช้สิทธิเลือกตั้งในราชอาณาจักร

ทั้งนี้ การใช้สิทธิเลือกตั้งนอกราชอาณาจักรขึ้นอยู่กับความยินยอมของรัฐบาลต่างประเทศ ที่เกี่ยวข้อง ภายใต้หลักเกณฑ์และเงื่อนไขที่รัฐบาลต่างประเทศอาจกำหนดตามหลักอำนาจอธิปไตยเหนือดินแดน

ส่วนผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่จะเดินทางออกไปนอกราชอาณาจักรประสงค์ขอใช้สิทธิออกเสียง ลงคะแนนนอกราชอาณาจักร ให้ยื่นคำขอลงทะเบียนต่อนายทะเบียนอำเภอหรือนายทะเบียนท้องถิ่น ก่อนวันเลือกตั้งไม่น้อยกว่า ๓๐ วัน แต่ถ้าผู้มีสิทธิเลือกตั้งเดินทางกลับมาในราชอาณาจักรแล้ว และไม่ได้ แจ้งถอนชื่อต่อเอกอัครราชทูต หากประสงค์จะใช้สิทธิเลือกตั้งในราชอาณาจักร ให้แจ้งขอถอนชื่อต่อ นายทะเบียนอำเภอหรือนายทะเบียนท้องถิ่นที่ตนมีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านก่อนวันเลือกตั้งไม่น้อยกว่า ๓๐ วัน เพื่อถอนชื่อออกจากฐานข้อมูลผู้มีสิทธิเลือกตั้งนอกราชอาณาจักร

ผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่ได้แจ้งความประสงค์ขอใช้สิทธิออกเสียงลงคะแนนนอกราชอาณาจักร ก่อนวันเลือกตั้งไม่น้อยกว่า ๓๐ วัน ให้ถือว่าเป็นการแจ้งความประสงค์ขอใช้สิทธิออกเสียงลงคะแนนตาม กฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

๒.๗ ผู้มีสิทธิเลือกตั้ง

(๑) บัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้ง

นายทะเบียนอำเภอหรือนายทะเบียนท้องถิ่นจัดทำร่างประกาศบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้งพิจารณาประกาศก่อนวันเลือกตั้งไม่น้อยกว่า ๒๕ วัน โดยผู้มีสิทธิเลือกตั้งต้องมีคุณสมบัติตามมาตรา ๓๑ และไม่มีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา ๓๒ แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. ๒๕๖๑ (มีสัญชาติไทย หากแปลงสัญชาติต้องได้สัญชาติไทยมาแล้วไม่น้อยกว่า ๕ ปี อายุไม่ต่ำกว่า ๑๘ ปีในวันเลือกตั้ง มีชื่อในทะเบียนบ้านในเขตเลือกตั้งมาแล้วไม่น้อยกว่า ๙๐ วันนับถึงวันเลือกตั้ง ไม่เป็นภิกษุ สามเณร นักพรต นักบวช ไม่อยู่ระหว่างถูกเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง ไม่ต้องคุมขังอยู่โดยหมายศาลหรือคำสั่งที่ชอบด้วยกฎหมาย ไม่วิกลจริต จิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบ) แล้วให้นายทะเบียนอำเภอหรือนายทะเบียนท้องถิ่นแจ้งรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งตามบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งไปยังเจ้าบ้านก่อนวันเลือกตั้งไม่น้อยกว่า ๒๐ วัน

(๒) บัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งนอกเขต

ผู้อำนวยการทะเบียนกลางหรือผู้ที่ได้รับมอบหมาย จัดพิมพ์บัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งนอกเขตเลือกตั้ง ส่งให้คณะกรรมการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้งก่อนวันออกเสียงลงคะแนน ก่อนวันเลือกตั้งนอกเขตเลือกตั้งไม่น้อยกว่า ๑๐ วัน

(๓) บัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งนอกราชอาณาจักร

เอกอัครราชทูตหรือผู้ที่เอกอัครราชทูตมอบหมาย มีหน้าที่จัดพิมพ์บัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งสำหรับการออกเสียงลงคะแนนนอกราชอาณาจักร

(๔) การขอเพิ่มชื่อ - ขอลบชื่อ

ผู้มีสิทธิเลือกตั้งหรือเจ้าบ้านเห็นว่า ตนหรือผู้มีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านของตนไม่มีชื่อในบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งในหน่วยเลือกตั้งที่สมควรมีชื่อเป็นผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ให้นำสำเนาทะเบียนบ้าน และบัตรประจำตัวประชาชนไปยื่นคำร้องต่อนายทะเบียนอำเภอหรือนายทะเบียนท้องถิ่น ก่อนวันเลือกตั้งไม่น้อยกว่า ๑๐ วัน เมื่อนายทะเบียนพิจารณาแล้วเห็นว่าเป็นผู้มีสิทธิเลือกตั้งให้เพิ่มชื่อลงในบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้ง แต่หากเห็นว่าเป็นผู้ไม่มีสิทธิเลือกตั้ง ให้ส่งยกคำร้องพร้อมทั้งแจ้งให้ผู้ยื่นคำร้องทราบภายใน ๓ วัน

หากผู้มีสิทธิเลือกตั้งผู้ใดเห็นว่า ในบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งของหน่วยเลือกตั้งมีชื่อ ผู้ซึ่งไม่มีสิทธิเลือกตั้งปรากฏอยู่ หรือเจ้าบ้านผู้ใดเห็นว่า ในบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งปรากฏชื่อบุคคลอื่นอยู่ในทะเบียนบ้านของตนโดยที่บุคคลนั้นมีได้มีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้าน ให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งหรือเจ้าบ้านยื่นคำร้องขอลบชื่อผู้ไม่มีสิทธิเลือกตั้งดังกล่าวออกจากบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งต่อนายทะเบียนอำเภอหรือนายทะเบียนท้องถิ่น ก่อนวันเลือกตั้งไม่น้อยกว่า ๑๐ วัน เมื่อนายทะเบียนพิจารณาแล้วเห็นว่าเป็นผู้ไม่มีสิทธิเลือกตั้งหรือมิได้มีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านดังกล่าวจริง ให้ถอนชื่อผู้นั้นออกจากบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้ง

(๕) การแจ้งเหตุที่ไม่อาจไปใช้สิทธิเลือกตั้งได้

ผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่ไม่อาจไปใช้สิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้ ให้แจ้งเหตุที่ไม่อาจไปใช้สิทธิเลือกตั้งได้ตามแบบ ส.ส.๑/๘ หรือทำเป็นหนังสือระบุหมายเลขประจำตัวประชาชนและที่อยู่ตามทะเบียนบ้าน พร้อมทั้งแจ้งว่าไม่อาจไปใช้สิทธิเลือกตั้งด้วยเหตุใด ยื่นต่อนายทะเบียนอำเภอหรือนายทะเบียนท้องถิ่นที่ตนมีชื่อในทะเบียนบ้านไม่น้อยกว่า ๙๐ วันนับถึงวันเลือกตั้งด้วยตนเอง หรือทำหนังสือมอบหมายให้บุคคลอื่นไปยื่นแทน หรือจัดส่งทางไปรษณีย์ลงทะเบียน หรือแจ้งโดยวิธีการทางอิเล็กทรอนิกส์ที่คณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนด โดยต้องแจ้งภายใน ๗ วันก่อนวันเลือกตั้ง หรือภายใน ๗ วันนับแต่วันเลือกตั้ง

ผู้บังคับบัญชาตั้งแต่ชั้นผู้บังคับกองพันหรือเทียบเท่า หัวหน้าสถานพยาบาล หัวหน้าสถานสงเคราะห์ หัวหน้าสถานที่ของหน่วยงานของรัฐที่มีหน้าที่ต้องควบคุมดูแลบุคคลที่ต้องถูกควบคุมหรือดูแลและพักอาศัยในสถานที่แห่งนั้น เป็นผู้แจ้งเหตุที่ไม่อาจไปใช้สิทธิเลือกตั้งแทนผู้มีสิทธิเลือกตั้งได้

๒.๘ การจัดเตรียมหีบบัตร บัตรเลือกตั้ง และวัสดุอุปกรณ์

ผู้อำนวยการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้งจัดเตรียมหีบบัตร บัตรเลือกตั้ง บัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้ง แบบพิมพ์และอุปกรณ์ที่ใช้ในการเลือกตั้ง ส่งมอบให้คณะกรรมการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้ง

(๑) บัตรเลือกตั้ง

บัตรเลือกตั้งมี ๒ ประเภทและมีสีต่างกันอย่างชัดเจน โดยบัตรเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งใช้สำหรับการออกเสียงลงคะแนนเลือกตั้งผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นรายบุคคล ส่วนบัตรเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อใช้สำหรับการออกเสียงลงคะแนนเลือกตั้งบัญชีรายชื่อของพรรคการเมือง บัตรเลือกตั้งที่ใช้ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรนอกราชอาณาจักรให้มีลักษณะเช่นเดียวกับบัตรเลือกตั้งที่ใช้ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในราชอาณาจักร

(๒) หีบบัตรเลือกตั้ง

ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นการทั่วไปให้มีหีบบัตรเลือกตั้ง ๒ ใบ สำหรับใส่บัตรเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง ๑ ใบ และบัตรเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อ ๑ ใบ

(๓) การเก็บรักษาบัตรเลือกตั้งก่อนวันเลือกตั้ง

ระยะที่ ๑ เก็บรักษาเมื่อได้รับบัตรเลือกตั้งมาอยู่ในการครอบครอง

ระยะที่ ๒ เก็บรักษาระหว่างจัดเตรียมส่งมอบให้คณะกรรมการประจำหน่วยเลือกตั้งหรือคณะกรรมการประจำที่เลือกตั้งกลาง

ระยะที่ ๓ เก็บรักษาบัตรเลือกตั้งที่เหลือภายหลังการจัดสรรซึ่งถือว่าเป็นบัตรเลือกตั้งสำรอง ซึ่งการนำไปใช้ต้องได้รับการร้องขอจากคณะกรรมการประจำหน่วยเลือกตั้งหรือคณะกรรมการประจำที่เลือกตั้งกลางและได้รับอนุมัติจากคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้ง

คณะกรรมการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้งกำหนดสถานที่เก็บรักษาบัตรเลือกตั้งที่มีความปลอดภัยไว้เป็นการล่วงหน้า จัดให้มีเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยและมีการบันทึกเหตุการณ์ทุกช่วงเวลา

(๔) การกำหนดสถานที่เก็บรักษาหีบบัตร

คณะกรรมการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้งประกาศกำหนดสถานที่เก็บรักษาหีบบัตรเลือกตั้งที่ใช้บรรจุบัตรเลือกตั้งที่ออกเสียงลงคะแนนก่อนวันเลือกตั้งก่อนนำไปนับคะแนน ไม่น้อยกว่า ๑๐ วันนับถึงวันเลือกตั้ง โดยให้มีเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยเฝ้าดูแลจนกว่าจะมีการเบิกหีบบัตรไปนับคะแนน

(๕) การส่งมอบสิ่งของสำหรับหน่วยเลือกตั้งและที่เลือกตั้งกลาง

ก่อนวันเลือกตั้งหรือก่อนวันออกเสียงลงคะแนนก่อนวันเลือกตั้ง ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้งมอบหีบบัตร บัตรเลือกตั้ง บัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้ง วัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการเลือกตั้งแก่คณะกรรมการประจำหน่วยเลือกตั้งหรือคณะกรรมการประจำที่เลือกตั้งกลางไม่น้อยกว่า ๕ คน และเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยเป็นผู้รับมอบ โดยจัดทำบัญชีจัดสรรบัตรเลือกตั้งให้แก่แต่ละที่เลือกตั้ง มีบัตรเลือกตั้งเพียงพอต่อการออกเสียงลงคะแนน

ขั้นตอนที่ ๓ การปฏิบัติงานในการออกเสียงลงคะแนนก่อนวันเลือกตั้ง

๓.๑ ที่เลือกตั้งกลางในเขตเลือกตั้ง

ผู้มีสิทธิออกเสียงลงคะแนนก่อนวันเลือกตั้ง ที่ประสงค์จะใช้สิทธิออกเสียงลงคะแนนก่อนวันเลือกตั้ง ให้ไปแสดงตนและขอออกเสียงลงคะแนน ณ ที่เลือกตั้งกลางในเขตเลือกตั้งที่ตนมีสิทธิออกเสียงลงคะแนนก่อนวันเลือกตั้ง ในวันที่ ๗ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๖๖ ระหว่างเวลา ๐๘.๐๐ น. ถึง ๑๗.๐๐ น. เมื่อถึงกำหนดเวลาปิดการลงคะแนน ให้คณะกรรมการประจำที่เลือกตั้งกลางในเขตเลือกตั้งนำส่งหีบบัตรเลือกตั้งที่เหลือ พร้อมวัสดุอุปกรณ์ให้แก่คณะกรรมการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้งจัดเก็บรักษาไว้ในสถานที่ปลอดภัยตามที่คณะกรรมการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้งกำหนดไว้ล่วงหน้า โดยจะต้องมีการทำเครื่องหมายเพื่อป้องกันการเปิดหีบบัตร หรือการเปลี่ยนหีบบัตร

๓.๒ ที่เลือกตั้งกลางนอกเขตเลือกตั้ง

ผู้มีสิทธิออกเสียงลงคะแนนก่อนวันเลือกตั้ง ที่ประสงค์จะใช้สิทธิออกเสียงลงคะแนนก่อนวันเลือกตั้ง ให้ไปแสดงตนและขอออกเสียงลงคะแนน ณ ที่เลือกตั้งกลางนอกเขตเลือกตั้งที่ตนมีสิทธิออกเสียงลงคะแนนก่อนวันเลือกตั้ง ในวันที่ ๗ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๖๖ ระหว่างเวลา ๐๘.๐๐ น. ถึง ๑๗.๐๐ น.

เมื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่มีชื่อในบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งนอกเขตเลือกตั้งแสดงตนขอใช้สิทธิเลือกตั้ง ให้กรรมการประจำที่เลือกตั้งกลางตรวจสอบชื่อในบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งนอกเขตเลือกตั้ง และบัตรที่ใช้แสดงตน แล้วให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งลงชื่อในบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งนอกเขตเลือกตั้ง แล้วลงรายการเกี่ยวกับจังหวัด เขตเลือกตั้ง และรหัสเขตเลือกตั้งลงบนซองใส่บัตรเลือกตั้ง จดลำดับที่ในบัญชีรายชื่อที่ต้นหีบบัตรเลือกตั้ง และให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งลงชื่อไว้ที่ต้นหีบบัตรเลือกตั้ง แล้วส่งมอบบัตรเลือกตั้ง

พร้อมของใส่บัตรเลือกตั้งให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งไปออกเสียงลงคะแนน แล้วนำบัตรเลือกตั้งที่ลงคะแนนแล้วใส่ในซองใส่บัตรเลือกตั้งและปิดผนึกให้เรียบร้อย ให้กรรมการประจำที่เลือกตั้งกลางนอกเขตเลือกตั้งลงชื่อกำกับตรงรอยต่อผนึกซองและปิดทับรอยต่อด้วยเทปกาวใส แล้วให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งนำซองใส่บัตรเลือกตั้งใส่ลงในหีบบัตร

เมื่อปิดการลงคะแนนเวลา ๑๗.๐๐ น. ให้คณะกรรมการประจำที่เลือกตั้งกลางนอกเขตเลือกตั้ง นำบัตรเลือกตั้งที่เหลือมาเจาะให้ทะลุแล้วใช้เชือกร้อยรูเพื่อป้องกันมิให้ใส่บัตรเลือกตั้งที่เหลืออยู่ออกเสียงลงคะแนนได้ แล้วทำการเปิดหีบบัตรเลือกตั้งเพื่อนับจำนวนของใส่บัตรเลือกตั้ง แล้วบรรจุในถุงพลาสติกใสและเขียนบัญชีจำนวนของใส่บัตรเลือกตั้งและให้บริษัท ไปรษณีย์ไทย จำกัด มารับซองใส่บัตรเลือกตั้ง เพื่อส่งให้คณะกรรมการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้งตามที่ระบุไว้หน้าของใส่บัตรเลือกตั้ง

๓.๓ ที่เลือกตั้งกลางสำหรับคนพิการหรือทุพพลภาพ หรือผู้สูงอายุ

ผู้มีสิทธิออกเสียงลงคะแนก่อนวันเลือกตั้งที่เป็นคนพิการหรือทุพพลภาพ หรือผู้สูงอายุที่ประสงค์จะใช้สิทธิออกเสียงลงคะแนก่อนวันเลือกตั้ง ให้ไปแสดงตนและขอออกเสียงลงคะแน ณ ที่เลือกตั้งกลางสำหรับคนพิการหรือทุพพลภาพ หรือผู้สูงอายุที่ตนมีสิทธิออกเสียงลงคะแนก่อนวันเลือกตั้ง ในวันที่ ๗ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๖๖ ระหว่างเวลา ๐๘.๐๐ น. ถึง ๑๗.๐๐ น.

การออกเสียงลงคะแน ณ ที่เลือกตั้งสำหรับคนพิการหรือทุพพลภาพ หรือผู้สูงอายุให้นำการออกเสียงลงคะแนก่อนวันเลือกตั้ง ณ ที่เลือกตั้งกลางในเขตเลือกตั้ง และที่เลือกตั้งกลางนอกเขตมาใช้ และจัดให้มีการอำนวยความสะดวกการลงคะแนไว้เป็นพิเศษ หรือช่วยเหลือในการออกเสียงลงคะแนภายใต้การกำกับดูแลของกรรมการประจำที่เลือกตั้ง โดยการให้ความช่วยเหลือต้องให้คนพิการ ทุพพลภาพ หรือผู้สูงอายุได้ลงคะแนด้วยตนเองตามเจตนา เว้นแต่ลักษณะทางกายภาพที่ทำให้ไม่สามารถทำเครื่องหมายลงในบัตรเลือกตั้งได้ ให้กรรมการประจำที่เลือกตั้ง ญาติ หรือบุคคลที่ไว้วางใจเป็นผู้ทำเครื่องหมายลงในบัตรเลือกตั้งโดยได้รับความยินยอมและเป็นไปตามเจตนา โดยถือว่าเป็นการออกเสียงลงคะแนโดยตรงและลับ

๓.๔ การออกเสียงลงคะแนนอกราชอาณาจักร

ผู้มีสิทธิเลือกตั้งประสงค์จะออกเสียงลงคะแน ให้แสดงตนต่อกรรมการประจำที่เลือกตั้งนอกราชอาณาจักร พร้อมทั้งแสดงบัตรประจำตัวประชาชนหรือหนังสือเดินทาง ตามกำหนดวัน เวลา วิธีการและสถานที่เลือกตั้งที่เอกอัครราชทูตเป็นผู้กำหนด ซึ่งแต่ละประเทศอาจกำหนดแตกต่างกัน แต่วันลงคะแนต้องก่อนวันเลือกตั้งในราชอาณาจักรไม่น้อยกว่า ๗ วัน เมื่อลงคะแนแล้วให้นำบัตรเลือกตั้งบรรจุลงในซองใส่บัตรเลือกตั้งและให้กรรมการประจำที่เลือกตั้งลงลายมือชื่อกำกับตรงรอยต่อผนึก แล้วให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งนำซองใส่บัตรเลือกตั้งดังกล่าวใส่ในหีบบัตรเลือกตั้ง กรณีเอกอัครราชทูตเห็นสมควรให้ใช้สิทธิออกเสียงลงคะแนทางไปรษณีย์หรือการออกเสียงลงคะแนโดยวิธีอื่นก็สามารถทำได้

เมื่อถึงเวลาปิดการลงคะแนน ให้คณะกรรมการประจำที่เลือกตั้งนำเสนอเอกสารและสิ่งของมอบให้แก่เอกอัครราชทูต เพื่อคัดแยกของใส่บัตรเลือกตั้งเป็นรายจังหวัดและรายเขตเลือกตั้ง แล้วใส่ถุงวัสดุใสบรรจุในถุงมัลการทูตเพื่อนำส่งไปนับคะแนน ณ สถานที่นับคะแนนแต่ละเขตเลือกตั้งในราชอาณาจักร

ในการออกเสียงลงคะแนนนอกราชอาณาจักร คณะกรรมการการเลือกตั้งโดยความเห็นชอบของกระทรวงการต่างประเทศจะกำหนดให้มีการนับคะแนนนอกราชอาณาจักรก็ได้ หากจะเป็นการสะดวก รวดเร็วและมีค่าใช้จ่ายน้อยกว่าการส่งบัตรเลือกตั้งมานับคะแนนรวมในราชอาณาจักรในวันเลือกตั้ง

๓.๕ การรับของใส่บัตรเลือกตั้งนอกเขตเลือกตั้งและนอกราชอาณาจักร

คณะกรรมการนับคะแนนบัตรเลือกตั้งนอกเขตเลือกตั้งและนอกราชอาณาจักรที่ได้รับแต่งตั้ง อย่างน้อยชุดละ ๕ คน ดำเนินการรับและตรวจนับจำนวนของใส่บัตรเลือกตั้งจากบริษัท ไปรษณีย์ไทย จำกัด ว่าตรงตามจำนวนที่แจ้งหรือไม่ เมื่อตรวจสอบเรียบร้อยแล้วให้นำของใส่บัตรเลือกตั้งใส่หีบบัตรเลือกตั้ง และให้คณะกรรมการนับคะแนนบัตรเลือกตั้งนอกเขตเลือกตั้งและนอกราชอาณาจักรปิดหีบบัตรเลือกตั้ง ใส่สายรัด แล้วนำไปเก็บรักษาไว้ ณ สถานที่เก็บรักษาหีบบัตร

ขั้นตอนที่ ๔ การปฏิบัติงานในวันเลือกตั้ง

๔.๑ การดำเนินการก่อนเปิดลงคะแนน

คณะกรรมการประจำหน่วยเลือกตั้งและเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยนำสิ่งของและวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่ต้องใช้ในการเลือกตั้งและการนับคะแนน และให้ผู้ที่ได้รับคำสั่งให้ปฏิบัติหน้าที่ไปถึงที่เลือกตั้งเวลาประมาณ ๐๖.๐๐ น. เพื่อเตรียมสถานที่ให้พร้อมสำหรับการออกเสียงลงคะแนน เมื่อถึงเวลา ๐๗.๓๐ น. ให้คณะกรรมการประจำหน่วยเลือกตั้งเปิดหีบบัตรเลือกตั้งเพื่อตรวจสอบและนับจำนวนบัตรเลือกตั้งทั้งหมดของหน่วยเลือกตั้งนั้น และจัดทำประกาศรายการเกี่ยวกับจำนวนบัตรเลือกตั้งก่อนการออกเสียงลงคะแนน ปิดประกาศไว้ ณ ที่เลือกตั้งก่อนเวลา ๐๘.๐๐ น. แล้วคณะกรรมการประจำหน่วยเลือกตั้งแบ่งหน้าที่กัน

๔.๒ การออกเสียงลงคะแนนในวันเลือกตั้ง

เมื่อถึงเวลา ๐๘.๐๐ น. คณะกรรมการประจำหน่วยเลือกตั้งจะได้นำหีบบัตรเลือกตั้งมาแสดงให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งเห็นว่าเป็นหีบเปล่าแล้วจึงปิดหีบบัตรเลือกตั้ง ปิดเทปกาวรอยต่อ ใส่สายรัด แล้วเปิดช่องใส่บัตรเลือกตั้ง ประธานกรรมการประจำหน่วยเลือกตั้งกล่าวเปิดการออกเสียงลงคะแนน โดยเปิดการออกเสียงลงคะแนนตั้งแต่เวลา ๐๘.๐๐ น. ถึงเวลา ๑๗.๐๐ น. หลักฐานการแสดงตนเพื่อขอใช้สิทธิเลือกตั้ง ได้แก่ บัตรประจำตัวประชาชน หรือบัตรประจำตัวประชาชนที่หมดอายุ หรือบัตรหรือหลักฐานอื่นใดของทางราชการหรือหน่วยงานของรัฐที่มีรูปถ่ายและมีเลขประจำตัวประชาชนของผู้ถือบัตร รวมถึงหลักฐานภาพอิเล็กทรอนิกส์ที่เปิดผ่านแอปพลิเคชันของหน่วยงานของรัฐ กรรมการประจำหน่วยเลือกตั้งจะตรวจสอบการขอใช้สิทธิเลือกตั้ง หากถูกต้อง ให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งลงลายมือชื่อในบัญชีรายชื่อไว้เป็นหลักฐาน จดลำดับ

ที่ไว้ที่ต้นฉบับบัตรเลือกตั้ง พร้อมทั้งให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งลงลายมือชื่อไว้ที่ต้นฉบับบัตร แล้วมอบบัตรเลือกตั้งให้ไปลงคะแนนที่คูหา

การออกเสียงลงคะแนนให้ทำเครื่องหมายกากบาทลงในช่องทำเครื่องหมายของหมายเลขผู้สมัครในบัตรเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง และทำเครื่องหมายกากบาทลงในช่องทำเครื่องหมายของหมายเลขบัญชีรายชื่อของพรรคการเมืองในบัตรเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อ หากไม่เลือกผู้สมัครใดหรือบัญชีรายชื่อของพรรคการเมืองใด ให้ทำเครื่องหมายกากบาทในช่องทำเครื่องหมาย “ไม่เลือกผู้สมัครผู้ใด” หรือ “ไม่เลือกบัญชีรายชื่อของพรรคการเมืองใด” แล้วพับบัตรเลือกตั้งเพื่อไม่ให้ผู้อื่นทราบว่าลงคะแนนอย่างไร แล้วนำบัตรเลือกตั้งใส่ลงในหีบบัตรด้วยตนเองต่อหน้ากรรมการประจำหน่วยเลือกตั้ง โดยผู้มีสิทธิเลือกตั้งซึ่งมีชื่ออยู่ในบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งของหน่วยเลือกตั้งใด ให้ออกเสียงลงคะแนนเลือกตั้งได้ ณ ที่เลือกตั้งของหน่วยเลือกตั้งนั้น และให้มีสิทธิลงคะแนนได้เพียงแห่งเดียว

ในระหว่างเวลาเปิดการออกเสียงลงคะแนน จะให้ผู้ใดเข้าไปในที่เลือกตั้งไม่ได้ เว้นแต่ผู้มีหน้าที่ในการเลือกตั้งและผู้ที่จะเข้าไปเพื่อใช้สิทธิเลือกตั้ง โดยเฉพาะบริเวณที่ตั้งคูหาออกเสียงลงคะแนน นอกจากผู้มีสิทธิเลือกตั้งซึ่งเข้าไปใช้สิทธิออกเสียงลงคะแนนแล้วผู้ใดจะเข้าไปไม่ได้

๔.๓ การหักท้วงการดำเนินการว่าไม่ถูกต้องตามกฎหมาย

ในระหว่างการออกเสียงลงคะแนน ถ้าผู้แทนพรรคการเมืองที่ส่งผู้สมัครเป็นผู้สังเกตการณ์ในที่เลือกตั้ง หรือผู้มีสิทธิเลือกตั้งเห็นว่าการออกเสียงลงคะแนนหน่วยเลือกตั้งนั้นไม่ถูกต้องตามกฎหมายหรือระเบียบที่กำหนดไว้ ให้ทำการหักท้วง แล้วคณะกรรมการประจำหน่วยเลือกตั้งตรวจสอบและวินิจฉัยชี้ขาดและบันทึกไว้ในรายงานเหตุการณ์ประจำที่เลือกตั้ง แล้วให้ผู้หักท้วงและกรรมการประจำหน่วยเลือกตั้งไม่น้อยกว่า ๕ คน ลงชื่อเป็นหลักฐานต่อหน้าพยานไม่น้อยกว่า ๒ คน

๔.๔ การดำเนินการหลังปิดลงคะแนน

เมื่อถึงเวลา ๑๗.๐๐ น. ให้ประธานกรรมการประจำหน่วยเลือกตั้งประกาศปิดการออกเสียงลงคะแนนและงดจ่ายบัตรเลือกตั้ง กรณียังมีผู้มีสิทธิเลือกตั้งได้มาปรากฏตัวอยู่ในที่เลือกตั้งก่อนเวลาปิดการออกเสียงลงคะแนน แต่ยังไม่ได้แสดงตนหรือรับบัตรเลือกตั้ง ให้คณะกรรมการประจำหน่วยเลือกตั้งอนุญาตให้บุคคลเหล่านั้นแสดงตนและมอบบัตรเลือกตั้งเพื่อใช้สิทธิเลือกตั้งแล้วบันทึกไว้ในรายงาน

คณะกรรมการประจำหน่วยเลือกตั้งนำบัตรเลือกตั้งที่เหลือมานับและจัดทำประกาศรายการเกี่ยวกับจำนวนบัตรเลือกตั้งเมื่อเสร็จสิ้นการลงคะแนน แล้วนำบัตรเลือกตั้งที่เหลือมาเจาะทะลุทุกฉบับแล้วใช้เชือกร้อยรูเพื่อป้องกันมิให้ใช้บัตรเลือกตั้งที่เหลืออยู่ออกเสียงลงคะแนนได้

๔.๕ การนับคะแนน ณ ที่เลือกตั้ง

คณะกรรมการประจำหน่วยเลือกตั้งเปิดหีบบัตรเลือกตั้งต่อหน้าประชาชนแล้วดำเนินการนับคะแนน ณ ที่เลือกตั้งโดยเปิดเผยและติดต่อกันให้เสร็จ จะเลื่อนหรือประวิงเวลาการนับคะแนนไม่ได้ การนับคะแนนให้ดำเนินการแบ่งกรรมการเป็น ๒ ชุด เพื่อนับคะแนนเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งและ

แบบบัญชีรายชื่อ หากเปิดหีบบัตรแล้วพบว่ามิบัตรเลือกตั้งผิดประเภทมาปะปน ให้นำไปรวมกับบัตรเลือกตั้งในหีบบัตรเลือกตั้งที่ถูกต้อง แล้วบันทึกในรายงาน และให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งไม่น้อยกว่า ๒ คน ลงลายมือชื่อเป็นพยาน

การวินิจฉัยบัตรเลือกตั้ง ให้เป็นไปตามข้อ ๑๗๔ ของระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. ๒๕๖๖ หากเป็นบัตรดีให้อ่านว่า “ดี” และอ่านหมายเลขผู้สมัครที่ได้คะแนนหรืออ่านหมายเลขบัญชีรายชื่อของพรรคการเมืองที่ได้คะแนน ถ้าเป็นบัตรเสียให้อ่านว่า “เสีย” และไม่ให้นับเป็นคะแนน ให้กรรมการประจำหน่วยเลือกตั้งไม่น้อยกว่า ๒ คนสลักหลังบัตรว่า “เสีย” พร้อมระบุเหตุผล ถ้าเป็นบัตรที่ทำเครื่องหมายในช่องไม่เลือกผู้สมัครใดหรือไม่เลือกบัญชีรายชื่อของพรรคการเมืองใดให้อ่านว่า “ไม่เลือกผู้สมัครผู้ใด” หรือ “ไม่เลือกบัญชีรายชื่อของพรรคการเมืองใด” พร้อมทั้งชูบัตรเลือกตั้งโดยเปิดเผยให้ผู้ที่อยู่ในบริเวณที่เลือกตั้งได้เห็นด้วย

ในระหว่างการนับคะแนน ถ้าผู้แทนพรรคการเมืองที่ส่งผู้สมัครหรือผู้มีสิทธิเลือกตั้งเห็นว่าการนับคะแนนไม่ถูกต้อง ให้ทำการทักท้วง และให้คณะกรรมการประจำหน่วยเลือกตั้งตรวจสอบและวินิจฉัยชี้ขาด แล้วบันทึกไว้ในรายงาน และให้ผู้ทักท้วงและกรรมการประจำหน่วยเลือกตั้งลงชื่อไว้เป็นหลักฐานต่อหน้าพยาน

๔.๖ การตรวจสอบหลังการนับคะแนน การรายงานผล และการส่งมอบวัสดุอุปกรณ์

เมื่อเสร็จสิ้นการนับคะแนน ให้กรรมการประจำหน่วยเลือกตั้งตรวจสอบความถูกต้องของการนับคะแนน โดยให้นับจำนวนบัตรเลือกตั้งที่ลงคะแนนให้แก่ผู้สมัครหรือที่ลงคะแนนให้แก่บัญชีรายชื่อของพรรคการเมือง รวมกับจำนวนบัตรไม่เลือกผู้สมัครผู้ใดหรือไม่เลือกบัญชีรายชื่อของพรรคการเมืองใด และจำนวนบัตรเสียว่า ตรงกับจำนวนผู้มาแสดงตนใช้สิทธิเลือกตั้งตามบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งหรือไม่ หากตรงกันให้จัดทำรายงานผลการนับคะแนนปิดไว้ ณ ที่เลือกตั้ง และรายงานคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้ง ถ้าไม่ตรงกันให้ตรวจสอบอีกครั้ง ถ้าผลการนับคะแนนยังไม่ตรงกับจำนวนผู้มาใช้สิทธิเลือกตั้งอีก ให้รายงานคณะกรรมการการเลือกตั้งพร้อมเหตุผล และแจ้งให้คณะกรรมการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้งทราบ แล้วนำส่งหีบบัตรเลือกตั้งพร้อมวัสดุอุปกรณ์แก่คณะกรรมการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้ง

๔.๗ การนับคะแนนบัตรเลือกตั้งที่ลงคะแนนก่อนวันเลือกตั้ง

เวลา ๑๗.๐๐ น.ของวันเลือกตั้งให้คณะกรรมการนับคะแนนบัตรเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งอย่างน้อย ๕ คน ไปเบิกหีบบัตรจากคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้ง นำไปยังสถานที่นับคะแนนบัตรเลือกตั้ง แล้วประกาศจำนวนหีบบัตรที่ได้รับมอบว่าได้รับหีบบัตรแต่ละประเภทมาจำนวนเท่าใด แล้วจึงดำเนินการนับคะแนน การประกาศผลการนับคะแนนให้ประกาศเป็นรายหีบบัตรเลือกตั้งจนครบทุกหีบ แล้วให้นำคะแนนแต่ละหีบมารวมเป็นผลคะแนนของกรรมการนับคะแนนบัตรเลือกตั้งชุดนั้นและนำส่งผลคะแนนให้คณะกรรมการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้ง

ส่วนบัตรเลือกตั้งที่ออกเสียงลงคะแนนก่อนวันเลือกตั้งนอกเขตเลือกตั้งและนอกราชอาณาจักร เมื่อถึงเวลา ๑๗.๐๐ น.ของวันเลือกตั้ง ให้คณะกรรมการนับคะแนนบัตรเลือกตั้งนอกเขตเลือกตั้งและนอกราชอาณาจักรอย่างน้อย ๕ คน ไปเก็บหีบบัตรที่เก็บรักษาไว้ นำไปยังสถานที่นับคะแนน แล้วตรวจนับจำนวนของใส่บัตรเลือกตั้งและเปิดซองนำบัตรเลือกตั้งออกจากซองใส่ในหีบบัตรเลือกตั้งแยกตามประเภทของบัตร กรณีไม่มีบัตรเลือกตั้งหรือมีบัตรเลือกตั้งเพียงบัตรเดียว ให้บันทึกไว้หน้าซองแล้วแยกซองไว้

แล้วประกาศจำนวนของใส่บัตรเลือกตั้งและจำนวนบัตรเลือกตั้งแต่ละประเภท แล้วจึงดำเนินการนับคะแนนบัตรเลือกตั้งที่ออกเสียงลงคะแนนก่อนวันเลือกตั้งนอกเขตเลือกตั้ง หรือบัตรเลือกตั้งที่ออกเสียงลงคะแนนก่อนวันเลือกตั้งของผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่เป็นคนพิการหรือทุพพลภาพ หรือผู้สูงอายุ หรือบัตรเลือกตั้งที่ออกเสียงลงคะแนนก่อนวันเลือกตั้งนอกราชอาณาจักร ไปถึงสถานที่นับคะแนนบัตรเลือกตั้งของเขตเลือกตั้งหลังจากเริ่มนับคะแนนแล้ว ให้ถือว่าบัตรเลือกตั้งนั้นเป็นบัตรเสีย ให้กรรมการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้งนำของใส่บัตรเลือกตั้งดังกล่าวมอบให้ผู้อำนวยการเลือกตั้งประจำจังหวัด แล้วรายงานให้คณะกรรมการการเลือกตั้งทราบ

๔.๘ การป้องกันมิให้ใช้บัตรเลือกตั้งที่เหลือดังกล่าวลงคะแนนอีก

เมื่อถึงเวลา ๑๗.๐๐ น. ของวันเลือกตั้ง ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้งดำเนินการเจาะกลางบัตรเลือกตั้งที่เก็บสำรองไว้ทั้งหมดให้ทะลุบริเวณกลางบัตรเลือกตั้งทุกฉบับพร้อมปกหน้าและปกหลัง แล้วใช้เชือกร้อยผูกรวมให้เป็นปึกเดียวกันหรือกระทำการด้วยวิธีการอื่นใดที่สามารถป้องกันมิให้ใช้บัตรเลือกตั้งที่เหลือดังกล่าวลงคะแนนได้แล้วมัดบัตรเลือกตั้งผ่านรูเจาะผูกรวมให้เป็นปึกเดียวกัน แล้วนำไปเก็บรักษาพร้อมบัตรเลือกตั้งที่คณะกรรมการประจำหน่วยเลือกตั้ง หรือคณะกรรมการประจำที่เลือกตั้งกลางส่งกลับมาภายหลังการออกเสียงลงคะแนนแล้ว

ขั้นตอนที่ ๕ การปฏิบัติงานภายหลังวันเลือกตั้ง

๕.๑ การรวมผลการนับคะแนนเลือกตั้ง

คณะกรรมการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้งรวมผลการนับคะแนนทุกหน่วยเลือกตั้งภายในเขตเลือกตั้ง จากรายงานผลการนับคะแนน ดังนี้

(๑) รายงานผลการนับคะแนนเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง (ส.ส.๕/๑๘) รายงานผลการนับคะแนนเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อ (ส.ส.๕/๑๘ (บช))

(๒) รายงานผลการนับคะแนนบัตรเลือกตั้งที่ลงคะแนนก่อนวันเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง (ส.ส.๕/๑๖) รายงานผลการนับคะแนนบัตรเลือกตั้งที่ลงคะแนนก่อนวันเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อ (ส.ส.๕/๑๖ (บช))

(๓) รายงานผลการนับคะแนนบัตรเลือกตั้งนอกเขตเลือกตั้งและนอกราชอาณาจักรแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง (ส.ส.๕/๑๗) และรายงานผลการนับคะแนนบัตรเลือกตั้งนอกเขตเลือกตั้งและนอกราชอาณาจักรแบบบัญชีรายชื่อ (ส.ส.๕/๑๗ (บช))

๕.๒ การประกาศผลการนับคะแนน

เมื่อคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้งได้รวมผลคะแนนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งและแบบบัญชีรายชื่อเสร็จสิ้นแล้ว ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้งประกาศผลการนับคะแนนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง (ส.ส.๖/๑) และประกาศผลการนับคะแนนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อ (ส.ส.๖/๑ (บช)) ปิดประกาศไว้ ณ สถานที่รวมคะแนน และส่งให้สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดและคณะกรรมการการเลือกตั้งและให้ผู้อำนวยการการเลือกตั้งประจำจังหวัดเผยแพร่ในเว็บไซต์ของสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัด

๕.๓ การประกาศผลการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง

คณะกรรมการการเลือกตั้งดำเนินการตรวจสอบเบื้องต้น ถ้าไม่มีผู้ใดร้องคัดค้านให้สันนิษฐานว่าผลการเลือกตั้งนั้นเป็นไปโดยสุจริต เทียบธรรม ทั้งนี้ต้องรับฟังรายงานของผู้ตรวจการเลือกตั้งและข้อมูลที่ได้รับมาประกอบการพิจารณา หากมีเหตุอันควรเชื่อได้ว่า ผลการเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งใดเป็นไปโดยสุจริต และเที่ยงธรรมและมีจำนวนไม่น้อยกว่าร้อยละ ๙๕ ของเขตเลือกตั้งทั้งหมด ให้ประกาศผลการเลือกตั้งว่า ผู้ใดได้รับการเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งให้แล้วเสร็จโดยเร็ว แต่ต้องไม่ช้ากว่า ๖๐ วันนับแต่วันเลือกตั้ง โดยให้ผู้สมัครที่ได้รับคะแนนสูงสุดในเขตเลือกตั้งและมีคะแนนสูงกว่าคะแนนเสียงที่ไม่เลือกผู้สมัครผู้ใดเป็นผู้ได้รับเลือกตั้ง กรณีมีผู้ได้รับคะแนนสูงสุดเท่ากันหลายคน ให้ใช้วิธีการจับสลาก

ก่อนประกาศผลการเลือกตั้ง หากผู้อำนวยการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้งตรวจสอบแล้วเห็นว่า ผู้สมัครไม่มีสิทธิสมัคร เนื่องจากขาดคุณสมบัติหรือมีลักษณะต้องห้าม และได้คะแนนในลำดับที่จะได้รับเลือกตั้ง ให้เสนอเรื่องต่อคณะกรรมการการเลือกตั้งวินิจฉัยให้ยกเลิกการเลือกตั้งและสั่งให้เลือกตั้งใหม่

๕.๔ การประกาศผลการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อ

ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งคำนวณสัดส่วนเพื่อหาผู้ได้รับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อ โดยรวมคะแนนทั้งหมดที่ทุกพรรคได้รับจากการเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อทั่วประเทศ แล้วหารด้วย ๑๐๐ ผลลัพธ์ที่ได้เป็นคะแนนเฉลี่ยต่อสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อ ๑ คน แล้วให้นำคะแนนรวมจากการเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อของแต่ละพรรคที่ได้รับ หารด้วยคะแนนเฉลี่ยผลลัพธ์ที่ได้ที่เป็นจำนวนเต็ม คือ จำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อที่พรรคนั้นได้รับ กรณีที่รวมกันทุกพรรคมีจำนวนไม่ครบ ๑๐๐ คน พรรคใดที่มีผลลัพธ์เป็นเศษมากที่สุด ให้ได้รับจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่ออีก ๑ คน เรียงตามลำดับจนกว่าจะมีจำนวนครบ ๑๐๐ คน กรณีมีเศษเท่ากัน ให้ใช้วิธีการจับสลาก

ผู้สมัครตามบัญชีรายชื่อผู้สมัครของพรรคการเมืองตามจำนวนที่พรรคนั้นได้รับตามการคำนวณได้รับเลือกตั้งเรียงตามลำดับหมายเลขในบัญชีรายชื่อของพรรคจนครบจำนวนแต่ต้องไม่เกิน

จำนวนผู้สมัครแบบบัญชีรายชื่อเท่าที่มีอยู่ในแต่ละบัญชีรายชื่อผู้สมัครที่พรรคนั้นได้ส่งสมัคร และเมื่อคณะกรรมการการเลือกตั้งมีหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าการเลือกตั้งนั้นเป็นไปโดยสุจริต เทียบธรรม ให้ประกาศผลการเลือกตั้งเป็นผู้ได้รับการเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อ ไม่ช้ากว่า ๖๐ วันนับแต่วันเลือกตั้ง

๕.๕ การนับคะแนนเลือกตั้งใหม่

คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจสั่งให้มีการนับคะแนนเลือกตั้งใหม่ในหน่วยเลือกตั้งใดหรือทุกหน่วยเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งนั้น กรณีจำนวนผู้มาใช้สิทธิเลือกตั้งไม่ตรงกับจำนวนบัตรเลือกตั้งที่ใช้ลงคะแนน หรือปรากฏหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่า การเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งใดมิได้เป็นไปโดยสุจริตหรือเที่ยงธรรม หรือการนับคะแนนเป็นไปโดยไม่ถูกต้อง หรือก่อนหรือในวันเลือกตั้งคณะกรรมการการเลือกตั้งได้สอดส่อง สืบสวน ไต่สวน หรือแสวงหาข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานแล้วมีเหตุอันควรสงสัยว่าการเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริต เทียบธรรม

๕.๖ การออกเสียงลงคะแนนใหม่

คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจสั่งยกเลิกการเลือกตั้งของหน่วยเลือกตั้งและสั่งให้มีการออกเสียงลงคะแนนใหม่ในหน่วยเลือกตั้งนั้น เมื่อปรากฏว่าจำนวนผู้มาใช้สิทธิเลือกตั้งไม่ตรงกับจำนวนบัตรเลือกตั้งที่ใช้ลงคะแนน

๕.๗ การเลือกตั้งใหม่

คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ในหน่วยเลือกตั้งใดหรือทุกหน่วยเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งนั้น กรณีผู้สมัครขาดคุณสมบัติ หรือมีลักษณะต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัคร และได้คะแนนอยู่ในลำดับที่จะได้รับการเลือกตั้ง หรือมีหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าการเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งใดมิได้เป็นไปโดยสุจริต เทียบธรรม หรือการนับคะแนนไม่ถูกต้อง หรือไม่มีผู้สมัครรายใดได้รับคะแนนเสียงมากกว่าคะแนนเสียงที่ไม่เลือกผู้ใด หรือมีหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง ผู้สมัครกระทำการอันเป็นเหตุให้การเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริต เทียบธรรม หรือก่อให้เกิดผู้อื่นกระทำ สนับสนุน รู้เห็นเป็นใจให้บุคคลอื่นกระทำ หรือรู้ว่ามี การกระทำแล้วไม่ระงับ และได้คะแนนอยู่ในลำดับที่จะได้รับการเลือกตั้ง หรือคณะกรรมการการเลือกตั้งได้แสวงหาข้อเท็จจริงแล้วเห็นว่ามีเหตุอันควรสงสัยว่าการเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริต เทียบธรรม

๕.๘ การเก็บรักษาบัตรเลือกตั้ง

ภายใน ๗ วันนับแต่สิ้นสุดการออกเสียงลงคะแนนในวันเลือกตั้งแล้ว ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้งจัดเก็บบัตรเลือกตั้งที่ใช้ในการออกเสียงลงคะแนน ต้นฉบับบัตรเลือกตั้ง รวมทั้งบัตรเลือกตั้งสำรองในสถานที่ที่กำหนด มีการจัดทำรายงานการส่งหีบบัตร ต้นฉบับบัตร บัตรเลือกตั้งที่เหลือ เพื่อเป็นหลักฐานในการส่งมอบให้ผู้อำนวยการสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดควบคุมดูแล

๕.๙ การทำลายบัตรเลือกตั้ง

บัตรเลือกตั้งที่จะทำลายได้ ต้องเป็นบัตรเลือกตั้งที่ใช้ในการออกเสียงลงคะแนนแล้ว และบัตรเลือกตั้งที่เหลือเต็มเล่ม และคณะกรรมการการเลือกตั้งได้ประกาศผลการเลือกตั้งแล้ว และไม่มีเรื่องร้องคัดค้านเกี่ยวกับการนับคะแนน และไม่มีกรณีร้องคัดค้านในความผิดเกี่ยวกับบัตรเลือกตั้ง หรือมีแต่เรื่องร้องคัดค้านนั้นคณะกรรมการการเลือกตั้งหรือศาลฎีกาได้วินิจฉัยแล้ว และไม่มีกรณีการฟ้องคดีอาญา คดีแพ่ง หรือคดีปกครองในความผิดเกี่ยวกับบัตรเลือกตั้ง การออกเสียงลงคะแนน หรือเอกสารเกี่ยวกับการเลือกตั้ง หรือ การนับคะแนน หรือมีการฟ้องคดีต่อศาลในความผิดดังกล่าวแต่คดีถึงที่สุดแล้ว

ส่วนต้นฉบับบัตรเลือกตั้งที่ใช้ในการออกเสียงลงคะแนนแล้ว และบัตรเลือกตั้งที่เหลือไม่เต็มเล่มให้มีระยะเวลาการเก็บรักษา ๔ ปี นับแต่วันประกาศผลการเลือกตั้ง

บทสรุป

กระบวนการจัดการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นการทั่วไปที่จัดให้มีขึ้นในวันอาทิตย์ที่ ๑๔ พฤษภาคม ๒๕๖๖ มิใช่เป็นแค่เพียงการจัดคูหาและหีบบัตร เพื่อให้ประชาชนไปทำเครื่องหมายกากบาทลงบนบัตรเลือกตั้งแล้วหย่อนลงหีบบัตรเท่านั้น แต่เป็นกระบวนการจัดการในฐานะเป็นเครื่องมือในการคัดกรองนักรบการเมืองเพื่อให้ได้คนดี มีความรู้ ความสามารถและมีคุณธรรมเข้ามาปกครองบ้านเมือง ซึ่งจะต้องไม่ขัดต่อหลักการเลือกตั้งในทางสากลที่เป็นที่ยอมรับของนานาอารยประเทศ ไม่ว่าจะเป็นหลักการเลือกตั้งอย่างอิสระ (Freely) หลักตามกำหนดระยะเวลา (Periodic election) หลักสุจริตเที่ยงธรรมแท้จริง (Genuine election) หลักเป็นไปอย่างทั่วถึง (Universal Suffrage) หลักเสมอภาค (Equal suffrage) และหลักลงคะแนนลับ (Secret vote) ไม่มีความผิดเพี้ยนในการแปลงคะแนนเสียงที่ได้จากการเลือกตั้งให้กลายเป็นที่นั่งในสภา ซึ่งจะกลายเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดวิกฤตทางการเมือง อีกทั้งต้องไม่บั่นทอนความเข้มแข็งของระบบพรรคการเมืองที่สะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมทางการเมือง ในการแสดงออกถึงแนวคิดและอุดมการณ์ที่เป็นกลไกสำคัญในการสร้างความชอบธรรมในการเข้าสู่อำนาจทางการเมือง

ดังนั้น การที่จะทำให้ประชาชนเลื่อมใสศรัทธาและมีทัศนคติในเชิงบวกในกระบวนการจัดการเลือกตั้งได้นั้น กระบวนการจัดการเลือกตั้งต้องเป็นไปอย่างสุจริต เที่ยงธรรม ไม่ซับซ้อนและสร้างความสับสนให้กับประชาชน เพราะอาจส่งผลกระทบต่อคะแนนเสียง ทั้งนี้เพื่อให้การเลือกตั้งได้ผลที่ตรงตามเจตนารมณ์ของประชาชนอย่างแท้จริง.

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

- กระทรวงการต่างประเทศ. (๒๕๕๑). *ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights)*. กรุงเทพฯ: กรมองค์การระหว่างประเทศ. (หน้า ๑๒-๑๓, ๒๖)
- คณะกรรมการการเลือกตั้ง. (๒๕๖๖, ๓ มีนาคม). *ประกาศคณะกรรมการการเลือกตั้ง เรื่อง จำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งและเขตเลือกตั้งของแต่ละจังหวัดจะมีราษฎรกี่คน*. เล่ม ๑๔๐ (ตอนที่ ๑๔ ก). หน้า ๓๘-๔๒.
- ไทยพีบีเอส ข่าวออนไลน์. (๒๕๖๖). ๓๐ มี.ค. ศาลปกครองสูงสุดนัดไต่สวนปมฟ้อง กกต.แบ่งเขตเลือกตั้งมิชอบ. ข่าวออนไลน์ (๒๘ มีนาคม ๒๕๖๖). สืบค้นเมื่อ ๔ เมษายน ๒๕๖๖ จาก <https://www.thaipbs.or.th/news/content/326059>
- วันวิชาติ บุญโปร่ง. (๒๕๖๖). *แบ่ง ๔๐๐ เขตเลือกตั้ง พิสดาร? - เป็นธรรม*. MATICHON ONLINE. (๑๘ มีนาคม ๒๕๖๖). สืบค้นเมื่อ ๒๑ มีนาคม ๒๕๖๖ จาก https://www.matichon.co.th/politics/politics-in-depth/news_3878556
- วิสุทธิ โปธิแทน. (๒๕๕๐). *แนวคิดพื้นฐานของประชาธิปไตย*. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า. หน้า ๕๑-๕๕.
- สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ. (๒๕๖๖). *ข่าวสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ*. ข่าวที่ ๗/๒๕๖๖ วันศุกร์ที่ ๓ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๖๖. กรุงเทพฯ: สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ.
- สำนักทะเบียนกลาง. (๒๕๖๖, ๒๓ มกราคม). *ประกาศสำนักทะเบียนกลาง เรื่อง จำนวนราษฎรทั่วราชอาณาจักร ตามหลักฐานการทะเบียนราษฎร ณ วันที่ ๓๑ ธันวาคม ๒๕๖๕*. ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม ๑๔๐ (ตอนพิเศษ ๑๖ ง). หน้า ๒๑-๒๓.

ภาษาอังกฤษ

- Reynolds, Andrew., Reilly, Ben. & Ellis, Andrew. (2005). *ELECTORAL SYSTEM DESIGN: The New International IDEA Handbook*. International Institute for Democracy and Electoral Assistance (International IDEA). Sweden: Trydells Tryckeri AB.
- SALEM. (1813). THE GERRY-MANDER or Essex South District formed into a monster. *SALEM GAZETTE*. Volume XXVII. Friday, April 2, 1813. No.27.

กระบวนการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติ ที่จะตราขึ้นเพื่อดำเนินการตามหมวด ๑๖ การปฏิรูปประเทศ *

ปิยะนาถ รอดมัย**

๑. บทนำ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๒๗๐ วรรคสอง กำหนดให้ร่างพระราชบัญญัติที่จะตราขึ้นเพื่อดำเนินการตามหมวด ๑๖ การปฏิรูปประเทศ ให้เสนอและพิจารณาในที่ประชุมร่วมกันของรัฐสภา โดยถือเป็นการกำหนดกรณีที่ทำให้รัฐสภาประชุมร่วมกันตามมาตรา ๑๕๖ (๑๖) ของรัฐธรรมนูญ คือ กรณีอื่นๆ ตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ

* ทศนะหรือความคิดเห็นที่ปรากฏในบทความเรื่องนี้เป็นทศนะและความคิดเห็นส่วนตัวของผู้เขียนไม่ผูกพันหน่วยงานต้นสังกัด

** นักกฎหมายนิติบัญญัติ ชั้นที่ ๒ สังกัดสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร และผู้บังคับบัญชากลุ่มงานพระราชบัญญัติและญัตติ ๑ สำนักงานการประชุม

การพิจารณาร่างพระราชบัญญัติที่จะตราขึ้นเพื่อดำเนินการตามหมวด ๑๖ การปฏิรูปประเทศ ตามมาตรา ๒๗๐ ของรัฐธรรมนูญ เป็นกระบวนการนิติบัญญัติ ที่เพิ่มขึ้นใหม่ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ โดยข้อบังคับการประชุมรัฐสภา พ.ศ. ๒๕๖๓ ข้อ ๑๐๘ กำหนดให้การพิจารณาร่างพระราชบัญญัติที่จะตราขึ้นเพื่อดำเนินการตามหมวด ๑๖ การปฏิรูปประเทศ ให้กระทำเป็นสามวาระตามลำดับ และให้นำหมวด ๔ การเสนอและการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ มาใช้บังคับโดยอนุโลม โดยคณะรัฐมนตรีได้มีการเสนอร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่..) พ.ศ. (หลักเกณฑ์และวิธีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทก่อนฟ้องคดี) เพื่อให้ที่ประชุมร่วมกันของรัฐสภาพิจารณา ซึ่งการเสนอร่างพระราชบัญญัตินี้ถือเป็นการเสนอร่างพระราชบัญญัติที่จะตราขึ้นเพื่อดำเนินการตามหมวด ๑๖ การปฏิรูปประเทศเป็นฉบับแรก ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ และเป็นครั้งแรกและฉบับแรกในระบอบนิติบัญญัติของประเทศไทย ซึ่งโดยปกติร่างพระราชบัญญัตินั้นจะต้องเสนอต่อสภาผู้แทนราษฎรเป็นสภาแรก แล้วจึงเข้าสู่การพิจารณาของวุฒิสภาตามลำดับ ดังนั้น ผู้เขียนในฐานะที่เป็นผู้ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติที่จะตราขึ้นเพื่อดำเนินการตามหมวด ๑๖ การปฏิรูปประเทศ จึงสนใจศึกษาเกี่ยวกับกระบวนการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติที่จะตราขึ้นเพื่อดำเนินการตามหมวด ๑๖ การปฏิรูปประเทศ พร้อมวิเคราะห์ที่ตั้งข้อสังเกตเกี่ยวกับกระบวนการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติ ที่จะตราขึ้นเพื่อดำเนินการตามหมวด ๑๖ การปฏิรูปประเทศ

๒. ความหมายของการปฏิรูปประเทศ

การปฏิรูป คือ การปรับปรุงสิ่งที่เป็นปัญหาหรืออุปสรรคในการเปลี่ยนแปลงเพื่อให้เหมาะสมหรือสมควรกับบริบทและยุคสมัย รวมทั้งเพื่อให้สามารถบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ โดยการปฏิรูปประเทศได้กำหนดเป้าหมายหลัก ๓ ประการ ไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ หมวด ๑๖ การปฏิรูปประเทศ ได้แก่ (๑) ประเทศชาติมีความสงบเรียบร้อย มีความสามัคคีปรองดอง มีการพัฒนาอย่างยั่งยืน ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และมีความสมดุลระหว่างการพัฒนา ด้านวัตถุกับการพัฒนาด้านจิตใจ (๒) สังคมมีความสงบสุข เป็นธรรม และมีโอกาสอันทัดเทียมกันเพื่อขจัดความเหลื่อมล้ำ (๓) ประชาชนมีความสุข มีคุณภาพชีวิตที่ดี และมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศ และการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข โดยการจัดทำแผนการปฏิรูปประเทศนั้น คณะรัฐมนตรีได้มีมติ เมื่อวันที่ ๑๕ สิงหาคม ๒๕๖๐ แต่งตั้งคณะกรรมการปฏิรูปประเทศ จำนวน ๑๑ ด้าน เพื่อจัดทำแผนการปฏิรูปประเทศให้แล้วเสร็จภายใน ๑ ปี หลังจากรัฐธรรมนูญประกาศใช้ ประกอบด้วย (๑) ด้านการเมือง (๒) ด้านการบริหารราชการแผ่นดิน (๓) ด้านกฎหมาย (๔) ด้านกระบวนการยุติธรรม (๕) ด้านเศรษฐกิจ (๖) ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (๗) ด้านสาธารณสุข (๘) ด้านการสื่อสารมวลชน เทคโนโลยีสารสนเทศ (๙) ด้านสังคม (๑๐) ด้านพลังงาน และ

(๑๑) ด้านการป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบโดยในส่วนของด้านกระบวนการยุติธรรม (ตำรวจ) และด้านการศึกษา ได้แต่งตั้งคณะกรรมการขึ้นตามรัฐธรรมนูญ โดยมีวาระหนึ่งปีหลังจากรัฐธรรมนูญประกาศใช้ และสองปีหลังจากคณะรัฐมนตรีแต่งตั้งตามลำดับ (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ๒๕๖๓, น. ๕)

๓. การจัดทำหรือปรับปรุงกฎหมายภายใต้แผนการปฏิรูปประเทศแต่ละด้าน

คณะกรรมการปฏิรูปประเทศ ได้จัดทำแผนการปฏิรูปประเทศด้านต่าง ๆ ซึ่งพระราชบัญญัติแผนและขั้นตอนการดำเนินการปฏิรูปประเทศ พ.ศ. ๒๕๖๐ กำหนดให้การปฏิรูปประเทศต้องสอดคล้องและเป็นไปในทิศทางเดียวกันกับยุทธศาสตร์ชาติ รวมทั้งกำหนดให้หน่วยงานของรัฐทุกหน่วยมีหน้าที่ดำเนินการให้เป็นไปตามแผนปฏิรูปประเทศเพื่อให้บรรลุผลสัมฤทธิ์ตามระยะเวลาที่กำหนดไว้ในแผนปฏิรูปประเทศคือภายใน ปี พ.ศ. ๒๕๖๕ โดยสิ่งสำคัญในการขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศประการหนึ่ง คือ การจัดทำหรือปรับปรุงกฎหมายภายใต้แผนการปฏิรูปประเทศแต่ละด้าน ได้แก่

๓.๑ ด้านการเมือง กำหนดให้จัดทำกฎหมาย จำนวน ๑ ฉบับ คือ กฎหมายว่าด้วยการเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ๒๕๖๓, น. ๖)

๓.๒ ด้านการบริหารราชการแผ่นดิน กำหนดให้จัดทำหรือปรับปรุงกฎหมาย จำนวน ๕ ฉบับ โดยเป็นกฎหมายที่จัดทำแล้วเสร็จ ๓ ฉบับ ได้แก่ พระราชบัญญัติวิธีการงบประมาณและการให้บริการภาครัฐ ผ่านระบบดิจิทัล พ.ศ. ๒๕๖๒ พระราชบัญญัติวิธีการงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๑ และพระราชบัญญัติวินัยการเงินการคลังของรัฐ พ.ศ. ๒๕๖๑ นอกจากนี้ เป็นกฎหมายที่อยู่ระหว่างดำเนินการคือ กฎหมายว่าด้วยการปฏิรูประบบราชการ และกฎหมายว่าด้วยการจัดตั้งศูนย์ รับคำขออนุญาต (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ๒๕๖๓, น. ๗)

๓.๓ ด้านกฎหมาย กำหนดให้จัดทำหรือปรับปรุงกฎหมาย จำนวน ๑๘ ฉบับ โดยเป็นกฎหมายที่จัดทำแล้วเสร็จ ๔ ฉบับ อาทิ พระราชบัญญัติหลักเกณฑ์การจัดทำร่างกฎหมายและการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมาย พ.ศ. ๒๕๖๒ พระราชบัญญัติคุ้มครองประชาชนในการทำสัญญาขายฝากที่ดินเพื่อเกษตรกรรมหรือที่อยู่อาศัย พ.ศ. ๒๕๖๒ นอกจากนี้ เป็นกฎหมายที่อยู่ระหว่างการดำเนินการ ๑๔ ฉบับ เช่น กฎหมายว่าด้วยการเข้าชื่อเสนอกฎหมาย กฎหมายว่าด้วยการอำนวยความสะดวกในการพิจารณาอนุญาตของทางราชการ เป็นต้น (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ๒๕๖๓, น. ๘)

๓.๔ ด้านกระบวนการยุติธรรม กำหนดให้จัดทำหรือปรับปรุงกฎหมาย จำนวน ๔๑ ฉบับ โดยเป็นกฎหมายที่จัดทำแล้วเสร็จ ๕ ฉบับ ได้แก่ พระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. ๒๕๖๒ พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ (ฉบับที่ ๗) พ.ศ. ๒๕๖๒ พระราชบัญญัติเจ้าพนักงานตำรวจศาล

“

กระบวนการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติที่จะตราขึ้น... ตาม**หมวด ๑๖ การปฏิรูปประเทศ.. นับเป็นรูปแบบของกระบวนการนิติบัญญัติที่เพิ่มขึ้นใหม่...** รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐... กำหนดให้สภาเดียวคือ ที่ประชุมร่วมกันของรัฐสภาเป็นผู้พิจารณา ซึ่งการปฏิรูปประเทศแต่ละด้าน**มีการจัดทำหรือปรับปรุงกฎหมายกว่า ๒๑๕ ฉบับ**

”

พ.ศ. ๒๕๖๒ พระราชบัญญัติอนุญาโตตุลาการ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๖๒ และพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติม พระธรรมนูญศาลยุติธรรม (ฉบับที่ ๖) พ.ศ. ๒๕๖๒ (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ๒๕๖๓, น. ๙)

๓.๕ ด้านเศรษฐกิจ กำหนดให้จัดทำหรือปรับปรุงกฎหมาย จำนวน ๒๗ ฉบับ โดยเป็นกฎหมายที่จัดทำแล้วเสร็จ ๘ ฉบับ อาทิ พระราชบัญญัติสถาบันการเงินประชาชน พ.ศ. ๒๕๖๒ พระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคม พ.ศ. ๒๕๖๒ พระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๖๒ เป็นต้น นอกจากนี้ เป็นกฎหมายที่อยู่ระหว่างดำเนินการ เช่น กฎหมายข้อมูลข่าวสารของราชการ และกฎหมายว่าด้วยการบริหารจัดการเงินฝากที่ไม่มี การเคลื่อนไหวของสถาบันการเงิน เป็นต้น (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ๒๕๖๓, น. ๑๐)

๓.๖ ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กำหนดให้จัดทำหรือปรับปรุงกฎหมาย จำนวน ๓๕ ฉบับ โดยเป็นกฎหมายที่จัดทำแล้วเสร็จ ๑๓ ฉบับ อาทิ พระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๒ พระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. ๒๕๖๒ พระราชบัญญัติป่าชุมชน พ.ศ. ๒๕๖๒ พระราชบัญญัติว่าด้วยการเวนคืน และการได้มาซึ่งอสังหาริมทรัพย์ พ.ศ. ๒๕๖๒ นอกจากนี้ เป็นกฎหมายที่อยู่ระหว่างดำเนินการ ๒๒ ฉบับ เช่น กฎหมายว่าด้วยความหลากหลายชีวภาพ กฎหมายว่าด้วยการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและ ความหลากหลายทางชีวภาพโดยชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามแนวทางประชารัฐ กฎหมายว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ เป็นต้น (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ๒๕๖๓, น. ๑๑)

๓.๗ ด้านสาธารณสุข กำหนดให้จัดทำหรือปรับปรุงกฎหมาย จำนวน ๑๔ ฉบับ โดยเป็นกฎหมายที่จัดทำแล้วเสร็จ ๑ ฉบับ คือ พระราชบัญญัติระบบบริการปฐมภูมิ พ.ศ. ๒๕๖๒ นอกจากนี้

เป็นกฎหมายที่อยู่ระหว่างดำเนินการ เช่น กฎหมายว่าด้วยการจัดประกันสุขภาพและแหล่งเงินสำหรับคนต่างชาติ กฎหมายว่าด้วยการแพทย์ฉุกเฉินเพื่อจัดตั้งกองทุนการแพทย์ฉุกเฉินระดับเขต และกฎหมายว่าด้วยโครงสร้างการบริหารระบบสุขภาพแห่งชาติเพื่อตั้งคณะกรรมการนโยบายสุขภาพแห่งชาติ เขตสุขภาพ/คณะกรรมการเขตสุขภาพ เป็นต้น (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ๒๕๖๓, น. ๑๒)

๓.๘ ด้านการสื่อสารมวลชน เทคโนโลยีสารสนเทศ กำหนดให้จัดทำหรือปรับปรุงกฎหมาย จำนวน ๗ ฉบับ โดยเป็นกฎหมายที่จัดทำแล้วเสร็จ ๒ ฉบับ ได้แก่ พระราชบัญญัติการรักษาความมั่นคงปลอดภัยไซเบอร์ พ.ศ. ๒๕๖๒ และพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลข่าวสารส่วนบุคคล พ.ศ. ๒๕๖๒ นอกจากนี้เป็นกฎหมายที่อยู่ระหว่างดำเนินการ คือ กฎหมายว่าด้วยการส่งเสริมจริยธรรมและมาตรฐานวิชาชีพสื่อมวลชน กฎหมายว่าด้วยการประกอบกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ กฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองเด็ก และกฎหมายว่าด้วยดาวเทียมสื่อสารและการดำเนินกิจการในอวกาศ (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ๒๕๖๓, น. ๑๓)

๓.๙ ด้านสังคม กำหนดให้จัดทำหรือปรับปรุงกฎหมาย จำนวน ๑๙ ฉบับ โดยเป็นกฎหมายที่จัดทำแล้วเสร็จ ๕ ฉบับ ได้แก่ พระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคม พ.ศ. ๒๕๖๒ พระราชบัญญัติป่าไม้ (ฉบับที่ ๘) พ.ศ. ๒๕๖๒ กฎกระทรวงกำหนดให้ทรัพย์สินอื่นเป็นหลักประกัน พ.ศ. ๒๕๖๑ พระราชบัญญัติสถาบันการเงินประชาชน พ.ศ. ๒๕๖๒ และพระราชบัญญัติสหกรณ์ (ฉบับที่ ๓) พ.ศ. ๒๕๖๒ นอกจากนี้ เป็นกฎหมายที่อยู่ระหว่างดำเนินการ เช่น กฎหมายว่าด้วยกองทุนบำเหน็จบำนาญ กฎหมายว่าด้วยสภาองค์กรชุมชน และกฎหมายลำดับรองภายใต้พระราชบัญญัติว่าด้วยวิสาหกิจเพื่อสังคม พ.ศ. ๒๕๖๒ เป็นต้น (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ๒๕๖๓, น. ๑๔)

๓.๑๐ ด้านพลังงาน กำหนดให้จัดทำหรือปรับปรุงกฎหมาย จำนวน ๑๖ ฉบับ โดยเป็นกฎหมายที่อยู่ระหว่างดำเนินการทั้งหมด อาทิ กฎหมายว่าด้วยการกำหนดพลังงานควบคุม ระเบียบและข้อกำหนดว่าด้วยการส่งเสริมกิจการโซลาร์รูฟเสรี ระเบียบว่าด้วยการส่งเสริมให้มีการเก็บสะสมพลังงานไฟฟ้าที่ผลิตจากพลังงานทดแทน กฎหมายว่าด้วยการกำหนดประเภทหรือขนาดของอาคารและมาตรฐานหลักเกณฑ์และวิธีการออกแบบอาคารเพื่อการอนุรักษ์พลังงาน กฎหมายที่เกี่ยวข้องเพื่อสนับสนุนการใช้มาตรการบริษัทจัดการพลังงาน (ESCO) สำหรับหน่วยงานภาครัฐ (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ๒๕๖๓, น. ๑๕)

๓.๑๑ ด้านการป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบ กำหนดให้จัดทำหรือปรับปรุงกฎหมาย จำนวน ๒๕ ฉบับ โดยเป็นกฎหมายที่จัดทำแล้วเสร็จ ๒ ฉบับ ได้แก่ ระเบียบกระทรวงการคลังว่าด้วยการเบิกเงินจากคลัง การรับเงิน การจ่ายเงิน การเก็บรักษาเงินและการนำเงินส่งคลัง พ.ศ. ๒๕๖๒ และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๖๑ นอกจากนี้ เป็นกฎหมายที่อยู่ระหว่างการดำเนินการ เช่น กฎหมายให้ประชาชน

สามารถได้รับทราบและเข้าถึงข้อมูลข่าวสารสาธารณะในครอบครองของหน่วยงานของรัฐ กฎหมายว่าด้วยการยกยอก การเบียดบัง หรือ การยกย้ายถ่ายเททรัพย์สินโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐ กฎหมายเกี่ยวกับการต่อต้านการทุจริตและประพฤติมิชอบในภาครัฐ และกฎหมายการพยายามกระทำความผิด การเตรียมการกระทำความผิดฐานทุจริต (Conspiracy Theory) เป็นความผิดทางอาญา เป็นต้น (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ๒๕๖๓, น. ๑๖)

๓.๑๒ ด้านการศึกษา กำหนดให้จัดทำหรือปรับปรุงกฎหมาย จำนวน ๗ ฉบับ โดยเป็นกฎหมายที่จัดทำแล้วเสร็จ ๔ ฉบับ ได้แก่ พระราชบัญญัติการพัฒนาเด็กปฐมวัย พ.ศ. ๒๕๖๒ พระราชบัญญัติกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา พ.ศ. ๒๕๖๑ พระราชบัญญัติการอุดมศึกษา พ.ศ. ๒๕๖๒ และพระราชบัญญัติพื้นที่นวัตกรรม พ.ศ. ๒๕๖๒ นอกจากนี้ เป็นกฎหมายที่อยู่ระหว่างดำเนินการ คือ กฎหมายว่าด้วยการศึกษาแห่งชาติ กฎหมายว่าด้วยการศึกษาภาคบังคับ และกฎหมายว่าด้วยการจัดตั้งสถาบันหลักสูตรและการเรียนรู้แห่งชาติ (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ๒๕๖๓, น. ๑๗)

๓.๑๓ ด้านกระบวนการยุติธรรม (ตำรวจ) กำหนดให้จัดทำหรือปรับปรุงกฎหมาย จำนวน ๒ ฉบับ โดยอยู่ระหว่างดำเนินการ ได้แก่ ร่างพระราชบัญญัติตำรวจแห่งชาติ พ.ศ. และร่างพระราชบัญญัติสอบสวนคดีอาญา พ.ศ. (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ๒๕๖๓, น. ๕) ตามรายงานสรุปผลการดำเนินการตามแผนปฏิรูปประเทศ ประจำปี ๒๕๖๒ การปฏิรูปประเทศ แต่ละด้านมีการกำหนดให้จัดทำหรือปรับปรุงกฎหมาย จำนวนกว่า ๒๑๕ ฉบับ โดยมีทั้งกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญ กฎหมายระดับพระราชบัญญัติ รวมถึงกฎหมายลำดับรอง ซึ่งมีทั้งกฎหมายที่จัดทำแล้วเสร็จและกฎหมายที่อยู่ระหว่างดำเนินการ

๔. กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติที่จะตราขึ้นเพื่อดำเนินการตามหมวด ๑๖ การปฏิรูปประเทศ

เมื่อมีรัฐสภาเกิดขึ้นตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ แล้ว ร่างพระราชบัญญัติที่จะตราขึ้นเพื่อดำเนินการตามหมวด ๑๖ การปฏิรูปประเทศ ที่อยู่ระหว่างดำเนินการตามแผนการปฏิรูปประเทศ ต้องมีการเสนอและพิจารณาในที่ประชุมร่วมกันของรัฐสภา โดยกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติที่จะตราขึ้นเพื่อดำเนินการตามหมวด ๑๖ การปฏิรูปประเทศ ได้แก่

๔.๑ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐

“มาตรา ๒๗๐ นอกจากจะมีหน้าที่และอำนาจตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแล้ว ให้วุฒิสภามีหน้าที่และอำนาจติดตาม เสนอแนะ และเร่งรัดการปฏิรูปประเทศ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายตามหมวด ๑๖ การปฏิรูปประเทศ และการจัดทำและดำเนินการตามยุทธศาสตร์ชาติ

ในการนี้ ให้คณะรัฐมนตรีแจ้งความคืบหน้าในการดำเนินการตามแผนการปฏิรูปประเทศต่อรัฐสภา เพื่อทราบทุกสามเดือน

ร่างพระราชบัญญัติที่จะตราขึ้นเพื่อดำเนินการตามหมวด ๑๖ การปฏิรูปประเทศ ให้เสนอและพิจารณาในที่ประชุมร่วมกันของรัฐสภา

ร่างพระราชบัญญัติใดที่คณะรัฐมนตรีเห็นว่าเป็นร่างพระราชบัญญัติที่จะตราขึ้นเพื่อดำเนินการตามหมวด ๑๖ การปฏิรูปประเทศ ให้แจ้งให้ประธานรัฐสภาทราบพร้อมกับการเสนอร่างพระราชบัญญัตินั้น ในกรณีที่คณะรัฐมนตรีมิได้แจ้งว่าเป็นร่างพระราชบัญญัติที่จะตราขึ้นเพื่อดำเนินการตามหมวด ๑๖ การปฏิรูปประเทศ หากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภาเห็นว่าร่างพระราชบัญญัตินั้นเป็นร่างพระราชบัญญัติ ที่จะตราขึ้นเพื่อดำเนินการตามหมวด ๑๖ การปฏิรูปประเทศ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภาจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในห้าของแต่ละสภา อาจเข้าชื่อกันร้องขอต่อประธานรัฐสภาเพื่อให้อินิจฉัย การยื่นคำร้องดังกล่าวต้องยื่นก่อนที่สภาผู้แทนราษฎรหรือวุฒิสภา แล้วแต่กรณี จะพิจารณาร่างพระราชบัญญัตินั้นแล้วเสร็จ

เมื่อประธานรัฐสภาได้รับคำร้องตามวรรคสาม ให้ประธานรัฐสภาเสนอเรื่องต่อคณะกรรมการร่วม ซึ่งประกอบด้วยประธานวุฒิสภาเป็นประธาน รองประธานสภาผู้แทนราษฎรคนหนึ่ง ผู้นำฝ่ายค้านในสภาผู้แทนราษฎร ผู้แทนคณะรัฐมนตรีคนหนึ่ง และประธานคณะกรรมการสามัญคนหนึ่ง ซึ่งเลือกกันเองระหว่างประธานคณะกรรมการสามัญในวุฒิสภาทุกคณะเป็นกรรมการ เพื่อวินิจฉัย

การวินิจฉัยของคณะกรรมการร่วมตามวรรคสี่ให้ถือเสียงข้างมากเป็นประมาณ คำวินิจฉัยของคณะกรรมการร่วมดังกล่าวให้เป็นที่สุด และให้ประธานรัฐสภาดำเนินการไปตามคำวินิจฉัยนั้น”

๔.๒ ข้อบังคับการประชุมรัฐสภา พ.ศ. ๒๕๖๓ กำหนดเกี่ยวกับการเสนอและการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติที่จะตราขึ้นเพื่อดำเนินการตามหมวด ๑๖ การปฏิรูปประเทศ ไว้ในหมวด ๕ การเสนอและการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติ ส่วนที่ ๑ การเสนอและการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติที่จะตราขึ้นเพื่อดำเนินการตามหมวด ๑๖ การปฏิรูปประเทศ ตามมาตรา ๒๗๐ ของรัฐธรรมนูญ ดังนี้

“ข้อ ๑๐๕ เมื่อประธานรัฐสภาได้รับร่างพระราชบัญญัติที่จะตราขึ้นเพื่อดำเนินการตามหมวด ๑๖ การปฏิรูปประเทศ จากคณะรัฐมนตรีแล้ว ให้นำความในข้อ ๘๑ ข้อ ๘๒ และข้อ ๘๓ มาใช้บังคับโดยอนุโลม และให้ประธานรัฐสภาบรรจุเข้าระเบียบวาระการประชุมเป็นเรื่องด่วน

ข้อ ๑๐๖ ในกรณีที่ประธานรัฐสภาได้รับคำร้องจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภาตามมาตรา ๒๗๐ วรรคสาม ของรัฐธรรมนูญ ให้ประธานรัฐสภาแจ้งประธานสภาผู้แทนราษฎรหรือประธานวุฒิสภา แล้วแต่กรณี เพื่อทราบ และให้ประธานรัฐสภาเสนอเรื่องต่อคณะกรรมการร่วมตามมาตรา ๒๗๐ วรรคสี่ ของรัฐธรรมนูญ เพื่อวินิจฉัย ทั้งนี้ คำวินิจฉัยของคณะกรรมการร่วมให้เป็นที่สุด

เมื่อประธานรัฐสภาได้รับคำวินิจฉัยของคณะกรรมการร่วมตามวรรคหนึ่งแล้วให้ประธานรัฐสภาแจ้งประธานสภาผู้แทนราษฎรหรือประธานวุฒิสภา แล้วแต่กรณี เพื่อทราบและดำเนินการต่อไปตามคำวินิจฉัยนั้น

ข้อ ๑๐๗ เมื่อประธานรัฐสภาได้รับร่างพระราชบัญญัติที่คณะกรรมการร่วมวินิจฉัยว่าเป็นร่างพระราชบัญญัติที่จะตราขึ้นเพื่อดำเนินการตามหมวด ๑๖ การปฏิรูปประเทศ จากประธานสภาผู้แทนราษฎรหรือประธานวุฒิสภา แล้วแต่กรณี ให้ประธานรัฐสภาบรรจุเข้าระเบียบวาระการประชุมรัฐสภาเป็นเรื่องด่วน

ข้อ ๑๐๘ การพิจารณาร่างพระราชบัญญัติที่จะตราขึ้นเพื่อดำเนินการตามหมวด ๑๖ การปฏิรูปประเทศ ให้กระทำเป็นสามวาระตามลำดับ และให้นำความในหมวด ๔ การเสนอและการพิจารณาพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ มาใช้บังคับโดยอนุโลม”

๕. กระบวนการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติที่จะตราขึ้นเพื่อดำเนินการตามหมวด ๑๖ การปฏิรูปประเทศ

กระบวนการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติที่จะตราขึ้นเพื่อดำเนินการตามหมวด ๑๖ การปฏิรูปประเทศ มีขั้นตอนที่แยกอย่างชัดเจนจากขั้นตอนในการเสนอร่างกฎหมายทั่วไป กล่าวคือ ร่างพระราชบัญญัติที่จะตราขึ้นเพื่อดำเนินการตามหมวด ๑๖ การปฏิรูปประเทศ ให้เสนอและพิจารณาในที่ประชุมร่วมกันของรัฐสภา (มาตรา ๒๗๐ วรรคสอง ของรัฐธรรมนูญ) โดยเป็นการพิจารณาโดยสภาเดียว คือ ที่ประชุมร่วมกันของรัฐสภา ซึ่งแตกต่างจากการเสนอร่างกฎหมายทั่วไปที่ต้องเสนอและพิจารณาผ่านสภาผู้แทนราษฎรก่อนแล้ว จึงเสนอเข้าสู่การพิจารณาของวุฒิสภาตามลำดับ โดยข้อบังคับการประชุมรัฐสภา พ.ศ. ๒๕๖๓ กำหนดเกี่ยวกับการเสนอและการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติที่จะตราขึ้นเพื่อดำเนินการตามหมวด ๑๖ การปฏิรูปประเทศไว้ในหมวด ๕ การเสนอและการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติ ส่วนที่ ๑ การเสนอและการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติที่จะตราขึ้นเพื่อดำเนินการตามหมวด ๑๖ การปฏิรูปประเทศ ตามมาตรา ๒๗๐ ของรัฐธรรมนูญ (ข้อ ๑๐๕ ถึง ข้อ ๑๐๘) ซึ่งข้อบังคับการประชุมรัฐสภา พ.ศ. ๒๕๖๓ ข้อ ๑๐๘ กำหนดว่า “การพิจารณาร่างพระราชบัญญัติที่จะตราขึ้นเพื่อดำเนินการตามหมวด ๑๖ การปฏิรูปประเทศให้กระทำเป็นสามวาระตามลำดับ และให้นำหมวด ๔ การเสนอและการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญมาใช้บังคับโดยอนุโลม” ดังนั้น การพิจารณาร่างพระราชบัญญัติที่จะตราขึ้นเพื่อดำเนินการตามหมวด ๑๖ การปฏิรูปประเทศ จึงให้เสนอและพิจารณาในที่ประชุมร่วมกันของรัฐสภา และให้กระทำเป็นสามวาระตามลำดับ และให้นำหมวด ๔ การเสนอและการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญมาใช้บังคับโดยอนุโลม

๕.๑ การเสนอร่างพระราชบัญญัติที่จะตราขึ้นเพื่อดำเนินการตามหมวด ๑๖ การปฏิรูปประเทศ

มาตรา ๒๗๐ วรรคสาม ของรัฐธรรมนูญ กำหนดว่า “ร่างพระราชบัญญัติใดที่คณะรัฐมนตรี เห็นว่าเป็นร่างพระราชบัญญัติที่จะตราขึ้นเพื่อดำเนินการตามหมวด ๑๖ การปฏิรูปประเทศ ให้แจ้งให้ประธานรัฐสภาทราบพร้อมกับการเสนอร่างพระราชบัญญัตินั้น...” โดยข้อบังคับการประชุมรัฐสภา พ.ศ. ๒๕๖๓ ข้อ ๑๐๕ กำหนดว่า “เมื่อประธานรัฐสภาได้รับร่างพระราชบัญญัติที่จะตราขึ้นเพื่อดำเนินการตามหมวด ๑๖ การปฏิรูปประเทศ จากคณะรัฐมนตรีแล้ว ให้นำความในข้อ ๘๑ ข้อ ๘๒ และข้อ ๘๓ มาใช้บังคับโดยอนุโลม และให้ประธานรัฐสภาบรรจุเข้าระเบียบวาระการประชุมรัฐสภาเป็นเรื่องด่วน” ทั้งนี้ ร่างพระราชบัญญัติที่จะตราขึ้นเพื่อดำเนินการตามหมวด ๑๖ การปฏิรูปประเทศที่เข้าสู่การพิจารณาของที่ประชุมร่วมกันของรัฐสภาทั้งหมดจะเป็นร่างพระราชบัญญัติที่เสนอโดยคณะรัฐมนตรีเท่านั้น^๑

เมื่อคณะรัฐมนตรีเสนอร่างพระราชบัญญัติที่จะตราขึ้นเพื่อดำเนินการตามหมวด ๑๖ การปฏิรูปประเทศ ต่อประธานรัฐสภา จะมีการตรวจสอบว่าร่างพระราชบัญญัตินั้นเป็นไปตามข้อบังคับฯ ข้อ ๘๒ หรือไม่ กล่าวคือ ร่างพระราชบัญญัติที่จะตราขึ้นเพื่อดำเนินการตามหมวด ๑๖ การปฏิรูปประเทศ ต้องแบ่งเป็นมาตรา และต้องมีบันทึกประกอบ คือ (๑) หลักการแห่งร่างพระราชบัญญัติที่จะตราขึ้นเพื่อดำเนินการตามหมวด ๑๖ การปฏิรูปประเทศ (๒) เหตุผลในการเสนอร่างพระราชบัญญัติที่จะตราขึ้นเพื่อดำเนินการตามหมวด ๑๖ การปฏิรูปประเทศ (๓) บันทึกวิเคราะห์และสรุปสาระสำคัญของร่างพระราชบัญญัติที่จะตราขึ้นเพื่อดำเนินการตามหมวด ๑๖ การปฏิรูปประเทศ และเอกสารสรุปผลการรับฟังความคิดเห็นและรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากร่างพระราชบัญญัติที่จะตราขึ้นเพื่อดำเนินการตามหมวด ๑๖ การปฏิรูปประเทศหรือไม่ และให้ประธานรัฐสภาทำการตรวจสอบว่าร่างพระราชบัญญัติที่จะตราขึ้นเพื่อดำเนินการตามหมวด ๑๖ การปฏิรูปประเทศมีข้อบกพร่องหรือไม่ หากมีข้อบกพร่องให้ประธานแจ้งผู้เสนอทราบภายใน ๗ วัน นับแต่วันที่ได้รับ และในกรณีที่มีการแก้ไขเพิ่มเติมร่างพระราชบัญญัติที่จะตราขึ้นเพื่อดำเนินการตามหมวด ๑๖ การปฏิรูปประเทศ ก่อนที่ประธานจะสั่งบรรจุระเบียบวาระการประชุมรัฐสภาให้ผู้เสนอที่ลงชื่อไว้เดิมทุกคนร่วมลงชื่อขอแก้ไขเพิ่มเติมร่าง

^๑ ข้อสังเกต มาตรา ๑๓๓ ของรัฐธรรมนูญ เป็นหลักทั่วไปในการกำหนดว่าใครมีสิทธิเสนอร่างพระราชบัญญัติ ประกอบด้วย คณะรัฐมนตรี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไม่น้อยกว่า ๒๐ คน ผู้มีสิทธิเลือกตั้งจำนวนไม่น้อยกว่า ๑๐,๐๐๐ คน เข้าชื่อเสนอกฎหมายตามหมวด ๓ สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย หรือ หมวด ๕ หน้าที่ของรัฐ ทั้งนี้ ตามกฎหมายว่าด้วยการเข้าชื่อเสนอกฎหมาย แต่จากรัฐธรรมนูญมาตรา ๒๗๐ ประกอบข้อบังคับการประชุมรัฐสภา จะกล่าวถึงกรณีที่คณะรัฐมนตรีเป็นผู้เสนอร่างพระราชบัญญัติที่จะตราขึ้นเพื่อดำเนินการตามหมวด ๑๖ การปฏิรูปประเทศเท่านั้น

พระราชบัญญัติที่จะตราขึ้นเพื่อดำเนินการตามหมวด ๑๖ การปฏิรูปประเทศ เว้นแต่เป็นกรณีเล็กน้อยที่ไม่มีผลทำให้หลักการหรือสาระสำคัญเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม” เมื่อตรวจสอบร่างพระราชบัญญัติแล้วไม่พบข้อบกพร่องให้บรรจุเข้าระเบียบวาระการประชุมรัฐสภาเป็นเรื่องด่วน (ข้อบังคับการประชุมรัฐสภา พ.ศ. ๒๕๖๓ ข้อ ๑๐๕ ประกอบ ข้อ ๘๑ ข้อ ๘๒ ข้อ ๘๓ และข้อ ๘๔)

๕.๒ กระบวนการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติที่จะตราขึ้นเพื่อดำเนินการตามหมวด ๑๖ การปฏิรูปประเทศ

การพิจารณาร่างพระราชบัญญัติที่จะตราขึ้นเพื่อดำเนินการตามหมวด ๑๖ การปฏิรูปประเทศ ให้กระทำเป็นสามวาระ ตามข้อบังคับการประชุมรัฐสภา พ.ศ. ๒๕๖๓ ข้อ ๑๐๘ ประกอบ ข้อ ๘๖ ตามลำดับ ดังนี้

การพิจารณาวาระที่หนึ่ง การพิจารณาร่างพระราชบัญญัติที่จะตราขึ้นเพื่อดำเนินการตามหมวด ๑๖ การปฏิรูปประเทศในวาระที่หนึ่ง ให้ศาลลงมติว่าจะรับหลักการหรือไม่รับหลักการแห่งร่างพระราชบัญญัติที่จะตราขึ้นเพื่อดำเนินการตามหมวด ๑๖ การปฏิรูปประเทศนั้น

กรณีที่รัฐสภาไม่มีมติให้พิจารณาร่างพระราชบัญญัติที่จะตราขึ้นเพื่อดำเนินการตามหมวด ๑๖ การปฏิรูปประเทศที่มีหลักการทำนองเดียวกันหลายฉบับรวมกัน รัฐสภาจะลงมติรับหลักการหรือไม่รับหลักการแห่งร่างพระราชบัญญัติที่จะตราขึ้นเพื่อดำเนินการตามหมวด ๑๖ การปฏิรูปประเทศแต่ละฉบับหรือทั้งหมดรวมกันก็ได้ และเมื่อรัฐสภาได้มีมติรับหลักการแล้ว ให้รัฐสภาลงมติว่าจะให้ร่างพระราชบัญญัติใดเป็นร่างพระราชบัญญัติฉบับหลักในการพิจารณาในวาระที่สอง (ข้อบังคับการประชุมรัฐสภา พ.ศ. ๒๕๖๓ ข้อ ๑๐๘ ประกอบข้อ ๘๗)

การพิจารณาวาระที่สอง

ชั้นคณะกรรมการที่รัฐสภาตั้ง การพิจารณาร่างพระราชบัญญัติที่จะตราขึ้นเพื่อดำเนินการตามหมวด ๑๖ การปฏิรูปประเทศ ชั้นคณะกรรมการที่รัฐสภาตั้งสมาชิกรัฐสภาผู้ใดเห็นควรแก้ไขเพิ่มเติมร่างพระราชบัญญัติที่จะตราขึ้นเพื่อดำเนินการตามหมวด ๑๖ การปฏิรูปประเทศ ก็ให้เสนอคำแปรญัตติล่วงหน้าเป็นหนังสือต่อประธานคณะกรรมการภายในกำหนด ๗ วัน นับแต่วันถัดจากวันที่รัฐสภารับหลักการแห่งร่างพระราชบัญญัติที่จะตราขึ้นเพื่อดำเนินการตามหมวด ๑๖ การปฏิรูปประเทศ เว้นแต่รัฐสภาจะได้กำหนดเวลาแปรญัตติสำหรับที่ร่างพระราชบัญญัติที่จะตราขึ้นเพื่อดำเนินการตามหมวด ๑๖ การปฏิรูปประเทศนั้นไว้เป็นอย่างอื่น การแปรญัตติต้องแปรเป็นรายมาตรา การแปรญัตติเพิ่มมาตราขึ้นใหม่หรือตัดทอนหรือแก้ไขมาตราเดิมต้องไม่ขัดกับหลักการแห่งร่างพระราชบัญญัติที่จะตราขึ้นเพื่อดำเนินการตามหมวด ๑๖ การปฏิรูปประเทศนั้น (ข้อบังคับการประชุมรัฐสภา พ.ศ. ๒๕๖๓ ข้อ ๑๐๘ ประกอบ ข้อ ๙๑)

เมื่อคณะกรรมการได้พิจารณาร่างพระราชบัญญัติที่จะตราขึ้นเพื่อดำเนินการตามหมวด ๑๖ การปฏิรูปประเทศเสร็จแล้ว ให้เสนอร่างพระราชบัญญัตินั้น โดยแสดงร่างเดิมและการแก้ไขเพิ่มเติม พร้อมทั้งรายงานต่อประธานรัฐสภา รายงานนั้นอย่างน้อยต้องระบุว่าได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมในมาตราใดบ้าง และถ้ามีการแปรญัตติ มติของคณะกรรมการเกี่ยวกับคำแปรญัตตินั้นเป็นประการใด หรือมีการสงวนคำแปรญัตติ หรือมีการสงวนความเห็นของกรรมการ และในกรณีที่คณะกรรมการมีการรับฟังความคิดเห็นและวิเคราะห์ผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากร่างพระราชบัญญัติที่จะตราขึ้นเพื่อดำเนินการตามหมวด ๑๖ การปฏิรูปประเทศ ก็ให้ระบุในรายงานด้วย

ในกรณีที่คณะกรรมการเห็นว่า มีข้อเท็จจริงที่คณะกรรมการหรือควรปฏิบัติให้ บันทึกรายงานข้อเท็จจริงดังกล่าวไว้ในรายงานของคณะกรรมการ เพื่อให้ที่ประชุมรัฐสภาพิจารณาและให้ความเห็นในข้อ ๗๖ มาใช้บังคับโดยอนุโลม (ข้อบังคับการประชุมรัฐสภา พ.ศ. ๒๕๖๓ ข้อ ๑๐๘ ประกอบ ข้อ ๙๒)

การพิจารณาในวาระที่สอง ในที่ประชุมร่วมกันของรัฐสภา ในการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติที่จะตราขึ้นเพื่อดำเนินการตามหมวด ๑๖ การปฏิรูปประเทศที่คณะกรรมการพิจารณาเสร็จแล้ว ให้รัฐสภาพิจารณาเริ่มต้นด้วยชื่อร่าง คำปรารภ แล้วพิจารณาเรียงตามลำดับมาตรา และให้สมาชิกรัฐสภาอภิปรายได้เฉพาะถ้อยคำหรือข้อความที่มีการแก้ไขเพิ่มเติม หรือผู้แปรญัตติที่มีการสงวนคำแปรญัตติ หรือกรรมการที่มีการสงวนความเห็นไว้ ทั้งนี้ เว้นแต่ที่ประชุมรัฐสภาจะลงมติเป็นอย่างอื่น เมื่อได้พิจารณาจนจบร่างแล้ว ให้รัฐสภาพิจารณาทั้งร่างเป็นการสรุปอีกครั้งหนึ่ง และในการพิจารณาครั้งนี้สมาชิกรัฐสภาอาจขอแก้ไขเพิ่มเติมถ้อยคำได้ แต่จะขอแก้ไขเพิ่มเติมเนื้อความใดไม่ได้ นอกจากเนื้อความที่ยังขัดแย้งกันอยู่ (ข้อบังคับการประชุมรัฐสภา พ.ศ. ๒๕๖๓ ข้อ ๑๐๘ ประกอบ ข้อ ๙๖ และข้อ ๙๗)

การลงมติในวาระที่สาม เมื่อได้พิจารณาร่างพระราชบัญญัติที่จะตราขึ้นเพื่อดำเนินการตามหมวด ๑๖ การปฏิรูปประเทศ เสร็จแล้วให้รัฐสภาลงมติวาระที่สามว่าจะเห็นชอบหรือไม่เห็นชอบ โดยไม่มีการอภิปราย อย่างไรก็ตามแม้ข้อบังคับการประชุมรัฐสภา พ.ศ. ๒๕๖๓ ข้อ ๑๐๘ จะกำหนดให้นำความในหมวด ๔ การเสนอและการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญใช้บังคับโดยอนุโลม แต่การออกเสียงในวาระที่สามไม่ได้นำข้อบังคับฯ ข้อ ๙๘ วรรคสอง และข้อ ๙๙ มาใช้บังคับโดยอนุโลม (คือ กรณีการลงมติในวาระที่สามต้องมีคะแนนเสียงเห็นชอบมากกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกรัฐสภาทั้งหมดเท่าที่มีอยู่) โดยการออกเสียงลงคะแนนในวาระที่สามใช้คะแนนเสียงข้างมากเป็นประมาณตามมาตรา ๑๒๐ ของรัฐธรรมนูญ เนื่องจากมาตรา ๑๒๐ ของรัฐธรรมนูญเป็นการวางหลักทั่วไปเกี่ยวกับการลงมติคือให้ถือเสียงข้างมากเป็นประมาณ โดยมีข้อยกเว้น คือ กรณีที่มีบทบัญญัติไว้เป็นอย่างอื่น เช่น การออกเสียงลงคะแนนร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญในวาระที่สาม ซึ่งต้องใช้คะแนนเสียงมากกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของรัฐสภา ขณะที่มาตรา ๒๗๐

ของรัฐธรรมนูญ กำหนดเพียงการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติที่จะตราขึ้นเพื่อดำเนินการตามหมวด ๑๖ การปฏิรูปประเทศให้เสนอและพิจารณาในที่ประชุมร่วมกันของรัฐสภาเท่านั้น โดยไม่ได้กำหนดเรื่องการออกเสียงคะแนนไว้เป็นอย่างอื่นตามที่รัฐธรรมนูญมาตรา ๑๒๐ กำหนดเป็นข้อยกเว้นไว้แต่อย่างใด ดังนั้น การลงมติร่างพระราชบัญญัติที่จะตราขึ้นเพื่อดำเนินการตามหมวด ๑๖ การปฏิรูปประเทศในวาระที่สามให้ใช้คะแนนเสียงข้างมากโดยประมาณและเมื่อร่างพระราชบัญญัติที่จะตราขึ้นเพื่อดำเนินการตามหมวด ๑๖ การปฏิรูปประเทศ รัฐสภาให้ความเห็นชอบแล้ว ก่อนส่งไปยังนายกรัฐมนตรีเพื่อดำเนินการตามมาตรา ๘๑ ของรัฐธรรมนูญ ประธานรัฐสภาจะชะลอร่างไว้ ๓ วัน เพื่อเปิดโอกาสให้สมาชิกรัฐสภาจำนวนไม่น้อยกว่า ๑ ใน ๑๐ ของจำนวนสมาชิกรัฐสภาทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของทั้งสองสภาเสนอความเห็นต่อประธานรัฐสภาว่าร่างพระราชบัญญัติที่จะตราขึ้นเพื่อดำเนินการตามหมวด ๑๖ การปฏิรูปประเทศนั้นมีข้อความขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ หรือตราขึ้นโดยไม่ถูกต้องตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ และให้ประธานรัฐสภาส่งความเห็นไปยังศาลรัฐธรรมนูญเพื่อวินิจฉัย (ข้อบังคับการประชุมรัฐสภา พ.ศ. ๒๕๖๓ ข้อ ๑๐๘ ประกอบ ข้อ ๘๘ ข้อ ๘๙ และข้อ ๑๐๔)

**ร่างพระราชบัญญัติที่จะตราขึ้นเพื่อดำเนินการตามหมวด ๑๖ การปฏิรูปประเทศ
ที่มีการเสนอและพิจารณาในที่ประชุมร่วมกันของรัฐสภาตามมาตรา ๒๗๐ ของรัฐธรรมนูญ**

ลำดับ	พระราชบัญญัติ	ประกาศราชกิจจานุเบกษา
๑.	พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ ๓๒) พ.ศ. ๒๕๖๓	เล่ม ๑๓๗ ตอนที่ ๗๑ ก วันที่ ๘ กันยายน ๒๕๖๓
๒.	พระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม (ฉบับที่ ๒๐) พ.ศ. ๒๕๖๔	เล่ม ๑๓๘ ตอนที่ ๑๑ ก วันที่ ๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔
๓.	พระราชบัญญัติการเข้าชื่อเสนอกฎหมาย พ.ศ. ๒๕๖๔	เล่ม ๑๓๘ ตอนที่ ๓๕ ก วันที่ ๒๖ พฤษภาคม ๒๕๖๔
๔.	พระราชบัญญัติว่าด้วยการออกเสียงประชามติ พ.ศ. ๒๕๖๔	เล่ม ๑๓๘ ตอนที่ ๕๙ ก วันที่ ๑๔ กันยายน ๒๕๖๔
๕.	พระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายยาเสพติด พ.ศ. ๒๕๖๔ และประมวลกฎหมายยาเสพติด	เล่ม ๑๓๘ ตอนที่ ๗๓ ก วันที่ ๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๔
๖.	พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดียาเสพติด (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๖๔	เล่ม ๑๓๘ ตอนที่ ๗๓ ก วันที่ ๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๔

๗.	พระราชบัญญัติส่งเสริมการใช้ประโยชน์ผลงานวิจัยและนวัตกรรม พ.ศ. ๒๕๖๔	เล่ม ๑๓๘ ตอนที่ ๗๓ ก วันที่ ๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๔
๘.	พระราชบัญญัติการปฏิบัติราชการทางอิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ. ๒๕๖๕	เล่ม ๑๓๙ ตอนที่ ๖๓ ก วันที่ ๑๒ ตุลาคม ๒๕๖๕
๙.	พระราชบัญญัติตำรวจแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๕	เล่ม ๑๓๙ ตอนที่ ๖๔ ก วันที่ ๑๖ ตุลาคม ๒๕๖๕
๑๐.	พระราชบัญญัติกำหนดระยะเวลาดำเนินงานในกระบวนการยุติธรรม พ.ศ. ๒๕๖๕	เล่ม ๑๓๙ ตอนที่ ๖๖ ก วันที่ ๒๕ ตุลาคม ๒๕๖๕
๑๑.	พระราชบัญญัติว่าด้วยการปรับเป็นพินัย พ.ศ. ๒๕๖๕	เล่ม ๑๓๙ ตอนที่ ๖๖ ก วันที่ ๒๕ ตุลาคม ๒๕๖๕
๑๒.	ร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมการเรียนรู้ พ.ศ. ๒๕๖๖	เล่ม ๑๔๐ ตอนที่ ๒๐ ก วันที่ ๑๙ มีนาคม ๒๕๖๖
๑๓.	ร่างพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.	อยู่ระหว่างการพิจารณาในวาระที่ ๒ - ๓ ของรัฐสภา
๑๔.	ร่างพระราชบัญญัติการจัดทำประมวลกฎหมายและกฎเพื่อให้ประชาชนเข้าถึงได้โดยสะดวก พ.ศ.	อยู่ระหว่างการพิจารณาของคณะกรรมการกฤษฎีกา
๑๕.	ร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมจริยธรรมและมาตรฐานวิชาชีพสื่อมวลชน พ.ศ.	บรรจุระเบียบวาระเพื่อรอการพิจารณาวันที่ ๑
๑๖.	ร่างพระราชบัญญัติการอุดมศึกษา (ฉบับที่..) พ.ศ.	บรรจุระเบียบวาระเพื่อรอการพิจารณาวันที่ ๑
๑๗.	ร่างพระราชบัญญัติการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ การวิจัยและนวัตกรรม (ฉบับที่..) พ.ศ.	บรรจุระเบียบวาระเพื่อรอการพิจารณาวันที่ ๑
๑๘.	ร่างพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (ฉบับที่..) พ.ศ.	บรรจุระเบียบวาระเพื่อรอการพิจารณาวันที่ ๑
๑๙.	ร่างพระราชบัญญัติสภานโยบายการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (ฉบับที่..) พ.ศ.	บรรจุระเบียบวาระเพื่อรอการพิจารณาวันที่ ๑

ข้อมูล ณ วันที่ ๒๐ มีนาคม ๒๕๖๖ ที่มา : จากการประมวลของผู้เขียน

๖. ข้อสังเกตเกี่ยวกับกระบวนการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติที่จะตราขึ้นเพื่อดำเนินการตามหมวด ๑๖ การปฏิรูปประเทศ

๖.๑ ใครเป็นผู้มีสิทธิเสนอร่างพระราชบัญญัติที่จะตราขึ้นเพื่อดำเนินการตามหมวด ๑๖ การปฏิรูปประเทศ

ความมุ่งหมายของรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๗๐ คือ ให้วุฒิสภาเป็นกลไกหลักในการกำกับและขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศ ตามหมวด ๑๖ การปฏิรูปประเทศ และการจัดทำและดำเนินการตามยุทธศาสตร์ชาติและให้บรรลุเป้าหมาย รวมทั้งกำหนดกลไกในการเสนอและพิจารณาร่างกฎหมายเกี่ยวกับการปฏิรูปประเทศ โดยมาตรานี้กำหนดให้เป็นหน้าที่และอำนาจของวุฒิสภาในการขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศและการดำเนินการตามยุทธศาสตร์ชาติ โดยกำหนดให้การเสนอกฎหมายเกี่ยวกับการปฏิรูปประเทศมีขั้นตอนที่แยกอย่างชัดเจนจากขั้นตอนในการเสนอกฎหมายทั่วไป กล่าวคือ การเสนอกฎหมายเกี่ยวกับการปฏิรูปประเทศให้เสนอและพิจารณาในที่ประชุมร่วมกันของรัฐสภา ซึ่งแตกต่างจากการเสนอร่างกฎหมายทั่วไปที่ต้องเสนอผ่านสภาผู้แทนราษฎรก่อนแล้วจึงเสนอเข้าสู่การพิจารณาของวุฒิสภา สำหรับกรณีมีประเด็นว่า ร่างกฎหมายที่เสนอโดยคณะรัฐมนตรีเป็นร่างกฎหมายเกี่ยวกับการปฏิรูปประเทศหรือไม่ ให้มีกลไกในการพิจารณาวินิจฉัยเป็นการเฉพาะ โดยกำหนดกระบวนการให้คณะรัฐมนตรีแจ้งให้ประธานรัฐสภาทราบ กรณีเป็นร่างพระราชบัญญัติที่จะตราขึ้นเพื่อดำเนินการตามหมวด ๑๖ การปฏิรูปประเทศเพื่อประโยชน์ในการติดตามและขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศ แต่ในกรณีคณะรัฐมนตรีไม่ได้แจ้งดังกล่าว หากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภาเห็นว่าร่างพระราชบัญญัตินั้นเป็นร่างพระราชบัญญัติที่จะตราขึ้นเพื่อดำเนินการตามหมวด ๑๖ การปฏิรูปประเทศ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภาจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในห้าของแต่ละสภาอาจเข้าชื่อกันร้องขอต่อประธานรัฐสภาเพื่อให้วินิจฉัย การยื่นคำร้องดังกล่าวต้องยื่นก่อนที่สภาผู้แทนราษฎรหรือวุฒิสภาแล้วแต่กรณี จะพิจารณาร่างพระราชบัญญัตินั้นแล้วเสร็จ ซึ่งเมื่อประธานรัฐสภาได้รับคำร้องแล้ว ให้เสนอต่อคณะกรรมการร่วมซึ่งประกอบด้วยประธานวุฒิสภาเป็นประธาน รองประธานสภาผู้แทนราษฎรคนหนึ่ง ผู้นำฝ่ายค้านในสภาผู้แทนราษฎร ผู้แทนคณะรัฐมนตรีคนหนึ่ง และประธานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนคนหนึ่ง ซึ่งเลือกกันเองระหว่างประธานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนในวุฒิสภาทุกคณะเป็นกรรมการเพื่อวินิจฉัย คำวินิจฉัยดังกล่าวให้เป็นที่สุด (คณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ, ๒๕๖๒, น. ๕๐๑-๕๐๒)

จากความมุ่งหมายของมาตรา ๒๗๐ ของรัฐธรรมนูญดังกล่าว จะกล่าวถึงเฉพาะกรณีที่คณะรัฐมนตรีเป็นผู้เสนอร่างพระราชบัญญัติที่จะตราขึ้นเพื่อดำเนินการตามหมวด ๑๖ การปฏิรูปประเทศ ดังนั้น ฝ่ายหนึ่งจึงเห็นว่าเฉพาะคณะรัฐมนตรีเท่านั้นที่มีสิทธิเสนอร่างพระราชบัญญัติที่จะตราขึ้นเพื่อดำเนินการตามหมวด ๑๖ การปฏิรูปประเทศ ขณะที่อีกฝ่ายหนึ่งรวมทั้งผู้เขียนเห็นว่ามาตรา ๒๗๐ วรรคสองของรัฐธรรมนูญกำหนดเพียงว่าร่างพระราชบัญญัติที่จะตราขึ้นตามหมวด ๑๖ การปฏิรูปประเทศ ให้เสนอและพิจารณาในที่ประชุมร่วมกันของรัฐสภา โดยไม่ได้กำหนดอย่างชัดเจนว่าใครเป็นผู้มีสิทธิเสนอร่างพระราชบัญญัติดังกล่าว ดังนั้นจึงตีความตามบททั่วไปที่กำหนดไว้ในมาตรา ๑๓๓ ของ

รัฐธรรมนูญ คือ คณะรัฐมนตรี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไม่น้อยกว่า ๒๐ คน ผู้มีสิทธิเลือกตั้งจำนวนไม่น้อยกว่า ๑๐,๐๐๐ คน เข้าชื่อเสนอกฎหมายตามหมวด ๓ สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย หรือ หมวด ๕ หน้าที่ของรัฐ ทั้งนี้ ตามกฎหมายว่าด้วยการเข้าชื่อเสนอกฎหมาย สามารถเป็นผู้มีสิทธิเสนอร่างพระราชบัญญัติที่จะตราขึ้นเพื่อดำเนินการตามหมวด ๑๖ การปฏิรูปประเทศได้ด้วย เนื่องจากหากตีความให้สิทธิเฉพาะคณะรัฐมนตรีเป็นผู้มีสิทธิเสนอร่างกฎหมายปฏิรูปประเทศเท่านั้น จะกระทบสิทธิในการเสนอร่างพระราชบัญญัติของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่มีอยู่ตามมาตรา ๑๓๓ ของรัฐธรรมนูญหรือไม่ นอกจากนี้ร่างพระราชบัญญัติที่จะตราขึ้นเพื่อดำเนินการตามหมวด ๑๖ การปฏิรูปประเทศ ยังมีสถานะเท่ากับพระราชบัญญัติทั่วไป ประกอบกับร่างพระราชบัญญัติที่จะตราขึ้นเพื่อดำเนินการตามหมวด ๑๖ การปฏิรูปประเทศ ที่จะต้องมีการจัดทำหรือปรับปรุงกฎหมายตามแผนการปฏิรูปประเทศด้านต่าง ๆ มีจำนวนมากกว่า ๒๕๑ ฉบับ การจำกัดมิให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเสนอร่างพระราชบัญญัติแม้จะเฉพาะตามช่วงเวลาตามบทเฉพาะกาลย่อมมิอาจทำได้ โดยในทางปฏิบัติสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสามารถเสนอร่างพระราชบัญญัติที่ดังกล่าวต่อที่ประชุมสภาผู้แทนราษฎรตามมาตรา ๑๓๓ (๒) ของรัฐธรรมนูญ แต่ทั้งนี้ ยังไม่มีกรณีหรือไม่มีแนวทางปฏิบัติในการนำร่างพระราชบัญญัติดังกล่าวเข้าสู่การพิจารณาของที่ประชุมร่วมกันของรัฐสภาในฐานะร่างพระราชบัญญัติที่จะตราขึ้นเพื่อดำเนินการตามหมวด ๑๖ การปฏิรูปประเทศ เช่นกรณีที่คณะรัฐมนตรีเป็นผู้เสนอ

๖.๒ กรณีศึกษา

(๑) ร่างพระราชบัญญัติเข้าชื่อเสนอกฎหมาย พ.ศ. ซึ่งคณะรัฐมนตรีเสนอต่อรัฐสภา ระบุว่า เป็นกฎหมายปฏิรูปประเทศ ขณะเดียวกันมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเสนอร่างพระราชบัญญัติดังกล่าวด้วย คือนายวรภพวิริยะโรจน์ พรรคก้าวไกล กับคณะเสนอร่างพระราชบัญญัติเข้าชื่อเสนอกฎหมาย พ.ศ. ต่อสภาผู้แทนราษฎรตามมาตรา ๑๓๓ (๒) ของรัฐธรรมนูญ ซึ่งร่างพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าวเป็นร่างพระราชบัญญัติเกี่ยวกับการเงินตามมาตรา ๑๓๔ ของรัฐธรรมนูญ เมื่อนายกรัฐมนตรีไม่ให้นำร่างพระราชบัญญัติดังกล่าว สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจึงไม่สามารถเสนอร่างพระราชบัญญัติดังกล่าวได้ตามมาตรา ๑๓๓ วรรคสอง ของรัฐธรรมนูญ

(๒) ร่างพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีจราจร พ.ศ. ซึ่งในแผนปฏิรูปประเทศได้ระบุว่า เป็นกฎหมายปฏิรูปประเทศ แต่คณะรัฐมนตรีไม่ได้เสนอร่างพระราชบัญญัติดังกล่าวเข้าสู่การพิจารณาของที่ประชุมร่วมกันของรัฐสภาแต่อย่างใด ขณะเดียวกันมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร คือนายนิกร จำนง พรรคชาติไทยพัฒนา กับคณะ เสนอร่างพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีจราจร พ.ศ. ต่อสภาผู้แทนราษฎรตามมาตรา ๑๓๓ (๒) ของรัฐธรรมนูญ เนื่องจากร่างพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าว เป็นร่างพระราชบัญญัติเกี่ยวกับการเงินตามมาตรา ๑๓๔ ของรัฐธรรมนูญ เมื่อนายกรัฐมนตรีไม่ให้นำร่างพระราชบัญญัติดังกล่าว สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจึงไม่สามารถเสนอร่างพระราชบัญญัติดังกล่าวได้ตามมาตรา ๑๓๓ วรรคสองของรัฐธรรมนูญ

(๓) ร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมการเรียนรู้ พ.ศ. ซึ่งคณะรัฐมนตรีเสนอต่อรัฐสภา ระบุว่า เป็นกฎหมายปฏิรูปประเทศ โดยเป็นการยกเลิกพระราชบัญญัติส่งเสริมการศึกษานอกโรงเรียนและการศึกษาตามอัธยาศัย พ.ศ. ๒๕๕๑ ขณะเดียวกันมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร คือ นายอนุทิน ชาญวีรกูล พรรคภูมิใจไทยกับคณะ เสนอร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมการศึกษานอกโรงเรียนและการศึกษาตามอัธยาศัย (ฉบับที่..) พ.ศ. ต่อสภาผู้แทนราษฎรตามมาตรา ๑๓๓(๒) ของรัฐธรรมนูญ และนางบุญรีน ศรีธเรศ กับคณะ เป็นผู้เสนอร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมการศึกษานอกโรงเรียนและการศึกษาตามอัธยาศัย (ฉบับที่ ..) พ.ศ. ต่อสภาผู้แทนราษฎรตามมาตรา ๑๓๓ (๒) ของรัฐธรรมนูญ ในคราวประชุมประชุมสภาผู้แทนราษฎร ชุดที่ ๒๕ ปีที่ ๓ ครั้งที่ ๑๔ (สมัยสามัญประจำปีครั้งที่สอง) วันพุธที่ ๘ ธันวาคม ๒๕๖๔ ที่ประชุมสภาผู้แทนราษฎรเห็นชอบให้นำร่างพระราชบัญญัติทั้ง ๒ ฉบับพิจารณารวมกันไป เมื่อผู้เสนอได้แถลงหลักการและเหตุผลที่ละฉบับตามลำดับจากนั้นผู้เสนอทั้ง ๒ ฉบับ ได้ขอถอนร่างพระราชบัญญัติดังกล่าวออกจากระเบียบวาระการประชุม ซึ่งที่ประชุมมีมติยินยอมให้ถอนได้ตามข้อบังคับการประชุมสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. ๒๕๖๒ เนื่องจากมีการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมการเรียนรู้ พ.ศ. ในที่ประชุมร่วมกันของรัฐสภาแล้ว^๖

^๖ นายภราดร ปริศนานันทกุล (อ่างทอง) : สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดอ่างทอง พรรคภูมิใจไทย ผมขออนุญาตท่านประธานเป็นตัวแทนของเพื่อนสมาชิกพรรคภูมิใจไทย นำโดยท่าน ส.ส. อนุทิน ชาญวีรกูล หัวหน้าพรรค พร้อมทั้งเพื่อนสมาชิกอีก ๕๐ กว่าชีวิตที่ได้ร่วมกันเสนอกฎหมายเสนอแก้ไขร่างพระราชบัญญัติว่าด้วยการส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (ฉบับที่ ..) พ.ศ. ท่านหัวหน้าอนุทินได้เสนอต่อสภาเมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๕๖๓ ๑๘ เดือนเต็ม ๆ ครบถ้วนประธาน วันนั้นฟังจะได้มีโอกาสหยิบเรื่องนี้มาพิจารณา นี่คือความล่าช้าของกระบวนการทางรัฐสภา กระบวนการทางฝ่ายนิติบัญญัติของเราหรือไม่ ที่กฎหมายหลายฉบับที่ตีความก้าวหน้า แต่เราไม่สามารถที่จะหยิบขึ้นมาพิจารณาให้ทันกับสถานการณ์เรื่องการเรียนออนไลน์ (Online) ...แต่อย่างที่ยกกับท่านประธานครับ ด้วยความล่าช้าของกระบวนการทาง กฎหมายของพวกเรา กระบวนการทางรัฐสภาของพวกเรา ทำให้ร่างฉบับนี้กินเวลาถึง ๑๘ เดือน ก่อนที่จะได้รับการพิจารณา อย่างไรก็ตามก็ขอบคุณท่านประธานเมื่อ ๓ สัปดาห์ที่แล้ว ทางกระทรวงศึกษาธิการได้เห็นถึงความสำคัญของหลักคิดดังกล่าว จึงได้มีการเสนอร่างพระราชบัญญัติเข้ามา ๑ ร่างพระราชบัญญัติเรียกว่าพระราชบัญญัติการส่งเสริมการเรียนรู้ ซึ่งอยู่ในกฎหมายปฏิรูป ก็ได้เสนอเข้าต่อที่ประชุมร่วมกันของรัฐสภา และที่ประชุม ร่วมกันของรัฐสภาได้มีการพิจารณาผ่านในวาระที่ ๑ ไปเรียบร้อยแล้ว ขณะนี้อยู่ในขั้นของกรรมาธิการ ผมกำลังจะชี้ให้ท่านประธานได้เห็นว่าร่างพระราชบัญญัติที่กำลังพิจารณาอยู่ในขั้นกรรมาธิการที่เรียกว่า ร่างส่งเสริมการเรียนรู้ไม่ได้ยกเลิกพระราชบัญญัติที่เพิ่ม กำลังจะแก้ไขในขณะนี้คือ พระราชบัญญัติ กคน. พูด่าง ๆ เพราะฉะนั้นนั่นหมายความว่า การแก้ไขที่จริง ๆ แล้วเราได้เสนอก่อนหน้านั้น เราได้เสนอไปเพื่อแก้ไขพระราชบัญญัติ กคน. มันจึงไม่มีความหมายเมื่อร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมการเรียนรู้ได้มีการพิจารณาอยู่และจะมีการยกเลิกร่างพระราชบัญญัติที่ผมกำลังจะแก้ไข ฉบับนี้ นี่คือการล่าช้าของกระบวนการรัฐสภาในการพิจารณาดรากฎหมายหรือไม่ อย่างไร ผมให้เป็นข้อสังเกต อย่างไรก็ตาม ผมต้องอีกครึ่งหนึ่ง ขอบคุณทางกระทรวงศึกษาธิการ ที่ได้เห็นถึงความสำคัญของหลักคิด แล้วก็ได้เห็นแนวทางทางการศึกษาในอนาคตที่ไม่ได้ แตกต่างจากพวกเราพรรคภูมิใจไทย จึงได้เสนอเข้าไป เมื่อมีโอกาสตรงนี้สั้น ๆ นิดเดียวครับ ต้องฝากเพื่อนสมาชิกที่เป็นกรรมาธิการในคณะกรรมาธิการ

๖.๓ ข้อสังเกต หากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเสนอร่างพระราชบัญญัติที่จะตราขึ้นเพื่อดำเนินการตามหมวด ๑๖ การปฏิรูปประเทศ ต่อที่ประชุมสภาผู้แทนราษฎรตามมาตรา ๑๓๓ (๒) ของรัฐธรรมนูญ และหากร่างพระราชบัญญัตินั้นเป็นร่างพระราชบัญญัติเกี่ยวกับการเงินซึ่งนายกรัฐมนตรีให้คำรับรอง ร่างพระราชบัญญัติเกี่ยวกับการเงินที่เสนอโดยสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแล้ว หรือหากร่างพระราชบัญญัตินั้น ไม่เป็นร่างพระราชบัญญัติเกี่ยวกับการเงิน กระบวนการนิติบัญญัติจะดำเนินการอย่างไร เนื่องจากเป็นกระบวนการนิติบัญญัติที่เพิ่มขึ้นใหม่ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐

(๑) กระบวนการในการเสนอกฎหมายปฏิรูปประเทศเข้าสู่การพิจารณาของที่ประชุมร่วมกันของรัฐสภาจะดำเนินการอย่างไร กรณีดังกล่าวผู้เขียนเห็นว่าอาจใช้แนวทางตามมาตรา ๒๗๐ ของรัฐธรรมนูญ ประกอบข้อบังคับการประชุมรัฐสภา พ.ศ. ๒๕๖๓ ข้อ ๑๐๖ กล่าวคือ หากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภาเห็นว่าร่างพระราชบัญญัตินั้นเป็นร่างพระราชบัญญัติที่จะตราขึ้นเพื่อดำเนินการตามหมวด ๑๖ การปฏิรูปประเทศ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภาจำนวนไม่น้อยกว่า ๑ ใน ๕ ของแต่ละสภา อาจเข้าชื่อกันร้องขอต่อประธานรัฐสภาเพื่อให้วินิจฉัย ซึ่งเมื่อประธานรัฐสภาได้รับคำร้องแล้ว

^{๒ (ต่อ)} ชุดดังกล่าว ช่วยบรรจุสิ่งที่พวกผมพรรคภูมิใจไทยได้ร่างเอาไว้ แล้วจะได้แก้ไขไว้ในร่างพระราชบัญญัติฉบับนี้ ซึ่งมีมาตราเดียวที่แก้ ก็คือคำนิยามของการศึกษาผ่านระบบอินเทอร์เน็ต (Internet) และเรื่องคำนิยามของสถานศึกษา ซึ่งสามารถที่จะเอาไปบรรจุเอาไปใส่ไว้ในร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมการเรียนรู้ เพื่อให้ครอบคลุมแล้วก็ให้สมบูรณ์แบบได้ต่อไป ก็ต้องถือโอกาสฝาก เพื่อนสมาชิกที่เป็นกรรมการไปแปรญัตติในชั้นกรรมการด้วย ผมถือโอกาสตรงนี้ ในท้ายที่สุดครับ เมื่อเหตุการณ์เป็นเช่นนี้ เมื่อความล่าช้าเกิดขึ้นเช่นนี้ และเมื่อมีการเสนอร่างนั้นไปแล้ว แล้วร่างนั้นเป็นการยกเลิกร่างที่ผมกำลังจะแก้ไข เพราะฉะนั้นจึงไม่มีความจำเป็นที่ผมจะต้องเสนอร่างนี้อีกต่อไป เพราะมันได้ไปอยู่เต็มใหญ่ของพระราชบัญญัติส่งเสริมการเรียนรู้แล้ว ผมในฐานะตัวแทนของพรรคภูมิใจไทยจึงถือโอกาสตรงนี้ขออนุญาตท่านประธาน พร้อมทั้งขออนุญาตเพื่อนสมาชิกให้เป็นไปตามข้อบังคับ พวกผมขอถอนร่างนี้ ออกจากระเบียบวาระการประชุมครับ (รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ชุดที่ ๒๕ ปีที่ ๓ ครั้งที่ ๑๔ (สมัยสามัญประจำปี ครั้งที่สอง) วันพุธที่ ๘ ธันวาคม ๒๕๖๔ น. ๑๕๐-๑๕๔).

นางบุญรีน ศรีธเรศ (กาฬสินธุ์) : สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดกาฬสินธุ์ พรรคเพื่อไทย พร้อมสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรพรรคเพื่อไทย ได้เสนอร่างพระราชบัญญัติการศึกษานอกระบบและตามอัธยาศัย (ฉบับที่ ..) พ.ศ. เหมือนท่านอนุทินได้เสนอไปนะ.... แล้วเมื่อเกิดความล่าช้าในการพิจารณาเหมือนท่านภราดร ปริศนานันทกุล ได้พูดไว้ อันนี้ คือเรื่องจริงนะคะ เมื่อจะมาถึงคิวตรงนี้ก็ ๑๘ เดือนเหมือนท่านว่านะคะ แล้วก็มีการเปลี่ยนแปลง พ.ร.บ. ไปแล้วคือ พ.ร.บ. ส่งเสริมการเรียนรู้... และเมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นมาว่ารัฐบาลจะต้องส่งเสริมพระราชบัญญัติการศึกษา การเรียนรู้ เมื่อเกิดปัญหานี้ขึ้นดิฉันก็จำเป็นต้องขอลถอนพระราชบัญญัตินี้ เพื่อไปยึดหลักการจากพระราชบัญญัติที่ผ่านสภาไปแล้ว (รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ชุดที่ ๒๕ ปีที่ ๓ ครั้งที่ ๑๔ (สมัยสามัญประจำปี ครั้งที่สอง) วันพุธที่ ๘ ธันวาคม ๒๕๖๔ น. ๑๕๕-๑๕๖)

ให้เสนอต่อคณะกรรมการร่วมเพื่อวินิจฉัย คำวินิจฉัยดังกล่าวให้เป็นที่ยุติ การยื่นคำร้องดังกล่าวต้องยื่นก่อนที่สภาผู้แทนราษฎรหรือวุฒิสภา แล้วแต่กรณี จะพิจารณาร่างพระราชบัญญัตินั้นแล้วเสร็จ

(๒) การพิจารณาร่างพระราชบัญญัติที่มีหลักการทำนองเดียวกันกับร่างพระราชบัญญัติที่เสนอโดยคณะรัฐมนตรีสามารถพิจารณาพร้อมกันได้หรือไม่ ซึ่งผู้เขียนเห็นว่าสามารถพิจารณาไปพร้อมกันได้ โดยข้อบังคับการประชุมรัฐสภา พ.ศ. ๒๕๖๓ ข้อ ๑๐๘ ประกอบข้อ ๘๗ วรรคสอง กำหนดว่า “ในกรณีที่รัฐสภามีมติให้พิจารณาร่างพระราชบัญญัติที่จะตราขึ้นเพื่อดำเนินการตามหมวด ๑๖ การปฏิรูปประเทศที่มีหลักการทำนองเดียวกันหลายฉบับรวมกัน รัฐสภาจะลงมติรับหลักการหรือไม่รับหลักการแห่งร่างพระราชบัญญัติ ที่จะตราขึ้นเพื่อดำเนินการตามหมวด ๑๖ การปฏิรูปประเทศ แต่ละฉบับหรือทั้งหมดรวมกันก็ได้ เมื่อรัฐสภาได้มีมติรับหลักการแล้วรัฐสภาลงมติว่าจะให้ร่างพระราชบัญญัติใดเป็นร่างพระราชบัญญัติฉบับหลักในการพิจารณาในวาระที่สอง” ดังนั้นจากข้อบังคับการประชุมรัฐสภาดังกล่าวจึงมีร่างพระราชบัญญัติที่จะตราขึ้นเพื่อดำเนินการตามหมวด ๑๖ การปฏิรูปประเทศ ที่สามารถพิจารณารวมกันได้มากกว่า ๑ ร่าง คือมีร่างพระราชบัญญัติ ที่จะตราขึ้นเพื่อดำเนินการตามหมวด ๑๖ การปฏิรูปประเทศที่เสนอโดยคณะรัฐมนตรีและเสนอโดยสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสามารถพิจารณาไปพร้อมกันได้ เพราะหากไม่สามารถพิจารณาไปพร้อมกันได้ก็จะเกิดปัญหากฎหมายฉบับเดียวกันมีการพิจารณา ๒ รูปแบบ คือพิจารณาโดยสภาเดียวคือในที่ประชุมร่วมกันของรัฐสภา และพิจารณาโดยสองสภาคือสภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภา ซึ่งการพิจารณากฎหมายดังกล่าวย่อมแตกต่างกันหรือมีปัญหาขัดกันภายในภายหลัง

(๓) กระบวนการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติที่จะตราขึ้นเพื่อดำเนินการตามหมวด ๑๖ การปฏิรูปประเทศ สามารถช่วยแก้ไขปัญหาเรื่องความล่าช้าในการพิจารณากฎหมายให้รวดเร็วยิ่งขึ้น เนื่องจากเป็นการใช้ระบบสภาเดียวเป็นผู้พิจารณาทำให้การพิจารณากฎหมายเป็นไปอย่างรวดเร็ว แต่อย่างไรก็ตามการพิจารณากฎหมายดังกล่าวอาจขาดความรอบคอบเพราะไม่มีสภาที่สองที่กลั่นกรองความบกพร่องของกฎหมาย นอกจากนี้ อาจจะขัดกับระบบรัฐสภาของไทยที่เป็นระบบสภาคู่หรือระบบสองสภา (Bicameral Assembly) คือ สภาผู้แทนราษฎรเป็นสภาแรกในการพิจารณาแล้วจึงเข้าสู่การพิจารณาของวุฒิสภาในฐานะผู้กลั่นกรองกฎหมายตามลำดับหรือไม่

(๔) หากอายุของสภาผู้แทนราษฎรสิ้นสุดลงหรือมีการยุบสภาผู้แทนราษฎร ร่างพระราชบัญญัติที่จะตราขึ้นเพื่อดำเนินการตามหมวด ๑๖ การปฏิรูปประเทศ ที่รัฐสภายังไม่ให้ความเห็นชอบให้เป็นอันตกไป แต่ถ้าคณะรัฐมนตรีที่ตั้งขึ้นใหม่ภายหลังการเลือกตั้งทั่วไปร้องขอภายใน ๖๐ วัน นับแต่วันเรียกประชุมรัฐสภาครั้งแรกต่อรัฐสภาเพื่อให้รัฐสภาพิจารณาต่อไปก็สามารถทำได้ ทั้งนี้ ตามมาตรา ๑๔๗ ของรัฐธรรมนูญ

๗. บทสรุป

กระบวนการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติที่จะตราขึ้นเพื่อดำเนินการตามหมวด ๑๖ การปฏิรูปประเทศให้เสนอและพิจารณาในที่ประชุมร่วมกันของรัฐสภา นับเป็นรูปแบบของกระบวนการนิติบัญญัติที่เพิ่มขึ้นใหม่ของประเทศไทยตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ที่กำหนดให้สภาเดียวคือ ที่ประชุมร่วมกันของรัฐสภาเป็นผู้พิจารณา ซึ่งการปฏิรูปประเทศแต่ละด้านมีการจัดทำหรือปรับปรุงกฎหมายกว่า ๒๑๕ ฉบับ โดยมีทั้งกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญ กฎหมายระดับพระราชบัญญัติ รวมถึงกฎหมายลำดับรอง และมีทั้งกฎหมายที่จัดทำแล้วเสร็จและกฎหมายที่อยู่ระหว่างดำเนินการ ทั้งนี้ เมื่อมีรัฐสภาเกิดขึ้นตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ แล้ว ร่างพระราชบัญญัติที่จะตราขึ้นเพื่อดำเนินการตามหมวด ๑๖ การปฏิรูปประเทศที่อยู่ระหว่างดำเนินการตามแผนการปฏิรูปประเทศ ต้องมีการเสนอและพิจารณาในที่ประชุมร่วมกันของรัฐสภาตามบทเฉพาะกาล มาตรา ๒๗๐ ของรัฐธรรมนูญ กระบวนการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติที่จะตราขึ้นเพื่อดำเนินการตามหมวด ๑๖ การปฏิรูปประเทศที่กำหนดให้เสนอและพิจารณาในที่ประชุมร่วมกันของรัฐสภาจะช่วยแก้ไขปัญหาเรื่องความล่าช้าของการพิจารณากฎหมายได้ เพราะใช้ระบบสภาเดียวเป็นผู้พิจารณาทำให้การปฏิรูปประเทศโดยการจัดทำหรือปรับปรุงกฎหมายมีความรวดเร็วมากยิ่งขึ้น แต่อย่างไรก็ตามอาจจะขัดกับระบบรัฐสภาของไทยที่เป็นสภาคู่คือสภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภาหรือไม่ อีกทั้งความรวดเร็วในการพิจารณากฎหมายดังกล่าวอาจขาดซึ่งความรอบคอบ ส่วนข้อสังเกตในการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติที่จะตราขึ้นเพื่อดำเนินการตามหมวด ๑๖ การปฏิรูปประเทศ คือ ใครเป็นผู้มีสิทธิเสนอร่างพระราชบัญญัติที่จะตราขึ้นเพื่อดำเนินการตามหมวด ๑๖ การปฏิรูปประเทศ ในทางปฏิบัติมีเพียงคณะรัฐมนตรีเท่านั้นเป็นผู้เสนอร่างพระราชบัญญัติที่จะตราขึ้นเพื่อดำเนินการตามหมวด ๑๖ การปฏิรูปประเทศ ขณะที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเสนอร่างพระราชบัญญัติที่จะตราขึ้นเพื่อดำเนินการตามหมวด ๑๖ การปฏิรูปประเทศได้เช่นกัน คือเสนอต่อสภาผู้แทนราษฎรตามมาตรา ๑๓๓ (๒) ของรัฐธรรมนูญ แต่ทั้งนี้ ยังไม่มีกรณีหรือไม่มีแนวทางนำร่างพระราชบัญญัตินี้เข้าสู่การพิจารณาของที่ประชุมร่วมกันของรัฐสภาในฐานะเป็นร่างพระราชบัญญัติที่จะตราขึ้นเพื่อดำเนินการตามหมวด ๑๖ การปฏิรูปประเทศแต่อย่างใด โดยมีร่างพระราชบัญญัติที่จะตราขึ้นเพื่อดำเนินการตามหมวด ๑๖ การปฏิรูปประเทศ ซึ่งคณะรัฐมนตรีเป็นผู้เสนอตามมาตรา ๒๗๐ ของรัฐธรรมนูญ ที่รัฐสภาให้ความเห็นชอบแล้ว จำนวน ๑๒ ฉบับ และอยู่ระหว่างการพิจารณาของรัฐสภา ๗ ฉบับ ซึ่งหากในกรณีอายุของสภาผู้แทนราษฎรสิ้นสุดลงหรือมีการยุบสภาผู้แทนราษฎร ถือว่าร่างพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าวรัฐสภายังมีได้ให้ความเห็นชอบ สถานะของร่างพระราชบัญญัติทั้ง ๗ ฉบับนั้น เป็นอันตกไป แต่ถ้าหากคณะรัฐมนตรีที่ตั้งขึ้นใหม่ภายหลังการเลือกตั้งทั่วไปร้องขอต่อรัฐสภาภายใน ๖๐ วัน นับแต่วันเรียกประชุมรัฐสภาครั้งแรกภายหลังการเลือกตั้งทั่วไป เพื่อให้รัฐสภาพิจารณาต่อไป ตามมาตรา ๑๔๗ ของรัฐธรรมนูญก็สามารถทำได้

บรรณานุกรม

- ข้อบังคับการประชุมรัฐสภา พ.ศ. ๒๕๖๓. ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๑๓๗ ตอนพิเศษ ๑๗๗ ง วันที่ ๓ สิงหาคม ๒๕๖๓
- บันทึกการประชุมร่วมกันของรัฐสภา ครั้งที่ ๑ (สมัยสามัญประจำปีครั้งที่สอง) วันอังคารที่ ๒๔ ธันวาคม ๒๕๖๒.
- บันทึกการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ชุดที่ ๒๕ ปีที่ ๓ ครั้งที่ ๑๔ (สมัยสามัญประจำปีครั้งที่สอง) วันพุธที่ ๘ ธันวาคม ๒๕๖๔.
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐. ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๑๓๔ ตอนที่ ๔๐ ก วันที่ ๖ เมษายน ๒๕๖๐
- รายงานการประชุมร่วมกันของรัฐสภา ครั้งที่ ๑ (สมัยสามัญประจำปีครั้งที่สอง) วันอังคารที่ ๒๔ ธันวาคม ๒๕๖๒.
- รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ชุดที่ ๒๕ ปีที่ ๓ ครั้งที่ ๑๔ (สมัยสามัญประจำปีครั้งที่สอง) วันพุธที่ ๘ ธันวาคม ๒๕๖๔.
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. รายงานสรุปผลการดำเนินการตามแผนปฏิรูปประเทศ ประจำปี ๒๕๖๒. กรุงเทพฯ : สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ๒๕๖๓.
- สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. ความมุ่งหมายและคำอธิบายประกอบรายมาตราของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐. กรุงเทพฯ : สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. ๒๕๖๐.

ประชาสัมพันธ์การส่งบทความเพื่อตีพิมพ์ในวารสารรัฐสภาสาร

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร ขอเชิญชวนอาจารย์ ข้าราชการ นักวิชาการ นักการศึกษา สาขาต่าง ๆ และผู้สนใจทั่วไป ส่งบทความวิชาการด้านการเมืองการปกครอง เศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ฯลฯ ทั้งในประเทศและต่างประเทศ ลงตีพิมพ์ในวารสารรัฐสภาสารของสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร ซึ่งมีกำหนดออก ๒ เดือน ๑ ฉบับ

ข้อกำหนดบทความ

๑. บทความวิชาการ หมายถึง บทความที่เขียนขึ้นในลักษณะวิเคราะห์ วิจัย หรือเสนอแนวคิดใหม่ ๆ จากพื้นฐานวิชาการที่ได้เรียบเรียงมาจากผลงานทางวิชาการของตนหรือของผู้อื่น หรือเป็นบทความทางวิชาการที่เขียนขึ้นเพื่อเป็นความรู้สำหรับผู้สนใจทั่วไป
๒. บทความวิชาการจะประกอบด้วย ส่วนเกริ่นนำ ส่วนเนื้อหา ส่วนสรุป และเอกสารอ้างอิง สำหรับการอ้างอิงในเนื้อหาให้ใช้การอ้างอิงแบบแทรกในเนื้อหาระบบนามปี และหากมีการอธิบายความเพิ่มเติมสามารถใช้เชิงอรรถอธิบายได้
๓. บทความต้องมีความยาวของต้นฉบับไม่เกิน ๒๐ หน้ากระดาษขนาด A4
๔. เป็นบทความที่ไม่เคยตีพิมพ์ที่ไหนมาก่อน

การเตรียมต้นฉบับเพื่อตีพิมพ์

๑. ตัวอักษรมีขนาดและแบบเดียวกันทั้งเรื่อง โดยพิมพ์ด้วยโปรแกรม Microsoft Word ใช้ตัวอักษรแบบ TH SarabunPSK ขนาด ๑๖ พอยท์ ตัวธรรมดาสำหรับเนื้อหาปกติ และตัวหนาสำหรับหัวข้อ โดยจัดพิมพ์เป็น ๑ คอลัมน์ ขนาด A4 หน้าเดียว และเว้นระยะขอบกระดาษด้านละ ๑ นิ้ว
๒. การใช้ภาษาไทยให้ยึดหลักพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔
๓. ต้องระบุชื่อบทความ ชื่อ-สกุล ตำแหน่ง และสถานที่ทำงานของผู้เขียนบทความอย่างชัดเจน

การส่งบทความสามารถส่งบทความได้ ๒ วิธี ดังนี้

๑. ส่งต้นฉบับในรูปแบบเอกสารจำนวน ๑ ชุด พร้อมแผ่นบันทึกไฟล์ข้อมูล ไปที่บรรณาธิการวารสารรัฐสภาสาร กลุ่มงานผลิตเอกสาร สำนักประชาสัมพันธ์ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร เลขที่ ๑๑๑๑ ถนนสามเสน แขวงถนนนครไชยศรี เขตดุสิต กรุงเทพฯ ๑๐๓๐๐
๒. ส่งไฟล์ข้อมูลทาง e-mail ไปที่ rattasapasarn@yahoo.com, sapasarn2019@gmail.com

ค่าตอบแทน

หน้าละ ๒๐๐ บาท หรือ ๓๐๐ บาท ซึ่งกองบรรณาธิการรัฐสภาสารจะเป็นผู้พิจารณาว่าสมควรจะจ่ายเงินค่าตอบแทนในจำนวนหรืออัตราเท่าใด โดยพิจารณาตามหลักเกณฑ์ที่คณะกรรมการพิจารณาปรับอัตราค่าเขียนบทความในวารสารรัฐสภาสารได้กำหนดไว้

ติดต่อสอบถามรายละเอียดได้ที่

กองบรรณาธิการวารสารรัฐสภาสาร โทร. ๐ ๒๒๔๒ ๕๙๐๐ ต่อ ๕๔๘๐-๒

www.parliament.go.th

TPchannel.org

หนังสือและสื่อเผยแพร่
e-book

ช่องทางติดตามข่าวสาร

ของสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร

สำนักประชาสัมพันธ์
สำนักงานเลขาธิการ
สภาผู้แทนราษฎร

เยี่ยมชมรัฐสภา
สำนักงานเลขาธิการ
สภาผู้แทนราษฎร

กิจกรรม
กลุ่มงาน
เผยแพร่ฯ

สภาสาร

รัฐสภาสาร

เป็นวารสารฉบับรายสองเดือนเพื่อเผยแพร่การปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข และเพื่อเสนอข่าวสารวิชาการในวงงานรัฐสภาและอื่นๆ ทั้งภายในและต่างประเทศ

สถานที่ติดต่อ

กลุ่มงานผลิตเอกสาร สำนักประชาสัมพันธ์ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร
๑๑๑๑ ถนนสามเสน แขวงถนนนครไชยศรี เขตดุสิต กรุงเทพฯ ๑๐๓๐๐ โทร. ๐ ๒๒๔๒ ๕๙๐๐ ต่อ ๕๔๘๐ - ๒
e-mail: sapasam2019@gmail.com